

Lastensuojelun sijaishuolto Kaupunkikylässä

Uuden palvelumallin työstäminen Kau-
punkikylän käyttöön

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
YAMK
Sosiaalialan kehittäminen ja johta-
minen
Opinnäytetyö
27.5.2016
Eveliina Aaltonen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan ylempi korkeakoulututkinto

AALTONEN, EVELIINA: Lasten sijaishuolto
Kaupunkikylässä -
Uuden palvelumallin työstäminen
Kaupunkikylän käyttöön

Sosiaalialan kehittäminen ja johtaminen, YAMK Opinnäytetyö 85 sivua, 13
liitesivua

Kevät 2016

TIIVISTELMÄ

Kaupunkikylä on Sylvia-koti yhdistys ry:n ylläpitämä, erityistä tukea tarvitsevien aikuisten asumis- ja työyhteisö. Kaupunkikylän strategiapäivillä, keväällä 2014, nousi esiin pienentyvän asiakaskysynnän vuoksi tarve kehittää uusia palveluja nykyisten rinnalle. Koska Sylvia-kodissa toimii erityistä huolenpitoa tarvitsevien lasten Steiner-koulu ja Kaupunkikylän henkilökunnalla on kokemusta lastensuojelutyöstä, päätettiin aloittaa kehittää uutta palvelua kehitysvammaisille lastensuojelun sijaishuollon lapsille ja nuorille.

Kehittämishankkeen tarkoituksena on kehittää Kaupunkikylän palvelua ja luoda uusia kehityspolkuja muuttuvassa toimintaympäristössä. Kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda uusi palvelumalli lastensuojelun sijaishuoltoon erityistä tukea ja huolenpitoa tarvitseville lapsille ja nuorille.

Tietoperustassa keskitytään lastensuojelun sijaishuoltoon, kiintymyssuhdehäiriötä korjaavaan DDP-menetelmään ja hoitopedagogiikkaan.

Kehittämishanke toteutettiin palvelumuotoilun avulla. Palvelumuotoiluprosessi jakautui kolmeen eri vaiheeseen: ymmärrys, ideointi ja mallinnus. Aineisto kerättiin vertailukehittämisen avulla kolmesta yksityisestä sijaishuollon ryhmäkodista ja yhdestä ammatillisesta perhekodista. Lastensuojelun sijaishuollon tiimi toimi kehittämishankkeen sidosryhmänä. Kehittämishanke toteutettiin Kaupunkikylän henkilökunnasta muodostetun ohjausryhmän avulla.

Ohjausryhmä toteutti prosessin kaikki kolme vaihetta. Lopuksi kehittämishankkeen vetäjä tiivisti aineiston Kaupunkikylän uudeksi palvelumalliksi, jonka sisältönä on Kaupunkikylän lastensuojelun sijaishuolto yli 12-vuotiaille kehitysvammaisille ja neuropsykiatrista oireista kärsiville lapsille.

Asiasanat: kehittäminen, sijaishuolto, kiintymyssuhde, DDP- menetelmä, hoitopedagogiikka, palvelumuotoilu, palvelumalli

Lahti University of Applied Sciences
Masters Degree Programme in Social Services

AALTONEN, EVELIINA: Substitute care in Kaupunkikylä-
Planning a new service model
for Kaupunkikylä

Master's Thesis in Development and Management of Social Services,
85 pages, 13 pages of appendices

Spring 2016

ABSTRACT

Kaupunkikylä is a living and working community for adults needing special care. It is part of Sylvia-koti Association. Since spring 2014, due to decreasing service demand from the existing clientele an opportunity has arisen to develop a new service alongside existing activities. Because Sylvia-koti maintains a Waldorf educational school for children needing special care and the personnel of Kaupunkikylä are experienced in child protection work, a decision was made to develop a new service for developmentally disabled children and adolescents needing substitute care through child protection.

This project is intended to develop Kaupunkikylä's services and create new opportunities to meet new needs in a changing operational environment. The objective of the project is to build a new service model of substitute care for children and adolescents in need of special care and child protection.

The project was realized through a service design process, in three phases: comprehension, ideation and modelling. The material was gathered by benchmarking three private substitute care homes and one professional foster home. The project was carried out by the project manager together with a steering group comprised of Kaupunkikylä personnel and the Substitute Care Team in the local Child Protection Department.

The analysis focuses on substitute care in child protection, Attachment Disorder Theory, the Dyadic Developmental Psychotherapy method and Curative Education. The steering group has implemented all three phases of the process. The outcome of this development process is that the leader of the project has summarized and selected the material to make Kaupunkikylä's new service model. That consists of a plan for a care home for children over 12 years of age in need of child protection and suffering from developmental disabilities and neuropsychiatric symptoms.

Keywords: Develop, Substitute care, Attachment, Dyadic Developmental Psychotherapy, Curative education, Service design, Service model

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA	3
2.1	Kaupunkikylä	3
2.2	Uuden palvelun kehittäminen	4
2.3	Tavoite ja tarkoitus	5
3	TIETOPERUSTA	6
3.1	Sijaishuollon tausta, käytäntö ja hankinta	6
3.2	Lastensuojelun laatu	13
3.3	Lapsuuden tarkastelua nykyperheissä, yhteiskunnassa ja kiintymyssuhteen valossa	16
3.4	Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia (DDP)	22
3.5	Antroposofinen ihmiskuva ja hoitopedagogiikka	28
4	LÄHESTYMISTAPA JA MENETELMÄT	34
4.1	Palvelumuotoilu	34
4.2	Tiedonkeruumenetelmät	37
5	PALVELUMUOTOILUPROSESSI	39
5.1	Prosessin käynnistyminen	39
5.2	Ymmärrys	41
5.3	Aineistonkeruu ryhmäkodeilta ja sidosryhmältä	50
5.4	Ideointi	52
5.5	Mallinnus	56
5.6	Palaute lastensuojelutyöntekijöiltä	58
6	KAUPUNKIKYLÄN SIJAISHUOLLON PALVELUMALLI	60
6.1	Toiminta-ajatus, arvot ja visio	61
6.2	Kaupunkikylän palvelut	62
6.3	Henkilökunta	64
6.4	Menetelmät	65
6.5	Painoalueet	65
7	POHDINTA	68
7.1	Prosessin arviointi	68
7.2	Palvelumallin arviointi	71
7.3	Eettisyys ja luotettavuus	72

7.4 Johtopäätökset ja jatkokehittämissuhteet	74
LÄHTEET	79
LIITTEET	86

1 JOHDANTO

Lapsen oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen on lapsikeskeisen ajattelun lähtökohtana. Kaikkien lasten kohdalla tämä oikeus ei toteudu. Sinkkonen toi esiin (Mot-ohjelma 25.4.2016), että Suomessa on lapsia, jotka elävät jatkuvassa vaarassa tulla pahoinpidellyiksi omassa perheessään. Kahdeksanvuotiaan tytön kuolemaan johtanut kaltoinkohtelu ja kuolema omassa perheessä on nostanut lastensuojelun julkisuuden valokeilaan. Kyseinen tapaus oli ollut lastensuojeluviranomaisten tiedossa jo vuosia ja hänestä oli tehty useita lastensuojeluilmoituksia. Silti järjestelmä ei toiminut tarpeeksi tehokkaasti lapsen suojelemiseksi. Tämän kaltaiset tapahtumat herättävät viranomaisissa monenlaisia kysymyksiä. Kyseisestä tapauksesta huomaa, että lastensuojelutyö on monen toimijan tekemää työtä, laaja-alaista ja pirstaleista. Huonosti koordinoituna se voi johtaa päällekkäisyyksiin ja tehottomuuteen.

Lapsikeskeinen työote yhdistää eri työntekijät, vanhemmat ja lapsen yhteistyöhön ja varmistaa työn keskittymisen lapsen hyvinvointia tukeviin asioihin. Lastensuojelun palvelujärjestelmää kehitettäessä tulee kiinnittää huomiota siihen, että lapsen hyvinvoinnin edistäminen edellyttää huolten ja vaikeuksien tunnistamista sekä vahvuuksien ja voimavarojen etsimistä lapsen huomioivalla tavalla. Lastensuojelun asiakasprosessin pilkkominen moneen osaan ei ole asiakkaan kannalta aina hyvä asia. Pilkkominen ja pirstaleisuus vaikeuttaa myös yhteistyökumppaneiden työtä. Kun lastensuojelun palvelujärjestelmää halutaan kehittää asiakaspalautteen keräämisen ja hyödyntämisen tulee olla systemaattista, jotta se kanavoi asiakkaiden kokemukset palvelujärjestelmän toimivuudesta niistä päättäville tahoille sekä lisää toiminnan vaikuttavuutta. (Sosiaali- ja terveysministeriö ja kuntaliitto 2014, 26.)

Sosiaali- ja terveysministeriön kansallisessa kehittämissuunnitelmassa, Kassteessa, haasteeksi nousivat lasten ja nuorten kohdalla turvattomuuden kokeminen, oppimisvaikeudet ja käytöshäiriöt (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 15). Ne ovat viime vuosina kasvaneet ponnisteluista huolimatta ja johtaneet avo- ja sijaishuollon tarpeen lisääntymiseen. Kaste-ohjelman kolmannessa tavoitteessa painotetaan lasten ja nuorten hyväksi tehtävän

työn yhteensovittamista eri organisaatioiden välillä. Yhteistyötä eri sektori-
en välillä tiivistetään ja hajanaisia palveluita yhteen sovitetaan ja ne halu-
taan saada lähelle lapsen normaalia kehitysympäristöä. Ohjelmassa ko-
rostetaan kaikkien toimijoiden moniammatillista yhteistyötä palveluiden
saavuttamiseksi. Tämä kumppanuussuhde nostaa merkittävästi kolman-
nen sektorin asemaa palveluja tuottavana toimijana. Kaste-ohjelman ta-
voitteet pohjaavat YK:n ihmisoikeuksien julistukseen lapsen oikeuksista.
Kuudennessa pykälässä painotetaan valtion velvollisuutta jokaisen lapsen
hyvän elämän edellytysten turvaamiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö
2012, 22.)

Lapsiperheiden asemaa ja lapsen edun paranemista ja hänen tasapainois-
ta kasvua tuetaan myös Sipilän hallituksen kärkihankkeessa. Sosiaali- ja
terveyspalveluiden uudistuksissa on oma muutosohjelmansa lapsi- ja per-
hepalveluiden parantamisesta. Näitä palveluja halutaan muuttaa yhä
enemmän lapsi- ja perhekeskeisiksi. Koko uudistuksen pohjana on lapsi-
lähtöinen ajattelu. (VNK 2015, 21.) Myös kevään 2015 eduskuntavaalien
poliittisissa keskustelussa nousivat voimakkaasti esiin heikommassa ase-
massa olevat ihmisryhmät, kuten vanhukset ja lapset. Keskusta toi esille
vaaliohjelmassaan (Helsingin Sanomat 2015) halunsa kohdentaa lisää
taloudellisia resursseja omaishoidon ja kotipalvelujen lisäksi myös lasten-
suojeluun.

Kaupunkikylä on kolmannen sektorin toimija, joka tarjoaa asumispalvelua
ja tuettua työtoimintaa erityistä tukea tarvitseville aikuisille. Pienentyvä
asiakaskysyntä erityistä tukea tarvitseville aikuisille haastoi Kaupunkikylän
uusiin palvelumuotoiluihin. Kaupunkikylässä on osaamista erityistä tukea
ja hoitoa tarvitsevien henkilöiden elämän tukemiseen ja lastensuojeluun.
Lisäksi Kaupunkikylän läheisyydessä sijaitsee Sylvia-kodin erityiskoulu,
joten uuden palvelun muotoilu sijaishuollon aloittamiseksi Kaupunkikyläs-
sä osoittautui mielekkääksi. Tässä kehittämishankkeessa käytetään ilmai-
sua ”erityistä tukea tarvitsevat henkilöt” sanan ”kehitysvammaisen” sijaan.

Kehittämishanke toteutettiin yhteistyössä Kaupunkikylän ohjausryhmän,
työpaikkaohjaajan ja opinnäytetyön ohjaajan kanssa. Kehittämishanke
eteni suunnittelusta toteutukseen kesästä 2015 kevääseen 2016.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana sosiaaliala on kokenut suuria muutoksia. Kuntien resurssit ovat niukentuneet. Valtion ja kuntien välisten suhteiden muuttuminen on tuonut kunnille lisää tehtäviä, mutta ei lisää resursseja. Kuntien vammaispalvelut pyrkivät yhä enemmän sijoittamaan omat kuntalaisensa omiin yksikköihinsä ja ostopalveluja muilta palveluntuottajilta pyritään vähentämään. Kestävyysvaje Suomen valtion taloudessa vaatii julkisen talouden sopeuttamista. Talouden näkymät vaikuttavat kaikkien elinoloihin ja hyvinvointiin. Myös palveluiden saatavuus vaikeutuu. Talous vaikuttaa siihen, kuinka paljon voimavaroja on käytettävissä sosiaali- ja terveystalouteen. Sosiaali- ja terveystaloudet ovat taloushaasteiden edessä, kun väestö ikääntyy ja järjestelmän kestävyys on koetuksella. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2012, 2.) Sipilän hallituksen tehtävänä on rahoituksen varmistaminen, kustannustason hillintä ja tuottavuuden parantaminen, tinkimättä palveluiden laadusta ja saatavuudesta. (VNK 2015,10.)

Nämä muutokset toimintaympäristössä haastavat palveluntuottajia palveluidensa jatkuvaan kehittämiseen. Kaupunkikylän palvelut on tähän asti suunnattu erityistä huolenpitoa tarvitseville aikuisille. Pienentyvän aikuisten asumispalveluiden kysynnän vuoksi Kaupunkikylä lähti etsimään uusia toteuttamiskelpoisia palveluideoita.

2.1 Kaupunkikylä

Kaupunkikylä on Sylvia-koti yhdistyksen toimintayksikkö Lahdessa. Sylvia-koti yhdistys on kolmannen sektorin toimija, joka tekee asiakassopimukset kuntien vammaispalvelujen kanssa. Sylvia-koti yhdistyksen piiriin kuuluu neljä toimintayksikköä Lahdessa ja sen lähiympäristössä. Maatilayhteisöt Tapola Orimattilassa ja Myllylähde Hämeenkoskella tarjoavat asumispalvelua ja työtoimintana maatalan töitä erityistä tukea tarvitseville aikuisille. Sylvia-koti on lasten ja nuorten asumisyhteisö kehitysvammaisille lapsille. Sylvia-kodissa toimii myös steinerpedagoginen erityiskoulu. Kaupunkikylä tarjoaa asumispalvelua ja työtoimintaa erityistä tukea tarvitseville nuorille ja aikuisille Lahdessa (Degerman & Görman 2010, 73).

Kaupunkikylä on perustettu 2006 Lahden Patoniittyyn. Asumispalvelu tapahtuu neljässä asuinrakennuksessa kodinomaisesti. Kolme taloa sijaitsevat Kyläkadulla Patoniityssä ja yksi asuintalo Mäntsäläntiellä Launeella. Aukkaita on tällä hetkellä yksitoista, 20-40-vuotiasta, erityistä tukea tarvitsevaa henkilöä. (Degerman & Görman 2010, 73.)

Työtoiminta toteutuu Lahden keskustassa Luomukahvila MeaMannassa ja MeaMannan leipomossa. Lisäksi toimintaan kuuluu ulkotyöpaja, joka toimii Launeella, Lahden Ruokaosuuskunnan (ROK) pellolla ja kasvihuoneessa. Kaupunkikylä tekee myös yhteistyötä Avoin mieli – Open mind ry:n kanssa Inspiksessä. Inspiksen tarkoituksena on estää nuorten syrjäytymistä ja kehittää syrjäytymistä estäviä uusia toimintamalleja. Kaupunkikylä on myös mukana yhteistyöhankkeessa Harjulan Settlementin ja Lahden ammattikorkeakoulun kanssa Olopiste-hankkeessa, jonka tarkoituksena on vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä.

Kaupunkikylän toiminta-ajatuksena on erityistä tukea tarvitsevien ihmisten integroituminen yhteiskuntaan rakentamalla heidän jokapäiväinen elämänsä siten, että se tukee itsenäistä liikkumista ja yksilön kehittymistä. Yhtä tärkeää on huolehtia, että toiminta takaa turvallisen elämän, joka ehkäisee syrjäytymistä. Kaupunkikylän toiminnan perustana on vahva arvomaailma, jonka avulla mahdollistetaan jokaisen Kaupunkikylässä toimivan yksilön kehitys työn, sosiaalisuuden ja henkisyuden alueella. Kestävä kehitys ja luonnon kunnioittaminen ovat ekologisia arvoja, jotka näkyvät Kaupunkikylän toiminnassa. Kaupunkikylän johtoajatuksena on työn, taiteen ja rikkaan sosiaalisen elämän mahdollistaminen toisiamme tukien, yhdessä. (Kaupunkikylän laatukäsikirja 2015.)

2.2 Uuden palvelun kehittäminen

Muutokset toimintakäytännöissä erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden kohdalla ovat johtaneet siihen, että heidän elämäänsä pyritään tukemaan yhä enemmän heidän omissa asunnoissaan, kotiin vietävällä tuella. Tämä on vaikuttanut pienenevään asiakaskysyntään Kaupunkikylän asumispalveluissa. Nämä asiakaskysynnässä tapahtuneet muutokset ovat johtaneet siihen, että Kaupunkikylän tulee jatkuvasti kirkastaa omaa visiotaan ja

mieltä uusia strategioita muuttuvassa yhteiskunnassa. Tästä haasteesta nousi esille keväällä 2014 Kaupunkikylän henkilökunnan ideariihessä tavoite laajentaa Kaupunkikylän toimintaa. Kaupunkikylän nykyiset asukkaat mahtuvat hyvin kolmeen asuinrakennukseen ja neljanteen taloon suunnitellaan uutta toimintaa. Esille nousi monia vaihtoehtoja vanhustyöstä lastenhoitoon. Viikonlopun aikana työstettiin useita ideoita peilaten niitä Kaupunkikylän toiminta-ajatukseen ja henkilökunnan osamiseen. Lastensuojelulaitoksen perustaminen erityistä tukea tarvitseville lapsille nousi ideariihessä toteuttamiskelpoiseksi ideaksi. Tätä ajatusta tuki myös Sylvia-kodissa toimiva erityiskoulu.

Kaupunkikylän johtoryhmä esitteli Sylvia-koti yhdistyksen hallitukselle idean lastensuojelun sijaishuollon kehittämisestä. Hallitus hyväksyi ehdotuksen ja Kaupunkikylän palvelujohtaja lähti vetämään kehittämishanketta.

2.3 Tavoite ja tarkoitus

Tavoitteena on rakentaa palvelumuotoilun keinoin uusi palvelu Kaupunkikylän käyttöön. Palvelumuotoiluprosessin avulla työstetty palvelumalli sisältää seitsemänpaikkaisen ryhmäkodin toiminnan suuntaviivat lastensuojelun sijaishuollon asiakkaille, joilla on erityistä tuen tarvetta.

Kehittämishankkeen tarkoitus on kehittää Kaupunkikylän tämänhetkistä palvelutarjontaa. Kaupunkikylän toiminta on keskittynyt tähän asti erityistä tukea tarvitseviin aikuisiin. Uuden palvelun kautta Kaupunkikylän toiminta laajenee erityistä tukea tarvitsevien huostaanotettujen lasten sijaishuoltoon. Monipuolisempi palvelutarjonta luo Kaupunkikylälle uusia kehityspolkuja ja antaa vakautta muuttuvassa toimintaympäristössä.

3 TIETOPERUSTA

Kaikki lasten ja nuorten kanssa tehtävä työ, joka tapahtuu lastensuojelussa, on hyvin tarkasti laissa määriteltyä. Tietoperusta keskittyy sijaishuoltoon, sen rakenteeseen ja sitä ohjaaviin lakeihin ja säädöksiin.

Ryhdyttäessä luomaan uutta sisältöä sijaishuollossa eläville lapsille, on tärkeää ymmärtää, mitä on lapsen hyvinvointi, terve kehitys ja siihen vaikuttavat tekijät. Tämän kautta voi oppia ymmärtämällä kehitystä, mikä on vaurioitunut. Huostaanotetuilla lapsilla esiintyy usein kiintymyssuhteen alueella vaurioita. Tässä tietoperustassa tutustutaan myös kiintymyssuhteeseen, sen vaurioihin ja korjaamiseen.

Kaupunkikylän toiminta perustuu sosiaaliterapiaan, jonka juuret löytyvät antroposofisesta ihmiskuvasta. Erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa tehtävää työtä kutsutaan hoitopedagogiikaksi. Hyvin lähellä hoitopedagogiikkaa, joka on erityistä tukea tarvitsevien lasten kasvatusta ja hoitomenetelmä on kiintymyssuhdehäiriöiden hoitoon ja paranemiseen kehitetty DDP-menetelmä. Näitä molempia käsitteitä ja menetelmiä avataan tietoperustassa.

3.1 Sijaishuollon tausta, käytäntö ja hankinta

Sijaishuollon taustaa

Lisääntynyt työttömyys vaikuttaa suoraan perheiden ja lasten hyvinvointiin. Tämä koskee erityisesti matalamman tason sosioekonomisia ryhmiä. Esimerkiksi 1990-luvun laman seurauksena, sosioekonomisesti katsottuna, huonoimmassa asemassa olleiden perheiden määrä kolminkertaistui. Ongelmien kasautumiseen vaikuttivat työttömyyden lisäksi opiskelu ja yksinhuoltajuus. (Blom 2001, 174.) Yksinhuoltajaperheet ovat yliedustettuina lastensuojelun asiakasperheiden joukossa. Yksinhuoltajaperheissä myös perheen tulot jäävät alhaisiksi, mikä vaikeuttaa perheen toimeentuloa. Suurin osa näistä perheistä elää toimeentulotuen varassa ja asumisympäristön rauhattomuus vaarantaa lapsen kasvua. (Lämsä 2009, 90; Kyrönkoski-Kylmänen 2007, 19.) Näiden perheiden kohdalla todennäköisyys lap-

sen hoidon laiminlyöntiin kasvaa moninkertaiseksi ja sitä kautta huostaanoton riski kasvaa. Lämsän (2009) tutkimus osoitti, että nimenomaan äidin päihteidenkäyttö ja mielenterveysongelmat, johtivat lapsen hoidon laiminlyömiseen. Tutkimuksen aiheena oli selvittää syrjäytymiseen johtavia taustatekijöitä. Lastensuojelun piirissä elävien perheiden lapsilla oli suurempi todennäköisyys ajautua yhteiskunnassa marginaaliin perheiden moniongelmaisuudesta johtuen. Moniongelmaisuuden taustalla vaikuttivat vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmat. Perheen isän ongelmat eivät olleet niin ratkaisevia kuin niistä kärsivän äidin (Lämsä 2009, 91,160).

Viime vuosina yhteiskunnassa tapahtunut eriarvoistuminen on heijastunut myös lastensuojeluun. Siinä missä tasa-arvo tuottaa hyvinvointia, tuottaa epätasa-arvo pahoinvointia. Tämä eriarvoisuuden kasvu johtaa pahoinvointiin perheissä ja saa aikaan mielenterveysongelmia, päihteiden käytön lisääntymistä ja väkivaltaa. Tämä tuo kuormitusta lastensuojeluun. (Bardy 2013, 17.) Kun peruspalvelut eivät toimi hyvin, lisää se lastensuojelun tarvetta. Yhteiskunnassa taloudellisesti vaikeina aikoina lastensuojeluntarve lisääntyy kuten oli havaittavissa 1990-luvun laman aikaan. 1990-luvulta asti lastensuojelun tarve on kasvanut ja vuoteen 2011 mennessä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä oli kaksinkertaistunut 8500 lapsesta 17500 lapseen. (Bardy 2013, 24.)

Lapsen etu lastensuojelussa

Lapsen etu on ohjaavana periaatteena lastensuojelutyössä. Ratkaisevaa on lapsen etu, jos vanhemmat eivät pysty turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä. Lastensuojeluviranomaisten tehtävänä on selvittää lapsen tilanne mahdollisimman objektiivisesti. Ensisijaisesti tuetaan perhettä ja lapsen elämää avohuollon tukitoimilla, mutta jos ne eivät riitä korjaamaan lapsen hoidossa ilmenevää puutteellisuutta, päädytään huostaanottoon ja sitä kautta mahdollisesti sijaishuoltoon. (Taskinen & Törrönen 2004, 12-15.) Lastensuojelutyötä ohjaavat voimakkaasti valtakunnalliset ohjeet ja säädökset ja työn organisointi eri paikkakunnilla. Tässä voi piillä vaara, että lapsen tarpeet sopeutetaan organisaatioon eikä päinvastoin. Myös sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus tuo säröjä laadukkaaseen lastensuojelutyöhön.

Mitä paremmin tunnetaan lapsi, hänen lähipiirinsä ja historiansa sitä paremmin lastensuojelutyö räätälöityy hänen tarpeitaan vastaavaksi. (Eronen 2013, 81.)

Huostaanottoon ja sijaishuoltoon päädytään, jos lapsen hoidossa ilmenee laiminlyöntiä. Taustalla vaikuttaa vanhempien kyvyttömyys huolehtia lapsesta joko päihteiden tai mielenterveysongelmien takia. Nuorten huostaanoton taustalla on usein nuoren oirehtiva käyttäytyminen, joka on vaaraksi joko hänelle itselleen tai hänen lähiympäristölleen. Nämä psykososiaaliset oireet näkyvät nuorten kohdalla koulunkäyntiongelmoina, itsetuhoisuutena, kasvavana rikollisena käyttäytymisenä ja päihteiden käytön lisääntymisenä. (Rousu & Holma 2003, 12.)

Sijaishuollosta

Sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulain 49§ mukaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83§ väliaikaismääräysten nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2014, 39). Lain tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 2013, 1§). Lastensuojelulaisissa on määritelty ennaltaehkäisevä lakipykälä lapsen ja perheen tukemiseksi. Perhettä tuetaan ensisijaisesti varhaisella puuttumisella, jolla pyritään eheyttämään perheen hyvinvointia.

Avohuollon tukitoimena annettavat lastensuojelupalvelut pyrkivät perheen tukemiseen arjessa. Niitä ovat taloudellinen tuki perheelle, jakso ensi- ja turvakodissa tai avohuollon sijoitus. Ensi- ja turvakotijaksolla on mahdollista katkaista alkanut syöksykierre ja tukea vanhemmuutta ja siten auttaa lasta. Vanhemmat saavat näin apua omiin päihde- ja mielenterveysongelmiinsa ja heidän vanhemmuuttaan tuetaan. Lapsille voidaan järjestää avohuollon tukitoimena kotipalvelua, lapsen päivähoitoa ja lomatoimintaa. (Lämsä 2009, 92.) Jos tämä ei kuitenkaan riitä, on kunnan vastuulla sijoittaa lapsi sijaishuoltoon (Lastensuojelulaki 2013, 16b§). Huostaanotto tehdään, jos lapsen tai nuoren kasvuympäristö tai hänen oma toimintansa

vakavasti vaarantavat hänen tasapainoisen kasvun ja kehityksen eivätkä avohuollon tukitoimet ole auttaneet (Lämsä 2009, 99 ; Laakso 2009, 27).

Lapsen sijaishuollon järjestämisestä on vastuu on sillä kunnalla, missä lapsen huostaanoton ja sijaishuollon järjestämisen tarve on syntynyt. Sama kunta on myös vastuussa sijaishuollosta aiheutuneista kustannuksista. (Räty 2015, 141.)

Lapsen huostaanotto on aina vaikea ratkaisu, jossa kaikki osapuolet tarvitsevat tukea. Päätöstä tehtäessä on otettava huomioon lapsen etu, vanhempien tuen tarve ja myös sosiaalityöntekijän työn tukirakenteet. (Rousu & Holma 2003, 17.) Huostaanoton seurauksena lapsi tai nuori sijoitetaan kodin ulkopuolelle joko laitos- tai perhehoitoon 18-vuotiaaksi asti. Kaupungin tai kunnan vastuulla on tukea häntä jälkihuoltona 21-vuotiaaksi asti. (Lämsä 2009, 99.)

Sijaishuollon haasteena on sen monisäikeisyys ja intiimiys. Huostaanotetuilla lapsilla on varhaisen vuorovaikutuksen puutteita, jotka esiintyvät monenlaisina oireina ja vaativat erityistukitoimia. Vanhempainryöissä täytyy jokainen lapsi perheineen huomioida erikseen. Parhaimmassa tapauksessa vuorovaikutus tapahtuu kasvatuskumppanuutena, kun taas toisten kohdalla tapaamisten rajoittamisena. Laakson (2009) tutkimuksessa kahden lastenkodin arjesta vanhempainryö kiteytyi kolmeen tapaan: kumppanuuteen, kontrollointiin ja vanhemmuutta houkuttelevaan toimintaan. (Laakso 2009, 200-2012.) Myös Eronen (2013) painottaa tätä vanhempainryön merkitystä ja kasvatuskumppanuutta (Eronen 2013, 67).

Lapsen sijaishuoltoa järjestetään pääasiassa perhehoitona ja laitoshoidon. Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista perheeseen. Lastensuojelulaitoksia ovat lastenkodit, koulukodit ja näihin rinnastettavat laitokset. Suomessa suositaan perhesijoituksia varsinkin pienten lasten osalta. Tästä huolimatta sijoitukset laitoksiin eivät ole vähentyneet. (Taskinen 2010, 124; Laakso 2009, 28.) Laitoksiin sijoitetaan lapsia ja nuoria, joiden hoito vaatii erityistä ammatillista osaamista. Tämä vaatii henkilökunnalta asianmukaista koulutusta (Taskinen 2010, 129). Laitosten ja sijaisperheiden rinnalle ovat 2000-luvulta lähtien syntyneet ammatilliset perhekodit, joissa

sijaisvanhemmat asuvat ympärivuorokautisesti, mutta arjessa toimitaan sijaisperheitä ammatillisemmin (Laakso 2009, 36). Ammatilliseen perhekohtiin sijoitetaan tavallisesti sellaisia lapsia ja nuoria, joiden hoito on vaativampaa kuin perhehoidossa elävillä lapsilla (Taskinen 2010, 128).

Lastensuojelulaitokset voivat olla myös pieniä kodinomaisia yksiköitä. Pienten lastensuojeluyksikkö on seitsemänpaikkainen. Pientä lastensuojeluyksikköä voi kutsua pienryhmäkodiksi. (Saastamoinen 2010, 9-11.) Ryhmäkodit on nähty enemmän laitospaisina paikkoina. Ryhmäkodille ominaista on sen alttius suurempiin muutoksiin kuin perhesijoituksessa tai ammatillisessa perhekodissa. Työntekijöiden vaihtuvuus voi olla tiiviimpää ja tilojen muokkaaminen tarpeiden mukaan voi tuoda epävakautta ryhmäkotien elämään. (Eronen 2013, 59.) Toisaalta ryhmäkodit pystyvät vastaamaan paremmin haastavaa käyttäytymistä omaavien nuorten tarpeisiin. Ryhmäkodit käyvät läpi erilaisia vaiheita useammin kuin pienet perhekodit tai sijaisperheet. (Reinikainen 2009, 11.)

Törrönen (2003) pohtii tutkimuksessaan lastensuojelulaitoksessa elävien lasten suhdetta elämistilaansa. Tällä hän tarkoittaa kaikkea sitä tilaa, missä lapsi elää ja sen merkitystä lapsen kehitykseen. Tilat ja niissä eletty elämä kutoutuvat yhteen ja monilla tiloilla on lapsen tunne-elämän kehitykselle merkitystä. Vaikka lapsi kehittyy vuorovaikutuksessa toisiin ihmisiin ovat arjen tilat tämän vuorovaikutuksen näyttämöitä. Elämiskäsite muodostuu ajasta, tilasta ja toiminnasta. (Törrönen 2003, 16-17.)

Erosen (2013) pitkittäistutkimuksessa huostaanotettujen lasten ja nuorten poluista sijaishuollossa kävi ilmi, että lasten ja nuorten tarinat ovat hyvin heterogeenisiä ja jokaista tulisi tarkastella yksilökohtaisesti. Pääsääntöisesti suurimmalla osalla huostaanotetuista lapsista elämän tilanne parani ja rauhoittui verrattuna huostaanottohetkeen. Lasta tukivat sosiaaliset suhteet, lähiverkostot, itsenäistyminen, tukitoimet ja koulussa menestyminen. Osalla huostaanotetuista lapsista elämässä selviytymistä uhkaavat seikat jatkuivat vanhempien ja suvun vaikeuksina, lapsen psyykkisenä oireiluna, traumahistorian jatkumona ja opintojen keskeytymisenä. Parhaimmat tulokset lapsen elämän parantamisessa huostaanoton jälkeen saavutettiin

sosiaalityöntekijän, sijaishuoltopaikan ja vanhempien ja muiden sidosryhmien pitkäjänteisellä yhteistyöllä. (Eronen 2013, 78-79.)

Sijaishuollon arki

Laakso (2009) tutki väistökirjassaan lastenkotien arkea. Lastenkodin perustehtävä ilmeni siinä, miten lapsen tai nuoren arkielämä muotoutui lastenkodissa. Normaalin arjen lisäksi siinä vaikutti lapsen erityisen elämäntilanteen tuoma sosiaalinen vaikeus. (Laakso 2009, 41.) Tärkeitä elementtejä arjen onnistumiselle olivat toistuvat päivä-, viikko ja kuukausirytmät. Arkea rakennettiin sellaisten toistuvien rituaalien avulla kuten ruoka-ajat, kodin askareet, vaatteista huolehtiminen ja niiden hankinta, siisteys ja lasten harrastukset. Tämä arjen tavanomaisuus toi turvaa ja rajoja lapsen ja nuoren elämään. (Laakso 2009, 117-118.)

Tämä lastenkotien kodinomaisuus, joka syntyy turvallisen arjen toiminnoista ja lasten ja nuorten ja kasvattajien välisestä vuorovaikutussuhteesta, ilmaistaan kotitapaisuuden määritelmänä. Arkinen yhdessä tekeminen synnyttää yhteenkuuluvuuden tunteen. Tämä arjen toiminnasta huolehtiminen ja vuorovaikutussuhteen rakentaminen vaatii työntekijöiltä jatkuvaa hereilläoloa arjen toiminnoissa. Se ilmenee valmiutena puuttua ja reagoida yllättäviin käänteisiin sekä reflektoinnin kykyä suhteessa omaan toimintaansa. (Laakso 2009, 126, 136.) Kotitapaisuuden idean Laakso (2009) kiteyttää käsittämään mahdollisimman normaalin arjenkäytännöt, johon kuuluvat yhteiset ruokailut, yksilöllinen havainnointi ja säännöt, lasten asioiden selvittely, ihmissuhdetyö ja erilaisten menetelmien käyttö. Lastenkodin ennalta arvaamaton arki tekee työstä jännitteistä ja sitä kautta haasteellista. (Laakso 2009, 137-160.) Myös Niemelä (2005) painottaa toimivan arjen hoitavaa vaikutusta. Vuorovaikutus ja arki hoitavat lasta. Arjen yhteiselämä ja kaikki valitut toimintatavat ovat hoidollisen prosessin osia. (Niemelä 2005, 58.)

Sijaishuolto on yhteiskunnallisena ja yksilöllisenä käytäntönä ja kokemuksena monisisältöinen. Siksi se vaatii laajaa, eri ulottuvuuksia tavoittavaa tarkastelua. Sijaishuollon lainsäädännöllinen tarkastelu on tärkeä, mutta

vain yksi tarkastelun lähtökohta. Sijaishuolto on lapsen arjen ympäristö, ammatillisen toiminnan kenttä ja palvelujärjestelmän yksi toimintamuoto. Vuoteen 2004 asti sijaishuoltopaikkoja pidettiin väliaikaissijoituksina ja lapsen sijoittamista takaisin biologisten vanhempien kotiin pidettiin ensisijaisena tavoitteena. Vuoden 2004 jälkeen on alettu nähdä sijaishuolto myös pysyvämpänä vaihtoehtona, jotta lapselle saataisiin turvallinen kasvuympäristö ja pysyvämmät ihmissuhteet. Lapsen arjen mahdollistaminen on sijaishuollon tärkein sisältö. Normaalin arjen käsitteeseen sisältyy hoito, huolenpito ja kasvun tukeminen lapsuudesta aikuisuuteen ulottuvana ajanjaksona. Tämän rinnalla pyritään tukemaan lapsen suhdeverkoston rakentumista ja sosiaalista vuorovaikutusta. (Pösö 2004, 202-205.)

Lapsen elämä sijaishuollossa on hyvin intiimiä ja haavoittuvaa. Sijaishuoltopalveluiden hankinta ja valvonta ovat kunnan vastuulla. Hankinnassa toteutuu kaksi pääprosessia: hoito- ja palveluyksikön hankinta ja hyväksyminen ja toiminnan valvonnan prosessi sekä yksittäisen asiakkaan palvelun toteutumisen- ja valvonnanprosessi. (Rousu & Holma 2003, 35.) Valvonnan lisäksi sijoittajakunnalla on velvollisuus tukea sijaishuoltopaikkaa lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. Aluehallintovirasto valvoo myös lastensuojelulaitoksen toimintaa ja erityisesti rajoitustoimenpiteitä omien tarkistuskäyntiensä avulla. Aluehallintovirasto myöntää myös toimiluvat lastensuojelun sijaishuoltoa tekeville toimipaikoille. Valvira ohjaa aluehallintovirastoja niiden työssä. (Taskinen 2010, 136-137.) Lapsen tai nuoren sijaishuoltopaikkaa valittaessa tärkeintä on lapsen ja nuoren edun toteutuminen. Sijaishuoltopaikat ovat samanarvoisia ja määräävää on lapsen hoidon ja huolenpidon tarve paikkaa valittaessa (Räty 2015, 461). Sijaishuoltopaikan toimintatavat, painoalueet ja osaaminen ovat tekijöitä, joita tulee tarkastella lapsen näkökulmasta (Taskinen 2010, 125).

Sijaishuollon hankinta

Jotta hankintapäätöksissä toteutuisi lapsen näkökulmasta paras valinta on kehitettävä osaamista erityisesti prosessien hallintaan ja johtamiseen. Tämä vaatii sosiaalityöntekijältä ammattitaitoa. Sosiaalityöntekijän työssä painottuu koordinoijan rooli. Hän toimii laajan toimijajoukon keskellä, jonka tavoitteena on sekä lapsen että perheen tukeminen. Toimijoilla saattaa

olla erilaisia näkökulmia ja ristiriitaisia näkemyksiä. On tärkeää, että työtä pystytään suunnittelemaan yhteisesti, kirjaamaan suunnitelmat ja dokumentoimaan yhteisesti päätetyt tavoitteet ja kunkin osapuolen tehtävät. (Heinonen & Sinko 2009, 94.)

Lapsiasiavaltuutettu Kurttila (2015) tarkasteli kuntien sijaishuollon hankintamenettelyä ja prosessien sisältöä lapsen oikeuksien valossa. Hän korosti sijaishuoltopaikkaa etsittäessä lastensuojelutyötä tekevien henkilöiden asennetta. Keinot ja hyvät käytännöt eivät riitä, jos asenne ei ole kohdallaan. Lisäksi opettajien ja viranomaisten yhteistyössä on paljon parantamisen varaa. Lastensuojelun palvelut ovat lapsille ihmisiä ja ihmissuhteita, tämän pitäisi näkyä asenteessa työhön. On selvitettävä, miten palveluntuottajat ymmärtävät YK:n lastenoikeudet ja toteuttavat niitä työssään. Jos emme tiedä, mikä on lapselle hyväksi emme voi tehdä oikeita hankintapäätöksiä. (Lastensuojelupäivät 2015.)

3.2 Lastensuojelun laatu

Rousu ja Holma (2004) tuovat esiin lastensuojelupalvelujen laadunhallinnan haasteet. He painottavat yhteisen kriteeristön ja käsikirjan laatimisen tärkeyttä valtakunnallisesti. (Rousu & Holma 2004, 21-22.) Rätty (2015) kiteyttää lastensuojelun sijaishuollon laatuun vaikuttavat tekijät henkilöstömitoitukseen lastensuojelulaitoksissa ja tilojen toimivuuteen. Lisäksi hän korostaa sitä, että lastensuojeluviranomaisten ammatillisen pätevyyden tulee vastata vaativaa lastensuojelutyötä. (Rätty 2015, 56.)

Sijaishuollon laatuun vaikuttaa olennaisesti se, miten organisaatio on pystynyt kiteyttämään toiminta-ajatuksensa ja siitä syntyneet toimintaa ohjaavat toimintamallit. Työyhteisö toimii hyvin, kun sen työntekijät ovat voineet sitoutua yhteisiin arvoihin ja toiminta on suunnitelmallista ja pitkäjänteistä ja suuntautuu kohti yhteisesti asetettuja tavoitteita. Menetelmien valinnossa tulee ottaa huomioon niiden ihmisläheisyys ja vuorovaikutteisuus. (Partanen 2005, 7.) Lapsille laatu ilmenee ihmissuhteina: turvallisia aikuissuhteita, oikeita ihmisiä, joihin hän voi rakentaa suhdetta, ei virkamiehiä (Niemi 2005, 57).

Sosiaali- ja terveysministeriö (2014) on yhdessä Kuntaliiton kanssa julkaissut lastensuojelun laatusuositukset. Nämä suositukset on tarkoitettu kaikille lapsen kanssa työskenteleville ja hänen elämässään mukana oleville henkilöille. Suositukset jakautuvat yhteensä 27 suositukseen neljässä eri osa-alueessa. Suositukset läpäisevät viisi eettistä periaatetta.

Laatusuositusten osa-alueet:

1. Osallisuus lastensuojelussa ja kokemusasiantuntijuuden hyödyntäminen palveluita kehitettäessä
2. Lapsilähtöinen yhteinen palvelujärjestelmä ja eri toimijoiden välinen yhteistyö
3. Osaavat ammattilaiset, tehtävän jako ja työn tuki
4. Moniulotteinen arviointi

Eettiset periaatteet:

1. Asiakkaan ihmisarvo ja perusoikeudet
2. Lapsen etu
3. Vuorovaikutus
4. Ammattihenkilöstön työn laatu
5. Vastuulliset päätökset ja työn laatu

(Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto 2014, 4-6)

Lastensuojelun laatusuositukset on ensimmäinen sosiaali- ja terveysministeriön yhteistyössä julkaisema ohjeistus, jonka tarkoituksena on laadun kehittäminen lastensuojelutyössä. Laatusuositusten keskeinen ohjenuora on lapsen ja nuoren asema toiminnan keskiössä. Ne on luotu korostamaan lasten ja nuorten osallisuutta omaan elämäänsä ja heidän kuulemistaan asiantuntijoina lastensuojelutyön kehittämisessä.

Lastensuojelun laatusuositusten ensimmäinen osa-alue painottaa **lapsen ja nuoren osallisuutta** oman elämänsä asiantuntijana. Häntä tulee kuulla omana itsenään. Hänen ympärillään olevien henkilöiden on työskenneltävä kohti lapsen parasta. Lapsen tukiverkostot - vanhemmat, omaiset, sijaisvanhemmat ja muut toimijat - ovat osallisia lapsen kasvun ja kehityksen tukijoina ja heidän oikeutensa on tulla kuulluksi. Sosiaalityöntekijän oikeus on saada moniammatillista asiantuntija-apua työssään. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto 2014, 18.)

Palvelujärjestelmän kehittäminen on toinen suositusten osa-alue. Lap-
sella on oikeus palveluihin riippumatta siitä, missä hän asuu. Palveluiden
tasapuolinen kehittäminen ja moniammatillinen yhteistyö erilaisten palve-
luiden tarjoamiseksi on palvelujärjestelmän kehittämistä. Kuntia rohkais-
taan perustamaan asiantuntijaryhmiä sosiaali- ja terveystalouden asian-
tuntijoista kehittämään monimuotoisia perhepalveluja. Asiakassuunnitel-
missa pyritään kohti yhteistä moniammatillista yhteistyötä ja tiedon koor-
dinointia. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto 2014, 28).

Osaavat ammattilaiset mahdollistavat laadukkaan lastensuojelutyön.
Lastensuojelutyö on vaativaa ja johdon tulee sitoutua osaamisen jatku-
vaan kehittämiseen. Lastensuojelussa on pyrittävä monialaisen asiantunti-
jatiedon välittämiseen koulutuksen, työnohjauksen, kehittämisen mahdol-
listamisen ja asiantuntijatyöryhmien hyödyntämisen avulla. Työntekijä-
resurssit ovat riittämättömät ja palvelurakenteiden muutoksella pyritäänkin
laadukkaampaan lastensuojelutyöhön. Palveluista pyritään muodosta-
maan kokonaisuuksia, joissa eri toimijat työskentelevät lapsen kasvun tu-
kemiseksi. Jatkossa painotetaan sosiaaliohjauksen merkitystä ennaltaeh-
käisevänä toimena. Laadukkaan sosiaaliohjauksen avulla lapsen lähiym-
päristö saadaan mukaan toimimaan kohti yhteisiä tavoitteita. Näin pyritään
vähentämään työn kuormitusta. Osaavat ammattilaiset kykenevät kartoit-
tamaan yksilölliset palvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto
2014, 29.)

Neljännän alueen suositukset keskittyvät lastensuojelutyön **moniulottei-
seen arviointiin**. Arviointi koskee lapsen lastensuojelutarpeen arviointia,
perheen arviointia, mutta yhtä hyvin oman työajan käytön arviointia ja do-
kumentoinnin kehittämistä. Arviointi on kehittämisen työkalu ja arviointi tuo
näkyviin kehittämistarpeet niin lastensuojelun ammattilaisten omat kehit-
tämistarpeet kuin työyhteisön kehittämisen kokonaisuutena. Johdon tulee
luoda arvioinnin rakenteita, missä vuorovaikutus johdon ja työntekijöiden
välillä on mahdollista. Näistä syntyy selkeämpiä yhteisiä tavoitteita. (Sosi-
aali- ja terveysministeriö & Kuntaliitto 2014, 33.)

Vaikka suositukset on laadittu ministeriön ja kuntien yhteistyössä ja ne
koskevat lähinnä lastensuojelun käytäntöjä kunnissa, myös palveluntuotta-

jat voivat hyödyntää niitä suoraan työssään. Sama laki koskee kaikkia lasten kanssa työskenteleviä tahoja.

Lastensuojeluntyön laatu on yhteydessä siihen, miten sijaishuolto lapsen ja nuoren näkökulmasta onnistuu. Tämä taas on sidoksissa nuoren ja lapsen kokemukseen siitä, miten hänet kohdataan ja kuinka hän tulee nähdyksi ja kuulluksi ja millä tavalla hän on osallisena omaa elämäänsä koskevissa päätöksissä. (Eronen 2013, 58.)

Kokemusasiantuntijapaneelissa (2015) nuoret kertoivat omia kokemuksiaan elämästään sijaishuollossa. He painottivat muuttopäivän merkitystä sijaishuollon alkaessa. Tulohetken tunnelmat, ensivaikutelmat ja heitä vastaanottavien aikuisten asenne olivat merkittäviä asioita sijoituksen onnistumiselle. Lämminhenkinen ja yksilöllisesti huomioonottava vastaanotto, jossa työntekijät eivät jättäneet nuorta yksin, oli koettu hyväksi myös Reinikaisen (2009) tutkimuksessa nuorten elämästä nuorisokodissa. Tutkimuksessa tuli toistuvasti esiin nuorten ja heistä huolehtivien aikuisten välisen vuorovaikutussuhteen merkitys. (Reinikainen 2009, 55.)

3.3 Lapsuuden tarkastelua nykyperheissä, yhteiskunnassa ja kiintymyssuhteen valossa

Lapsuus ja ympäristö

Laadukas lastensuojelutyö syntyy lapsuuden ymmärtämisestä ja hyvän lapsuuden määritelmän sisäistämisestä. Kun halutaan korjata ja parantaa rikki mennyttä on tiedettävä, millainen on ehyt ja kokonainen. Tästä syvemmästä lapsuuden ymmärtämisestä voi syntyä tavoitteet parantavalle työotteelle. Onnellinen lapsuus korostaa lapsen osallisuutta omaan elämäänsä. Lapsi on totuttu näkemään osana perhettä tai ryhmää. Tällöin häntä koskevat päätökset tehdään helposti hänen ulkopuolellaan ja hänestä muodostuu toiminnan kohde, objekti. Lapsen terveen identiteetin rakentuminen vaatii häneen suhtautumista subjektina, asiantuntijana omassa elämässään. Viime vuosien yhteiskunnallinen kehitys on muuttanut näkemyksiä tähän suuntaan. On alettu nähdä lapsi omana itsenään vaikkakin osana perhettä. Lapsen näkökulman vahvistaminen ja hänen

kuuntelemisensa asiaan osallisena lisää lapsen subjektiutta. Asiakastyössä sekä hyvinvointi- että lapsipoliittisessa työssä on tärkeää nähdä lapset yhteistyökumppaneina. Käytännön haasteena on löytää metodeja ja työkaluja, joiden avulla lasten osallisuutta voidaan lisätä. (Vornanen 2001, 36.)

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemat laatusuositukset lastensuojelutyöhön pyrkivät edistämään juuri tätä näkökulmaa, lapsen subjektiutta. Lapsikeskeisessä ajattelussa otetaan lapsi keskiöön kontekstuaalisessa ympäristössään. Tämä on tuonut lapsen tasa-arvoiseen asemaan suhteessa perheen aikuisiin, silti lapsen kuuleminen lastensuojelullisissa toimenpiteissä on usein haasteellista ja vaikeaa. Lapsen subjektiivisen kokemuksen esiin saaminen vaatii hänen ympärillään olevilta aikuisilta uudenlaista osaamista ja usein hänet ohitetaan lastensuojelutyössä ja hänen asioitaan hoidetaan hoitamalla suhteita vanhempiin. (Heinonen & Sinko 2009, 91.)

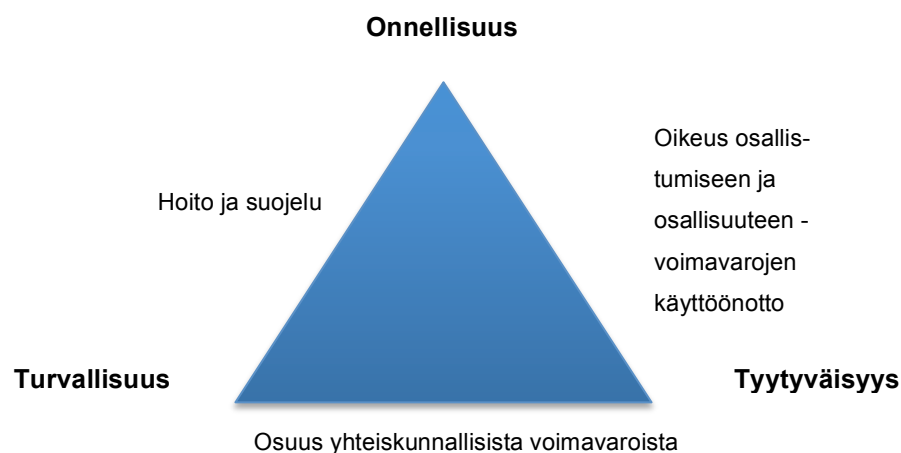
Suomalainen yhteiskunta on muuttunut viime vuosikymmenten aikana nopeasti. Tämä muutos on vaikuttanut perheiden muuntumisessa kohti monimuotoisempia perhekokonaisuuksia. Yhteiskunnan muutos on heijastunut perheiden hyvinvointiin. Tässä muutoksessa piilevät myös syyt lasten ja nuorten syrjäytymiseen. Naisten työllistyminen, pätkätyöt, pirstaleisuus ja perheiden tukiverkkojen vähyys heijastuvat lapsuuteen ja johtavat syrjäytymisen riskeihin. Osalta lapsia ja nuoria puuttuu suojaverkko, jonka kautta osallisuus ja sosiaalinen tuki mahdollistuvat. Lähiyhteisöltä saatavan tuen vähyys johtaa suojaverkon repeytymiseen ja moderniin orpouteen. (Lämsä 2009, 205-207.)

Vanhentuneen perhekäsitteen, jonka muodostavat naisen, miehen ja lasten kokonaisuus, on syrjäyttänyt erilaisten ihmisten muodostama kotitalous. Tällainen muutos yhteiskunnassa on erottanut lapset läheisestä suhteesta isovanhempiin, jotka ennen olivat tärkeä osa laajennettua ydinperhettä ja tukivat perhettä arjen käänneissä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 18.) Vaikka lapsi on subjekti, on hänen hyvinvointinsa sidoksissa perheen hyvinvointiin, joka taas on sidoksissa yhteiskunnan tilanteeseen. Lapsuusiän perheen merkitys on ratkaiseva ihmisen tulevalle kehitykselle. Syrjäy-

tymisen tutkimuksessa Lämsä (2009) korostaa perheen dualistista roolia sekä hyvinvoinnin ja ongelmien syynä että ratkaisuna (Lämsä 2009, 208).

Lapsuuden hyvinvointi ja kiintymyssuhde

Vornanen (2001) esittää lapsuuden hyvinvointikolmion (kuvio 1.), jossa yhden kulman muodostaa turvallisuus, toisen tyytyväisyys ja kolmannen onnellisuus. Tähän kolmioon on lisätty lapsen oikeuksien yleissopimuksen korostamat oikeudet hoitoon, suojeluun, osallistumiseen ja osallisuuteen sekä yhteiskunnallisiin voimavaroihin. (Vornanen 2001, 26-27.)

Kuvio 1. Lasten subjektiivisen hyvinvoinnin kolmio (Vornanen 2001, 27)

Lapsen turvallinen, tyytyväinen ja onnellinen elämä luo edellytykset lapsen oikeuksien toteutumiselle. Näiden tunteiden lisäksi lapsi tarvitsee myös pettymyksen ja epäonnistumisen kokemuksia, joissa hänellä on turvallinen aikuinen rinnallaan. On kuitenkin vaikea miettiä millä keinoin ja miten se tehdään, koska edellä mainitut asiat ovat jokaisen subjektiivisia kokemuksia. (Vornanen 2001, 28.)

Lapsen terveen kehityksen edellytys on hoiva ja huolenpito. Lapsuuden hyvinvoinnin tarkastelu ei kuitenkaan sulje pois siinä tapahtuvia negatiivisia asioita. Ihminen kohtaa negatiivisia asioita pitkin elämänsä, myös lapsuudessa. Elämässä tapahtuvat onnelliset ja surulliset tapahtuman käänneet kuuluvat jokaisen ihmisen tarinaan eivätkä sulje pois toisiaan. (Törrönen 2003, 13.)

Kiintymyssuhteen muodostumisen mahdollisuus lasta hoitavan aikuisen ja lapsen välillä on terveen kehittymisen edellytys. Varhaisen kiintymyssuhteen muodostuminen valottaa ja värittää ihmisen sosiaalista, psyykkistä ja kognitiivista käyttäytymistä. Se vaikuttaa perustavalla tavalla ihmisen kehitykseen läpi koko elämän. Turvallisen kiintymyssuhteen avulla lapsi oppii luottamaan itseensä ja etsimään ratkaisuja eteensä tuleviin haasteisiin. (Golding 2014, 38.)

Kiintymyssuhdeteorian luojana voidaan pitää John Bowlbya. Hän oli kiinnostunut siitä, miten vastasyntyneen vauvan ihmissuhteet ja ympäristö vaikuttavat hänen kehitykseensä. Kiintymyssuhdeteoriassa teorian ja tutkimusmenetelmien vuorovaikutus on vahvempi kuin muilla aloilla (Hautamäki 2011, 29.) Tarkasteltaessa kiintymyssuhdetta olemme kehityspsykologian ytimessä. Jos äidin ja lapsen rakkaudellinen vuorovaikutus riistetään, on se vakava uhka lapsen kehitykselle. (Hautamäki 2011, 30; Niemelä 2005, 66; Golding 2014, 38.)

Ennakoitavuus kuuluu vahvasti kiintymyssuhteeseen. Lapsi näkee loogista toimintaa ja oppii ennakoimaan tulevaa. Tämä ennakoitavuus luo turvaa. Arjen toistuvat rutiinit luovat tämän perustan huostaanotettujen lasten arjessa. (Sinkkonen 2010, 10.) Me kaikki muodostamme tunnesuhteita toisiin ihmisiin, tunnemme kiintymystä ja haluamme viettää aikaa yhdessä. Kiintymyssuhde on suhde, jossa koetaan turvaa ja lohtua toisen ihmisen taholta. Pienet lapset hakeutuvat aikuisten läheisyyteen koska kiintymyssuhdehahmon läsnäolo on tärkeää. Pieni lapsi kokee uhkana sen, jos kiintymyssuhdehahmo ei ole jatkuvasti saatavilla. (Golding 2014, 39.) Hyvän itsetunnon pohja rakentuu pienelle lapselle silloin, kun hänet huomioidaan ja hänen tarpeisiinsa vastataan. Hän kehittää olemuksensa ytimeen perustuottamuksen ympäristöä ja maailmaa kohtaan. Hän voi kokea itsensä tärkeäksi ja arvostetuksi. Lapsen jättäminen yksin liian pitkäksi aikaa varhaislapsuudessa esimerkiksi itkemään, vaikuttaa hänen tunne-elämänsä kehittymiseen. Vuorovaikutuksen tulisi tuottaa hänelle hyvää mieltä ja hyvänolon tunnetta yhdessä olemisesta muiden kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2001, 125-127.)

Lapsen läheisyys häntä hoitavaan aikuiseen on elämän ja olemassaolon pohja. Eloojäämisen takeena on vauvalle jatkuva hoiva. Lapsen mieli kehittyy vuorovaikutuksessa läheisiin ihmisiin, kun hän tulee nähdyksi ja hänen tarpeisiinsa vastataan turvallisesti. Suotuisassa ilmapiirissä lapsi ja vanhemmat rakentavat lasta ymmärtävää, kehitystä edistävää kehitysspiiraalia. (Hautamäki 2011, 30-33; Niemelä 2005, 60.) Tämän turvallisen vuorovaikutuksellisen elinympäristön rakentaminen on aikuisen vastuulla. Lapsen kehittyminen on sidoksissa äidin tai vanhemman kykyyn havaita ja tulkita lapsen lähettämät signaalit ja vastata niihin nopeasti, asianmukaisesti ja ennakoivasti. (Hautamäki 2011, 36, Lamagna 2011, 285.)

Kiintymyssuhdehäiriö

Varhaisen kiintymyssuhteen vaurioituminen aiheuttaa ahdistusta ja johtaa lapsen pois itsensä kokemisesta suhteessa ympäröivään maailmaan. Pahimmillaan tämä estää häntä pääsemästä käsiksi omiin voimavaroihin: ihminen on syrjäytynyt itsestään. (Bardy 2001, 70-71.) Lastensuojelun piirissä olevilla lapsilla on epävakaa kasvuoloista johtuen puutteita turvallisuuden, onnellisuuden ja tyytyväisyyden muodostumisessa. He kärsivät puutteista osallisuudessa ja turvallisuudessa ja heidän identiteettinsä kehittyminen on pulmallista. (Bardy 2001,74.)

Kun lapsi otetaan huostaan omasta kodistaan, hoivasuhteeseen syntyy katkos. Hänen kokemuksensa turvallisesta kiintymyssuhteesta vaurioituu. Huostaanoton ja sijoituksen tavoitteena on tarjota lapselle hänen kehitystään suojaava kasvuympäristö. Tämä on haastavaa, sillä huostaanotetulla lapsella on keskimääräistä enemmän tunne-elämän häiriöitä ja käyttäytymishäiriöitä. (Kalland 2011, 207, Lamagna 2011, 287.) Sijaishuollossa tämän kiintymyssuhteen merkitystä on alettu ymmärtää vähitellen. Biologisen vanhemmuuden merkitystä korostetaan ja tämä vanhemmuus on hyvin usein huostaanotetulle lapselle liian turvaton (Niemelä 2005, 61).

Lapsen kiintymyssuhteen muodostuminen vuorovaikutuksessa lähiympäristön kanssa luo pohjan joko yhteenkuuluvaisuuden tunteen muodostumiselle tai syrjäytymisen uhan kasvulle. Sijaisperheeseen sijoitetuille lapsille on tärkeää osallisuuden kokeminen, joka rakentaa puitteet turvallisuuden

tunteen kehittymiselle. Lapset, jotka sijoitetaan varhaislapsuuden aikana monta kertaa, ovat alttiita tämän turvallisuussuhteen luomisen heikkene- miselle. He kokevat enemmän psyykkisiä ja sosiaalisia ongelmia, kuin pit- kääkaikaisessa sijoituksessa olevat lapset. Tutkimus sijoitettujen lasten sel- viytymisestä tuo esiin toistuvasti kriittisiä tekijöitä: ikätovereita vähäisem- män koulutuksen, pulmat terveydentilassa sekä häpeän, juurettomuuden, yksinäisyyden ja irrallisuuden kokemukset. Edelliseen viitaten sijaishoidon tärkein tehtävä on pyrkiä tukemaan lapsen kiintymyssuhteen muodostu- mista. Elintärkeää turvallisuuden tunteen rakentumiselle on oikeus vuoro- vaikutteiseen ihmissuhteeseen, missä lapsi voi olla varma hyväksytyksi tulemisesta ilman ehtoja. (Bardy 2001, 69.)

Hyväksytyksi tulemisen tärkeä kasvualusta on luottamus. Turvallisen ilma- piirin rakentaminen lapsen ympärille auttaa luottamuksen rakentumista. Tämä luottamuksen rakentaminen myös vuorovaikutuksessa lapsen omiin vanhempiin lastensuojelutyössä antaa lapselle mahdollisuuden avautua ja kertoa omista kokemuksistaan. Luottamus on ensisijainen elementti sekä lasten että aikuisten kanssa tehtävässä työskentelysuhteessa. (Hyytinen 2009, 227.)

Kun lapselta puuttuu tämä kokonaisvaltainen ja eheyttävä yhteys toiseen ihmiseen, hän taistelee eloonjäämisestään käytettävissään olevilla keinoil- la. Lapsilla, joilla on useita sijoituksia ja vaihtuvuutta sijoituksissa, on reaktiivisen kiintymyssuhdehäiriön piirteitä (Niemelä 2005, 62). Nämä piirteet voivat ilmetä valikoimattomana sosiaalisuutena, tunne-elämän ongelmina, käyttäytymishäiriönä tai kognitiivisena kehityshäiriönä. Valikoimaton sosi- aalisuus ilmenee ns. ”kaikki kelpaa”-ilmiönä. Lapsi voi nimittää ketä tahan- sa isäksi tai äidikseen. Hän ei vierasta uusia ihmisiä, vaan on pikemminkin valmis lähtemään kenen tahansa matkaan. Tällainen valikoimattomuus on kiinnittymättömyyden merkki. Tunne-elämän ongelmat voivat esiintyä poikkeavina leikkeinä, joissa peilautuu väkivalta, seksuaalinen hyväksi- käyttö tai muut traumatisoivat kokemukset. (Kalland 2011, 211.) Monien sijoitettujen lasten loputon tyydyttämättömyyden tunne ja yllättävät rea- gointitavat ovat seurausta ensimmäisten kuukausien vuorovaikutuksen laiminlyönnistä, eivätkä myöhemmin kehittyneet aivonalueet, kuten tietoi-

nen muisti tai puhe, voi ohjata niitä. Vain uudet opeteltavat tunnekokemukset voivat muuttaa niitä. (Niemelä 2005, 66.)

Varhaiset kokemukset vaikuttavat pitkäkestoisesti kehittyvän lapsen aivoihin, persoonallisuuteen, käyttäytymiseen ja kehitykseen. Kuten todettiin, hänen aikaisemmat kokemuksensa vaikuttavat siihen, miten hän tulkitsee ympäristöään ja mitä sieltä tulevat ärsykkeet nostavat hänessä esiin. Hän reagoi ärsykkeisiin oppimallaan tavalla. Esimerkiksi pitkään jatkunut laiminlyönti ja huomiotta jättäminen voivat johtaa ylikiihottuneeseen tilaan. Moni sijoitettu lapsi on levoton, eikä pysy paikallaan ja saa itku- ja raivo-kohtauksia, joille ei löydy mitään selitystä. Ajoittainen itsensä heijaaminen tuo lapselle turvallisuuden tunteen, mutta on sijaisvanhemmille käsittämättömää käyttäytymistä. (Kalland 2011, 222.)

Normaalissa kehityksessä lapsi siirtyy häpeän kautta kokemaan syyllisyyttä. Tämä tapahtuu jatkuvassa turvallisessa vuorovaikutuksessa häntä hoitavan aikuisen ohjauksessa. Syyllisyys liittyy empatian eli myötäelämiskyvyn tunnistamiseen, häpeä taas ei. Kun tämä sosiaalisoituminen varhaislapsuudessa estyy, häpeän tunne vaurioittaa voimakkaasti lapsen omaa kuvaa itsestään. Häpeän tunteiden kokemisesta tulee jatkuva olemassaolon tila, kun korjaavat kokemukset puuttuvat ja lapsi alkaa nähdä ja kokea itsensä pahana. Tämä kaikkialle tunkeutuva häpeä vaikuttaa tuhoavasti yksilön tunne-elämän ja identiteetin kehittymiseen. (Hughes 2006, 54-55). Lapsi kokee itsensä pahana ja huonona, koska hän ei voi liittyä ympäristöönsä. Hänet on hylätty yksinäisyyteen (Siltala 2003, 268). Varhaisen kiintymyssuhteen häiriöt voivat pahimmillaan johtaa keskushermoston häiriöihin ja haitata aivojen etuotsalohkojen kehittymistä ja voivat myötävaikuttaa mm. vakavan impulsiivisen väkivaltaisuuden kehittymiseen (Sinkkonen 2010, 172).

3.4 Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia (DDP)

Kun on alettu tunnistaa varhaisen kiintymyssuhteen merkitys on ollut mahdollista auttaa lapsia ja nuoria, jotka kärsivät tästä vakavasta identiteettiä hajottavasta tilasta. DDP-mentelmä on kiintymyssuhteen korjaamiseen kehitetty hoito.

Vuorovaikutteisen kehityspsykoterapian (Dyadic Developmental Psychotherapy) kehitti tri Daniel A. Hughes Yhdysvalloista. Hän kehitti hoitomallia 1980-luvulla kompleksisia traumoja kokeneiden lasten hoitoon. Hoitomallin perustana on kiintymyssuhdeteoria. Se on osoittautunut käyttökelpoiseksi myös yleisenä hoitomallina kiintymyssuhteiden hoitoon, vaikka se kehitettiin alun perin huostaanotetuille lapsille ja nuorille. (Becker-Weidman 2013, 13).

Becker-Weidmann toteutti kaksi empiiristä tutkimusta vuonna 2006 DDP:n vaikutuksista kahdelle kiintymyssuhdehäiriöstä kärsivälle kohderyhmälle. Kohderyhmän lapsia hoidettiin DDP:n avulla ja vertailuryhmän lapsia tavanomaisten terapioiden avulla. Vuoden jälkeen DDP:n avulla hoidetuilla lapsilla todettiin enemmän edistymistä kuin vertailuryhmällä. Heidän pelkoja ja masennusoireensa vähenivät ja heidän sosiaaliset ongelmansa lievenivät vertailuryhmää paremmin. Lasten ajattelun ja keskittymisen häiriöt pienenevät vertailuryhmää paremmin ja heidän aggressiivinen käytöksensä oli vähäisempää kuin vertailuryhmässä. Toisessa tutkimuksessa, joka kesti neljä vuotta todettiin tutkimusryhmään osallistuvien lasten ja nuorten kesken parempaa edistymistä turvallisuuden tunteen vahvistumisessa, itseohjautuvuudessa, informaation käsittelyssä, traumaattisten kokemusten selvittämisessä ja sitoutumisessa muihin ihmisiin. Myös heidän yleinen positiivisuutensa lisääntyi muita enemmän. (Becker-Weidman & Hughes 2008, 333.)

Liiton rakentaminen

Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia ei yritä etsiä lapsen ongelmallisen käytöksen laukaisijoita, vaan pyrkii rakentamaan ensin sen pohjan, mihin vähitellen kiintymyssuhde voi rakentua. Tällöin terapiassa kiinnitetään erityisesti huomio lapsen ja hänen lähellään elävän aikuisen suhteeseen. Terapeutti auttaa tämän suhteen rakentamisessa. Tämän suhteen tulee olla molemminpuolinen, yhteistoiminnallinen, herkkä, refleksiivinen ja emotionaalisesti empaattinen. Tämän keskinäisen liiton syntyminen peilaa sitä herkkää interaktiivista suhdetta, joka on varhaislapsuudessa äidin ja vauvan välillä. Lapselle luodaan uudelleen turvallinen tukikohta, josta hän voi lähteä tutkimaan maailmaa. (Becker-Weidman 2013, 14). Koko ihmisen

psykkinen hyvinvointi perustuu tähän tilaan ja sen vuorovaikutteiseen toimintaan. Ihminen ottaa ympäristöstään aistimusten, tunteiden ja vaikutelmien kautta tietoa ja käsittelee sen omassa tukikohdassaan. Sitten hän vastaa ympäristönsä tarpeisiin. Tämä kahdensuuntainen vuorovaikutus mahdollistaa toisten ymmärtämisen, hoidon ja empatian kehittymisen. (Lamagna 2011, 281.)

Ihminen luo omaa todellisuuttaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Käsitys todellisuudesta, ympäröivästä maailmasta muodostuu hänelle vuorovaikutuksesta sen kanssa ja samalla hän rakentaa omaa kuvaansa itsestään saamansa palautteen pohjalta. Tätä vuorovaikutteista työskentelyä itsensä rakentamiseksi, peilaamisen avulla, kutsutaan narratiiviseksi työskentelytavaksi. (Pääkkö 2010, 30.)

Vuorovaikutussuhde ja kasvattaja henkilönä

Tärkeää vuorovaikutteisen suhteen onnistumiselle on kasvattajan oma kiintymyssuhdehistoria. Siinä ei saa ilmetä käsittelemättömiä asioita. On todettu, että kasvattajan oma kiintymyssuhdemalli heijastuu suoraan lapseen. (Niemelä 2005, 68; Becker-Weidman & Hughes 2008, 330.) Terapeutti arvioikin jatkuvasti hoitajan valmiutta olla kiintymyshahmona lapselle. Hoidon lopputulos on pitkälle kiinni siitä, millaisia lapsen ympärillä olevat aikuiset ovat. Terapeutin ja hoitajan on ennen terapian alkamista tärkeää omaksua tietoisesti uusi tapa ja asenne tulevaan tehtävään. DDP:ssä tätä kutsutaan Pace – tilaksi ja Place – asenteeksi. Pace tarkoittaa tapaa, jolla kasvattaja luo tilan lapsen ympärille. Se on leikkisä, hyväksyvä, utelias ja empaattinen. Place- liittyy taas enemmän kasvattajan asenteeseen, jolla hän lähestyy lasta. Asenne on leikkisä, rakastava, hyväksyvä, utelias ja empaattinen. Juuri nämä ominaisuudet tekevät strategiasta terapeutista ja parantavaa. (Becker-Weidman 2013, 15-16). Liian helposti terapia tapahtuu muualla, kuin siellä, missä lapsi elää. Parantavan tunnelman laatuun vaikuttaa olennaisesti myös tilan ja arkkitehtuurin vaikutus kasvua tukevana elementtinä. Miten lasten elinympäristössä on otettu huomiin äänet, valo, värit, ilman laatu, taide ja luonnon läheisyys? Sijaishuollon työ esteettisesti miellyttävässä terapeuttisessa ja ympäristön kanssa harmoniassa olevassa rakennuksessa lisää hoidon vaikuttavuutta.

(Jackson 2014, 42-43.) Tässä ilmapiirissä mahdollistuu intersubjektiivisuus, mikä tarkoittaa sellaisen tunnetilan virittämistä, joka oli vauvan ja äidin välillä, kun he olivat kiinnostuneita samoista asioista ja keskittyivät toisiinsa. (Hughes 2006, 137; Isokorpi 2004, 132.)

Tilanteiden vuorovaikutteisessa korjaamisessa lasta opetetaan pois häpeästä kohden syyllisyyttä itse teosta, joka on hänen tekemänsä, mutta erillinen osa hänen olemustaan. Tämä jatkuva harjoittelu omien tekojen ja olemuksen erottelussa mahdollistaa emotionaalisen säätelyn, jonka opetteleminen on aikuisen tehtävänä. Tätä vuorovaikutteista korjaamista käytetään kohdatessa lapsen käytöksessä vastarintaa. Vastarinta nähdään pelkona, joka laukaisee puolustusmekanismit ja siihen suhtaudutaan ymmärtävästi. (Becker-Weidman 2013, 16.) Lapselle opetetaan, että hänen tekemisistään voi olla seurauksia. Nämä seuraukset eivät kuitenkaan ole rangaistuksia vaan hän voi niiden kautta oppia seuraavalla kerralla valitsemaan toisin. Häntä ohjataan toimimaan ennakoivasti. (Hughes 2006, 148.)

Kuten aikaisemmasta olemme huomanneet kasvattajat (vanhemmat, sijaisvanhemmat, hoitajat, opettajat yms.) ovat vastuussa DDP:n onnistumisesta. Siksi on tärkeää, että heidät perehdytetään huolella, sillä he ovat hoitotuloksen avain. Ensin on nähtävä pinnan alle, lapsen käyttäytymisen taakse. Tällöin kasvattajat tulevat tietoisiksi omien tulkintojensa tärkeydestä. Nämä tulkinnat vaikuttavat heidän suhtautumiseensa lapseen. DDP:ssä on kaksi ohjaavaa periaatetta. 1. Kaikki käytös on sopeutumista. Lapsen käyttäytyminen on oireilua pitkällä aikavälillä opitusta toiminnoista, tapa jolla hän yrittää selviytyä. Hän reagoi vanhan mallin mukaisesti, eikä uutta oppimista voi tapahtua. 2. Ystävälliset odotukset, jotka viittaavat Place-ympäristön luomiseen, siis luodaan turva ja rauha, jossa lapsi voi pikkuhiljaa oppia pois vanhoista reagoitimalleista aikuisen tuella. (Becker-Weidman 2013, 21-22.)

Lasta kasvattavan ja hoitavan aikuisen on ymmärrettävä oman persoonansa merkitys lapsen kasvun tukemisessa. Hänen on käytettävä omaa itseään terapeutteisesti Place-asenteen avulla. Hän luo sellaisia intersubjektiivisiä kokemuksia lapsen ja itsensä välille, joissa lapsi kokee

itsensä tunneviestinnän kautta yhteenkuuluvaksi toiseen ihmiseen ja sitä kautta peilaa itseään. Tämä intersubjektiivinen vuorovaikutus on paljon muutakin kuin puhetta. Siinä vaikuttavat aikuisen ilmeet, eleet, kosketus ja muu kehollinen viestintä. (Becker-Weidman 2013, 31-32; Becker-Weidman & Hughes 2008, 330-331.)

Kielteisiin tilanteisiin suhtaudutaan korjaavan vuorovaikutuksen avulla, joissa yhdessä lapsen kanssa käydään läpi hänen tekojensa seuraukset ilman rankaisevaa ajattelua. Kasvattajan tulee toimia kompassina ja reagoida herkissä tilanteissa niiden vaatimalla tavalla. Kysymys on yhteyden saamisesta, eikä käskyjen noudattamisesta. (Becker-Weidman & Hughes 2008, 331.) DDP:n onnistumisen edellytyksenä on sitoutuminen pitkäjänteiseen vuorovaikutustyöhön, joka vaatii aikaa. Luottamusta ei rakenneta hetkessä. Tämä edellyttää kaikilta lapsen ympärillä olevilta aikuisilta yhteistyötä niin, etteivät toiset asetu lapsen ja toiset vanhempien kannalle. Jos kyseessä on terapia, terapeutti käyttää place-asennettaan myös vanhempien kanssa tehtävässä työssä. Kaikilla on oltava halu nähdä syvemmälle ja ymmärtää. Tähän päästään vuoropuhelun, refleksiivisyyden ja rehellisyyden avulla. (Becker-Weidman 2013, 40-41.)

Elämäntarinan rakentaminen

Ihmisen elämäntarina on osa identiteettiä, jonka ihminen pystyy rakentamaan muistin avulla. Kiintymyssuhdehäiriöstä kärsivät lapset eivät useinkaan pysty tätä tekemään. Heidän tarinansa on usein häilyvä ja irrallinen ja tunteet ovat ikään kuin irronneet tarinasta. DDP:n hoitomallissa rakennetaan yhteinen turvallinen tila, missä yhdessä lapsen kanssa voidaan rakentaa hänen elämäntarinaansa. Hoidon aikana traumaattiset kokemukset käydään yhdessä läpi ja ne sanoitetaan tunteiden avulla. (Becker-Weidman & Hughes 2008, 332.) Lapsi oppii tunnistamaan emootiot ja toimimaan uudelleen reflektion avulla. Tämä syvänäkeminen ja elämänkeran eheyttäminen on paranemisprosessia. (Becker-Weidman 2013, 42.)

Silta-projektissa kehitettiin silta-malli, jonka tavoitteena on sijaishuollossa elävän lapsen elämäntarinan eheyttämisen tukeminen. Malli on työkalu omahoitajalle, jossa hän rakentaa kolmikantaa lapsen, omaisen ja itsensä

välille. Silta rakennetaan lapselle eheyttämään hänen tarinansa menneisyydestä nykyhetken kautta tulevaan. Nimensä mukaisesti sen tarkoitus on rakentaa siltaa lapsen ympärillä olevien ihmispiirien välillä ja korostaa omahoitajan merkitystä lapsen elämän ja arjen tukijana. (Kiiskinen & Eskelinen 2010, 7.)

Oman identiteetin rakentaminen vaatii tunnetaitojen tunnistamista ja oppimista. Inhimilliset tunteet ovat meissä itsessämme synnyinlahjana. Ne on kuitenkin löydettävä, niitä on opittava käsittelemään ja käyttämään. Tässä tunteiden opetteluoprosessissa kasvattajalla on ratkaiseva merkitys lapsen kehityksessä. Tunteiden löytämiseksi ja nimeämiseksi lapsi tarvitsee opettelua, tukea ja esimerkkiä. Lapsi tarvitsee aikuisen tunteita olemistaan, käyttäytymistään ja oppimistaan säätelevänä ja jäsentävänä tekijänä. (Isokorpi 2004, 127.) Lapselle, jolla on mahdollisuus ilmaista tunteitaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa muodostuu hyvä itsetunto (Isokorpi 2004, 133). Tunnetilan virittämisen mahdollistaa kokonaisvaltainen vuorovaikutus kuten kasvattajan ilmeet, eleet ja kosketus. Hyvä kosketus vähentää stressihormonien kehitystä. Tyynnyttävä ja rauhoittava kosketus auttaa lasta rauhoittumaan (Niemi 2005, 69).

DDP:ssä asioita lähdetään tarkastelemaan aina lapsen kokemuksen valossa. Kasvattaja toistaa lapsen sanomiset ja lähtee sitä kautta vähitellen avaamaan lapsen kokemuksia ja antaa niille tunnemerkitseksen. Tavoitteena on kulkea matka tervehtymiseen lapsen vierellä, mutta tarvittaessa joutaa matkaa. Matkan varrella tapahtuvat ”horjahtamiset” korjataan interaktiivisen vuorovaikutuksen avulla, jolloin lapsi oppii luottamaan aikuiseen. Näin johdatetaan kokonaisvaltaisesta häpeästä kohti tervettä syyllisyyden tunnetta. Lapsi oppii sanomaan: Tein pahan teon ja kannan siitä vastuun, mutta minä en ole paha. (Becker-Weidman 2013, 42-44.)

DDP-hoidon vaiheet eivät ole tarkasti eriteltyjä osia, jotka seuraavat toisiansa, vaan etenevät spiraalinomaisesti asteittain. Asteittainen paraneminen vahvistaa liittoa aikuisen ja lapsen välillä. Liiton rakentaminen ja ylläpitäminen on ensimmäinen vaihe. Kysymys on yhteydestä, ei toisen tahtoon taivuttamisesta tai tottelemisesta. (Becker-Weidman 2013, 49.) Toisessa vaiheessa keskitytään vahvan liiton kantamana tutkimiseen. Tavoitteena

on tutkia lapsen historiaa, muistoja ja kokemuksia, jotka edelleen muokkaavat hänen nykyhetkeään. On tutkittava tapahtumien ja käyttäytymisen merkitystä ja kehittää refleksiivistä kykyä. (Becker-Weidman 2013, 54.)

Integraatio on DDP:n kolmas vaihe. Sitä kutsutaan myös eheytymiseksi, jota tapahtuu syklisesti pitkin prosessia. Se sisältää neurologista, psykologista ja emotionaalista eheytymistä. Lapsi oppii käsittelemään erilaisia tunteita samanaikaisesti. Siinä käydään läpi menneitä tapahtumia ja kokemuksia, joille annetaan emotionaalisia merkityksiä, jotka lapsi oppii vähitellen kokemaan. Tämä auttaa lasta näkemään menneisyydestä nykyhetkeen yhtäjaksoisesti ja käymään emootioiden avulla tapahtuneet läpi. Näin hänen on mahdollista muuttaa omia toimintamallejaan eheytyminen myötä. (Becker-Weidman 2013, 60.)

Paranemista tapahtuu koko prosessin ajan. Kun edistymistä tapahtuu on tärkeä huomata ja tuoda julki edistymisen askeleet ja juhlistaa niitä yhdessä. (Becker-Wideman 2013, 62.)

Becker-Weideman (2006) toteutti tutkimuksen adoptoiduille ja sijaisperheissä eläville lapsille ja nuorille ja heidän perheilleen. Tutkimuksessa tuli esiin DDP:n menetelmien kuten leikkiterapian, yksilöterapian, perheterapian, intensiivijaksojen ja avohoitojen hyöty kiintymyssuhdehäiriöstä johtuvan antisosiaalisen käytöksen paranemiseen ja nuorten ja lasten voimaantumiseen. (Becker-Weidman 2006, 166.)

3.5 Antroposofinen ihmiskuva ja hoitopedagogiikka

Hoitopedagoginen työ perustuu antroposofiseen ihmiskäsitykseen, jonka kehittäjä oli Rudolf Steiner (1861-1925). Hän oli itävaltalainen filosofi, joka toimi uudistajana monella eri elämän alueella. Tunnetuin näistä käytännön elämän sovellutuksista on steinerkoululiike, jossa toteutetaan steinerpedagogiikkaa. (Paalasmaa 2011, 113.)

Identiteetin kehittyminen lapsuudesta aikuisuuteen

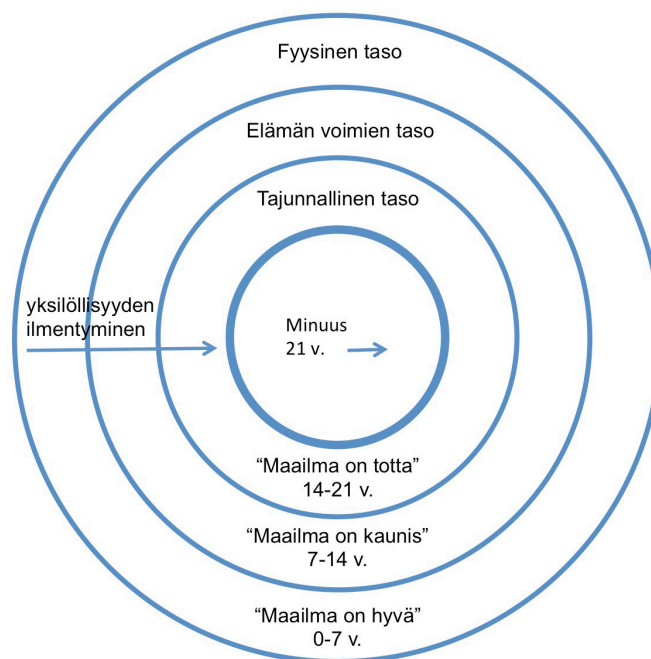
Antroposofia merkitsee sanana viisautta ihmisestä. Steinerin tutkimuksen lähtökohtana oli ihmisen olemuksen syvälinen tiedostaminen ja se, miten tällainen tiedostamisen tie rakennetaan. (Paalasmaa 2011, 128.) Steiner korosti ihmisen sisäistä olemusta. Hän näki ihmisen henkisenä yksilöllisyytenä, joka ilmaisee olemustaan asteittain psyykkisen ja fyysisen kasvun

myötä. (Dahlsröm & Teräsvirta 2014, 11.) Ihmiskäsityksessä keskeistä on se, ettei ihmistä nähdä vain perimänsä ja ympäristönsä tuotoksena, vaan hänessä vaikuttaa yksilöllinen minuus. Tämä yksilöllisyys on hänen olemuksensa ydin. Lapsessa on yksilöllisyyttä jo syntyessään ja kasvatuksen avulla autetaan tätä yksilöllisyyttä tulemaan yhä enemmän esiin. (Paalasmaa 2011, 124.) Tämä yksilöllisyys ilmenee ihmisen kyvyssä käyttää vain itsestään ilmaisua ”minä” (Holtzapfel 1995, 17).

Luovuudella houkutellaan tätä yksilöllisyyttä esiin. Luovuus syntyy vapauden ilmapiirissä. Luovuus ja vapaus ovat sidoksissa toisiinsa. Lapsilähtöinen kasvatusta lähtee lapsesta. Yksinkertaisimmillaan ilmaistuna pedagogiikka on luettavissa lapsesta itsestään. Tässä kontekstissa havainto ja tieto tulevat yhteen ja syntyy ymmärrys lapsesta. Ymmärtäminen edellyttää lapsen todellista kohtaamista, kasvattajan kunnioittavaa ja rakastavaa asennetta. (Paalasmaa 2011, 139.)

Steinerin ihmiskäsitys on moniulotteinen. Edellä kuvattu yksilöllisin ydin on ikään kuin syvin osa ihmisen olemusta. Sen ilmentymänä tai ”käyttäjänä” toimivat ihmisen minuusvoimat. Minuusvoimat eivät ole ihmisen käytettävissä automaattisesti, vaan ne otetaan käyttöön vähitellen. Kasvatuksen tarkoituksena on näiden voimien vahvistaminen. Syvintä olemuksen osaa ympäröi sielullinen eli tajunnallinen taso. Tällä tasolla elävät ihmisen tunteet sekä tietoinen tajunta. Kolmas kehollinen ulottuvuus koostuu kehoa elävöittävästä toiminnoista, kuten hengityksestä, verenkierrosta ja elämää ylläpitävistä voimista. Tätä tasoa kutsutaan eteeriseksi alueeksi. Viimeinen, ihmisen uloin osa on fyysisen kehon taso, ihmisen fyysinen ruumis. (Paalasmaa 2011, 124-128, Holtzapfel 1995, 17.)

Näin kuvattuna ihmisen olemus on kerroksittainen niin, että syvimpänä on ihmisen henkinen ydinolemus. Sielunolemus on keskimäinen ja ihmisen ruumiillinen olemus uloin ja samalla näkyvä. Kasvu ihmiseksi tapahtuu eri kehitysvaiheiden kautta. Jokaisella olemuksen osalla on oma ”syntymäpäivänsä”, seitsemän vuoden välein 0 – 21 vuotta vanhaksi asti.

Kuvio 2. Steinerin Ihmiskäsitys

Ensimmäisen seitsenvuotiskauden aikana kehittyä ja kasvaa ihmisen fyysinen keho. Varhaislapsuuden kasvatuksen perustana on lapsuuden vaaliminen: yhdessäolo, positiivinen läsnäolo, yhteisyyden kokemukset, sekä niistä saatu ilo ja voima. Tämä on se perusta, jonka vanhemmat voivat lapselle antaa. Itsenäisyys kasvaa ihmisen omasta yksilöllisyydestä, joka on saanut rauhassa kehittyä nojaten turvallisen aikuisen läsnäoloon, hyväksyntään ja arvostukseen. (Paalasmaa 2011, 124-128.) Nollasta kolmeen vuoteen lapsi oppii tiedostamisen perusedellytykset, jotka erottavat hänet eläimestä: kävelemisen, puheen ja ajattelun kyvyt. Nämä ovat kykyjä, jotka ilmentävät hänen henkistä olemustaan. (König 2013, 9.) Lapsen kuvamaailma on hyvin erilainen kuin aikuisen. Hän elää ja aistii koko olemuksellaan. Hän on ympäristöä jäljittelevä pieni ihminen, joka leikeissään ilmentää sitä mitä kokee ympäristöstään. (Dunderfelt 2004, 72; Skinnari 2000, 103.) Batison & Martin tuovat esiin tutkimuksessaan lapsen leikin merkityksen myöhempien ikäkausien luovuudelle. Luovalla innovatiivisella ajattelulla on yhteys lapsuusajan leikin maailmaan. Menestyvien tutkijoiden, säveltäjien ja taiteilijoiden imaginatiivinen kyky on säilyttänyt lapsuusajan mielikuvituksen rikkaan maailman. (Batison&Martin 2014, 89-90.)

Toinen seitsenvuotiskausi alkaa seitsemänvuotiaana. Merkkinä tämän vaiheen alkamiselle on hampaiden vaihtuminen ja koulukypsyys. Tällä toisella 7-vuotiskaudella, joka päättyy murrosiän alkuun, kehittyy lapsen sielullinen osa. Maailman kauneus tuodaan kehittyvälle nuorelle esiin eri tavoin. (Paalasmaa 2011, 124.) Ensimmäiset kouluvuodet ovat vielä varhaislapsuuden jatketta, missä lapsen tietoisuus on kuvien ja fantasiamaailman kyllästävä. Tällä kaudella kehittyy lapsen tunne-elämä. On tärkeä vaalia tätä tunne-elämän kokonaisvaltaista kehittymistä tuomalla esiin maailman kauneus. (Dunderfelt 2004, 86; Skinnari 2000, 110.) Aikuinen ei välttämättä tavoita tätä luovaa mielikuvituksen aikaa, missä alle kouluikäinen lapsi elää. Vasta toisen seitsenvuotiskauden keskivaiheilla, 12-vuoden iässä, alkaa mahdollisuus loogisen, rationaalisen ajattelun kehittymiselle (Dunderfelt 2004, 83).

Kolmannella seitsenvuotiskaudella kehittyy nuoren abstrakti käsitteellinen ajattelu. Merkkinä tämän ajan alkamiselle ovat sukukypsyys, hormonaaliset muutokset. Tässä ikävaiheessa puhutellaan nuoren minuutta hänen ajattelunsa kautta. Nyt maailma tuodaan hänelle esiin eri lainalaisuuksiin. (Paalasmaa 2011, 124-128.) Tämän jakson aikana tulee näkyviin nuoren yksilöllisyys, se ikään kuin purkautuu ulos. Maailma nähdään hyvin mustavalkoisena ja tunne-elämän heilahdukset ovat ominaisia oman identiteetin etsimisessä ja sen heijastamisessa ympäröivään todellisuuteen. (Dunderfelt 2004, 89; Skinnari 2000, 115.) (Kuvio 2.)

Hoitopedagogiikka

Hoitopedagogiikka on syntynyt Steinerin ihmiskuvan pohjalta tukemaan kehitysvammaisen lapsen kasvun kehitystä ja oppimista. Siinä painotetaan lapsen ymmärtämistä yksilöllisenä individualiteettinä, joka syystä tai toisesta on jäänyt normaalista kehityksestä jälkeen. Hoitopedagogiikka on käytössä steinerpedagogisesti suuntautuneissa erityiskouluissa ja ryhmäkodeissa ympäri maailmaa. (Degerman & Görman 2010, 15.)

Hoitopedagogiikka syntyi kehitysvammaisten lasten ja nuorten parissa työskentelevien lääkäreiden ja kasvattajien työn syventämisestä Rudolf Steinerin ihmiskuvan pohjalta. Se sai alkunsa Sveitsissä 1920-luvulla ja on

levinnyt ympäri maailmaa. Karl König (1902-1966) oli lääkäri, joka omisti elämänsä hoitopedagogiikalle ja kehitysvammaisille lapsille. Hän työskenteli aikuisikänsä ensin Sveitsissä ja 2. maailmansodan syttymisen jälkeen Skotlannissa erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Hänen työnsä tuloksena on syntynyt maailmanlaajuinen Camphill-liike erityistä tukea tarvitsevien lasten ja aikuisten elämän tukemiseen. Suomessa liikettä edustavat mm. Sylvia-koti yhdistyksen toimipaikat Lahdessa sekä Marjatta-koulu ja Ristola-yhteisö Helsingissä. (Degerman 2014, 88, Degerman & Görman 2010, 15.)

Hoitopedagogiikassa yhdistyvät teoria ja hoito kehityksessään estyneiden lasten ja nuorten fyysis-emotionaalisen henkisen terveydentilan ja käyttäytymisen syistä ja niiden ilmenemisestä sekä heidän oppimisestaan ja kasvatuksesta. Professori Asperger määritteli hoitopedagogiikan tieteenksi, joka perustuu poikkeavista lapsista ja heidän persoonallisuuksistaan saatuaan biologiseen tietoon. Sen tarkoitus on löytää pääosin kasvatuksellisia keinoja hoitaa lasten ja nuorten kognitiivisia ja aistimiseen liittyviä vajavuuksia sekä henkisiä ja tunne-elämän häiriöitä. Hänen mukaansa kasvatustajan ymmärryksestä, pitkäjänteisestä havainnoinnista ja syventämisestä syntynyt inhimillinen ohjaus voi vaikuttaa myönteisesti häiriintyneisiin persoonallisuuksiin. (König 2009, 58.)

Kuten sana hoitopedagogiikka itsessään ilmentää on kysymyksessä hoitollinen kasvatusta. Hoitopedagogiikassa on sama lähestymistapa ihmisyksilön erilaisuutta kohtaan, kuin DDP:ssä. Yksilö on ainutkertainen ja hän ilmentää itseään joskus erikoisellakin tavalla. Kasvattajan ohjaavana ajatuksena hoitopedagogiikassa on, että vaikka lapsi olisi kuinka vammautunut tahansa, hänen henkensä on terve. Tämä ajatus muokkaa kasvattajan suhtautumista lapseen. Toinen tärkeä lähtökohta on ymmärtää, että se mikä näyttää epänormaalina lapsessa on jotakin, mikä meissä kaikissa on piilevänä, latenttina olemassa. (Holtzapfel 1995, 10-11.) Kasvattajan tehtävänä on löytää tie oirehtivan käytöksen taakse. Hoitopedagogin työkaluna toimii itsekasvatus ja havainnointi. Hoitopedagogiikka on jaettavissa neljään eri alueeseen: diagnoosi, hoito, oppiminen ja huolenpito. (König 2009, 47.)

Diagnoosi, hoito, oppiminen ja huolenpito

Kaikki lähtee diagnosoista. Sen etsimiseen on käytettävä aikaa ja ammattitaitoa. Siksi diagnosoia laadittaessa on yhteistyö lääkärin kanssa välttämätöntä. Diagnoosi auttaa oikeiden hoitomenetelmien valinnassa. Myös Soisalo (2012) painottaa oikean diagnoosin tärkeyttä. Esimerkiksi ADHD-lasten väärä diagnoosi voi johtaa epäsopivaan lääkitykseen, joka voi aiheuttaa unihäiriöitä, sydänongelmia ja verenkiertohäiriöitä. Hän puhuu oireen poistamisesta ilman, että tiedetään, minkä ilmausta se on. Aina on pyrittävä alkusyyyn juurelle. Oireen poistamisella ei vielä alkusyytä ole poistettu. (Soisalo 2012, 322.)

Steinerpedagogisessa perusopetuksessa luokkaa opetetaan opetusohjelman mukaisesti, mutta hoitopedagogisessa koulussa on aina lähdettävä yksilön ymmärtämisestä ja yksilöllisestä oppimisen polusta. Hoitomenetelmät ovat löydettävissä, kun ymmärrämme syvemmin lapsen olemuksen ja hänen orientoitumisensa ympäröivään maailmaan. Vaikka erityistä tukea ja hoitoa tarvitsevat lapset ovat vammautuneita jostakin syystä kehityksessään, ei heidän opettamisensa koskaan ole turhaa. He oppivat omien kykyjensä mukaisesti ja heidän oppimispolkunsa onnistuminen on heitä ympäröivien kasvattajien käsissä. Erilaiset terapiat tukevat heidän toimintakykyään ja mahdollistavat piilevien voimavarojen käyttöönoton. (König 2009, 48.) Kokonaisvaltainen hoito erityistä tukea ja huolenpitoa tarvitsevilla lapsilla ottaa huomioon kaikki heidän elämänsä osa-alueet. Koulun ja terapioiden lisäksi lasten arjen ympäristö täytyy rakentaa huolellisesti turvalliseksi ja selkeäksi. He tarvitsevat arjessaan enemmän ohjausta, tukea ja hoivaa kuin terveet lapset. Heidän kasvatuksensa vaatii perheelle tukitoimia, jotta perheen jaksamisen haastavassa arjen tuoksinassa mahdollistuu. Heidän sijoittamisensa ryhmäkotiin vaatii erityistä tietoisuutta turvallisen ja hyväksyvän ympäristön rakentamisesta. (König 2009, 48-53.) Hoitopedagogiikan parantava luonne pyrkii näkemään kehittymättömässä kehityksen mahdollisuuden. Kehitysvammainen lapsi, jota ei voi parantaa ns. normaaliksi lapseksi, voi saada hyvän ja täyden elämän. Hoitopedagogiikan pyrkimyksenä on muokata lapsen ympäristöä niin, että hän voi turvallisesti ottaa pieniä askelia omassa kehityksessään. (Holtzapfel 1995, 13.)

4 LÄHESTYMISTAPA JA MENETELMÄT

Kehittämishankkeen tekijä on osallistavan toiminnan aloittaja. Osallistamisen ja osallistumisen käsitteet liittyvät tiiviisti toisiinsa. Osallistaminen on mahdollisuuksien tarjoamista, kun taas osallistuminen mahdollisuuksien hyödyntämisestä. (Toikko & Rantanen 2009, 90.) Tämän uuden palvelumuotoilun kehittämisen vetäjänä toimi Kaupunkikylän palvelujohtaja ja Kaupunkikylän henkilökunnasta valikoitunut ohjausryhmä, johon kuului myös työpaikkaohjaaja. Ryhmä tapasi säännöllisesti 12 kertaa hankepalaverissa. Ryhmän tehtävänä oli työstää prosessin kaikki kolme vaihetta.

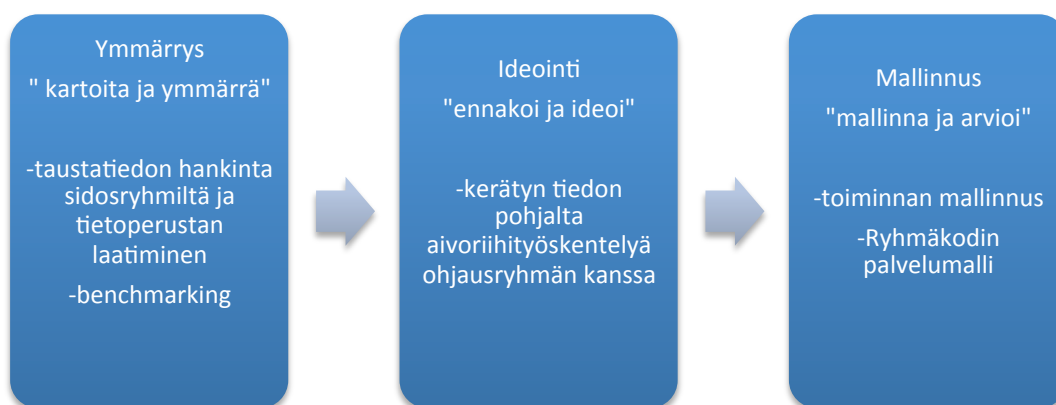
4.1 Palvelumuotoilu

Tämä kehittämishanke toteutettiin palvelumuotoilun avulla. Palvelumuotoilu tarkoittaa muotoilun prosessien ja menetelmien soveltamista palvelun kehittämisessä. Palvelumuotoilun ominaispiirteitä ovat omaleimainen käyttäjäkeskeisyyttä ja kokemuksellisuutta korostava ajattelu- ja toteutusmalli. Palvelumuotoilun tavoitteena on luoda käyttäjän kannalta helppokäyttöisiä, hyödyllisiä ja haluttavia palvelukokemuksia ja palveluorganisaation näkökulmasta vaikuttavia, tehokkaita, kannattavia ja erottuvia palvelukonsepteja. (Ojasalo, Moilanen & Ritajärvi 2014, 38.)

Palvelumuotoilu tarjoaa selkeän prosessin ja helppokäyttöiset menetelmät. Niissä palvelunkäyttäjät ovat keskiössä ja menetelmien avulla voidaan helposti konkretisoida ja testata aineettomia palveluja. Tärkeänä ominaispiirteenä palvelumuotoilussa on eri sidosryhmien aktiivinen osallistuminen kehittämistyöhön. Keskeistä palvelumuotoilussa on myös luovuus toiminnan kehittämisessä, pyrkien samalla luomaan kontrolloidun prosessin käytännön ratkaisuihin. (Ojasalo ym. 2014, 38.) Palvelun muotoilu on aina uuden kehittämistä ja siten luovaa toimintaa. Se on myös aina ainutkertaista ja vaikka prosessille on olemassa tietty päämäärä ja määritellyt osat alueet on prosessin toteutuminen aina ainutkertainen tapahtuma ja sen onnistuminen riippuu siinä toimivista henkilöistä. (Tuulaniemi 2011, 126.)

Palvelumuotoilun eri prosessien osia on mahdollista käyttää yksittäisesti tai yhdistelemällä. Tässä kehittämishankkeessa käytettiin kolmea palvelumuotoilun perusvaihetta: ymmärrystä, ideointia ja mallinnusta. (Kuvio 3.)

Näiden vaiheiden kautta pyritään ymmärtämään muotoiltavan palvelun käyttäjälähtöisyys. Ymmärtämällä tarpeet, joita palvelunkäyttäjällä on ja muokkaamalla tarjottava palvelu sen mukaisesti on käytettävä luovaa, innovoivaa ideointia. Erottumalla muista joustavilla ja muuntautumiskykyisillä toimintatavoilla palveluntuottaja voi saada näkyvyyttä ja omaleimaisuutta palveluntarjoajien joukossa.

Kuvio 3. Palvelumuotoiluprosessi kehittämishankkeessa mukailten (Miettinen 2006, 32-33)

Palvelumuotoiluprosessissa tärkeää on kehitettävän asian ymmärtäminen syvällisesti. Tätä vaihetta voidaan kutsua ”kartoita ja ymmärrä”-vaiheeksi. Siinä paneudutaan asiakasymmärryksen hankkimiseen ja tiedonhankintaan koko toimintaympäristöstä ja sen tulevaisuuden kehityskuluista. Tässä vaiheessa kerätään laajasti asiantietoa ja kartoitetaan kehitettävän palvelun sidosryhmät. (Ojasalo ym. 2014, 74.) Jokaisen palvelun taustalla on sitä tuottava organisaatio, siksi myös ymmärrysvaiheessa on tärkeä liittää organisaation tavoitteet ja sen mahdollistamat resurssit asiakasymmärrykseen. Tärkeää on kysyä, vastaavatko ne toisiaan. Asiakasymmärrys on tärkeää, jotta suunniteltava tuote tai palvelu vastaa niihin tarpeisiin, joista asiakas on valmis maksamaan (Tuulaniemi 2011, 104-105).

Kaupunkikylän uusi palvelu on ryhmäkoti huostaanotetuille lapsille, joilla on erityistarpeita. Heidän parastaan on vaikea saada selville suoraan heiltä kysymällä. Tässä kehittämishankkeessa oli sidosryhmäksi valittu lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden tiimi. Heiltä kerättiin tietoja haastattelulla ryhmätapaamisessa ja avoimella kyselylomakkeella (liite 7.). Sijaishuollon tiimiltä saatiin tietoa siitä, millaiselle palvelulle olisi tarvetta ja mitä he olisivat valmiit ostamaan. Tutustumiskäynnit toimivissa lastensuojelulaitoksissa auttoivat omalta osaltaan ymmärtämään sijaishuollon lasten ja nuorten arkea. Tärkeänä työkaluna asiakkaan äänen kuulemiseksi on ollut lapsuuden ymmärtäminen ja ohjausryhmän jäsenen pitkäaikainen kokemus huostaanotettujen lasten kanssa. Tietoperustan kerääminen eri lähdeaineistoista, joista tärkeimpänä oli lastensuojelulaki, kasvatti ohjausryhmän ymmärrystä sijaishuollossa elävien lasten elämästä.

Toisessa prosessin vaiheessa ”ideoi ja ennako” työstetään kerättyä aineistoa. Tämä vaihe on luovaa, jossa erilaisia palvelutarinoita ja palvelupolkuja voidaan kuvata kerätyn tiedon pohjalta. Ryhmän jäseniä osallistetaan pohtimaan nykyhetkeä ja pohtimaan tulevaisuuden vaihtoehtoja esimerkiksi ”mitä jos?”- kysymysten avulla. (Ojasalo ym. 2014, 75.) Kaupunkikylän ohjausryhmä työsti tätä vaihetta luotuaan ensin ymmärrystä teorian, sidosryhmältä saadun informaation ja vertailukehittämisestä saadun tiedon pohjalta. Ideointia tehtiin erilaisilla luovilla menetelmillä työstäen lapsuuden tärkeitä rakennuspalikoita ryhmäkodin puitteiksi.

Ideointivaihetta seuraa palvelumuotoilussa ”mallinna ja arvioi”- vaihe. Tässä vaiheessa palvelua pyritään mallintamaan erilaisina palvelupolkuina tai rakentamalla palveluista prototyyppejä. (Ojasalo ym. 2014, 76.) Kaupunkikylän ohjausryhmän kanssa työstettiin edellisestä vaiheesta nousseita ideoita palvelun muotoon. Tässä vaiheessa käytettiin apuna tuloskorttia, jotta päästiin keskittymään ydinkohtiin. Kehittämishankkeen toteuttaja kokosi ohjausryhmän työskentelyn tulokset Kaupunkikylän palvelumalliksi.

Palvelumuotoilu sopi hyvin Kaupunkikylän uuden toiminnan suunnittelun lähestymistavaksi, koska Kaupunkikylä on kehittämässä uutta palvelua. Palvelumuotoiluprosessi on hyvin ihmisläheistä ja sosiaalista toimintaa, joten sen käyttö pienen organisaation henkilökunnan kanssa oli helppoa.

Prosessin läpikäyminen palvelumuotoilussa painottaa vahvoja sosiaalisia taitoja, empatiaa käyttäjää kohtaan, luovuutta ja visuaalista ajattelua. Näkemykset, jotka syntyvät yhteistoiminnassa eri sidosryhmien ja ohjausryhmän välillä ovat luovan yhteistoiminnan (co-creation ja co-design) tulosta. Kehittämishankkeen tekijällä on koordinoijan rooli. Co-design on yhteissuunnittelua, joka tapahtuu prosessin eri vaiheissa ja co-creation on kollektiivista luovuutta prosessin edetessä. Se voi myös tarkoittaa sitä hetkeä, kun luovan yhteistoiminnan tuloksena syntyy palvelu. (Miettinen 2011, 94.)

Tuulaniemen (2013) mukaan palvelumuotoilussa analyyttinen ja intuitiivinen lähestymistapa kietoutuvat toisiinsa. Analyyttinen puoli pohjaa loogiseen päättelyyn, tosiasioihin, tietoon ja asiakastuntemukseen. Intuitiivinen puoli korostaa luovaa, innovatiivista ajattelua, joka suunnataan tavoiteltavaan visioon, kuvaan, johon pyritään. (Tuulaniemi 2013, 28.)

4.2 Tiedonkeruumenetelmät

Dokumentointiprosessi tapahtuu kehittäjän päiväkirjamerkintöinä. Ne perustuivat henkilökohtaiseen reflektioon. Päiväkirjassa kuvataan tapaamisia kehittämishankkeeseen osallistuvien henkilöiden kanssa, uusia oivalluksia, linjauksia ja prosessin etenemistä. Siihen tallentuvat myös yllättävät, kielteiset ja myönteiset käänneet prosessin aikana. (Toikko & Rantanen 2009, 81.) Tässä kehittämishankkeessa vetäjä kirjoitti päiväkirjaa prosessin kulusta ja kävi läpi havaintojaan ja kokemuksiaan ohjausryhmän tapaamisissa.

Uuden palvelumallin suunnittelu ja toteuttaminen on prosessi, joka voidaan suunnitella etukäteen, mutta joka edetessään voi kuitenkin tuoda uusia näkökulmia ja muutoksia suunnitelmaan. Uusille ja luoville innovaatioille on ominaista tietty ennakoimattomuus. Kehittämisprosessin kulkua joudutaan koko ajan korjaamaan ja suuntaamaan uudelleen. (Toikko & Rantanen 2009, 10.)

Benchmarkingin eli vertailukehittämisen avulla tutkittiin lastensuojelun ryhmäkoteja ja etsittiin hyviä käytäntöjä, joita voidaan soveltaa kehitteillä

olevaan palveluun. Vertailukehittäminen tarkoittaa muilta oppimista. Siinä verrataan omaa kehittämisen kohdetta toiseen kohteeseen. Sen perusideana on toisilta oppiminen ja oman toiminnan kyseenalaistaminen. Parhaita käytänteitä etsitään muualta ja muokataan luovasti omaan toimintaan sopiviksi. (Ojasalo ym. 2014, 43.)

Vertailukehittämisessä (Benchmarking) työyhteisö vertaa omaa toimintaansa toisen samankaltaista palvelua tuottavan organisaation toimintaan ja pyrkii kehittämään omaa toimintaansa tämän yhteisen työskentelyn tuloksena. Yleensä vertailukehittäminen on nelivaiheinen prosessi, jossa eri vaiheet seuraavat toisiaan ja molemmissa organisaatioissa tapahtuu kehittämisoppimista. Tavallisesti vertailukehittämisen keskiöön tulee prosessin alulle panneen organisaation kehittämisiongelma, jota lähdetään yhdessä parantamaan. (Virtanen 2007, 185.) Vertailukehittämisen ensimmäisessä vaiheessa organisaatio määrittelee kehittämisiongelman. Toisessa vaiheessa se etsii kehittämiskumppaniksi vertailuorganisaation ja kirjaa sen kanssa prosessin. Kolmannessa vaiheessa tapahtuu varsinainen oppiminen, missä löydetään uusia tapoja ajatella ja ratkaista ongelmia. Neljännessä vaiheessa arvioidaan tuloksia ja sovitaan kehittämisen seuraavista askelista. Koko prosessin ajan oppiminen on molemminpuolista. (Virtanen 2007, 185-186.)

5 PALVELUMUOTOILUPROSESSI

Palvelumuotoilun avulla toteutettiin kolmivaiheinen prosessi asiakasymmärryksen-, ideoinnin ja mallinnuksen kautta palvelumalliksi. Tietoa kerättiin vertailukehittämisellä lastensuojeluyksiköistä ja sidosryhmältä. Kerättyä tietoa muokattiin Kaupunkikylän ohjausryhmän 12 kehittämistapaamisessa. Ohjausryhmä tapasi säännöllisesti kevästä 2015 kevääseen 2016. Kolmastoista tapaaminen käytettiin prosessin ja valmiin palvelumallin arviointiin.

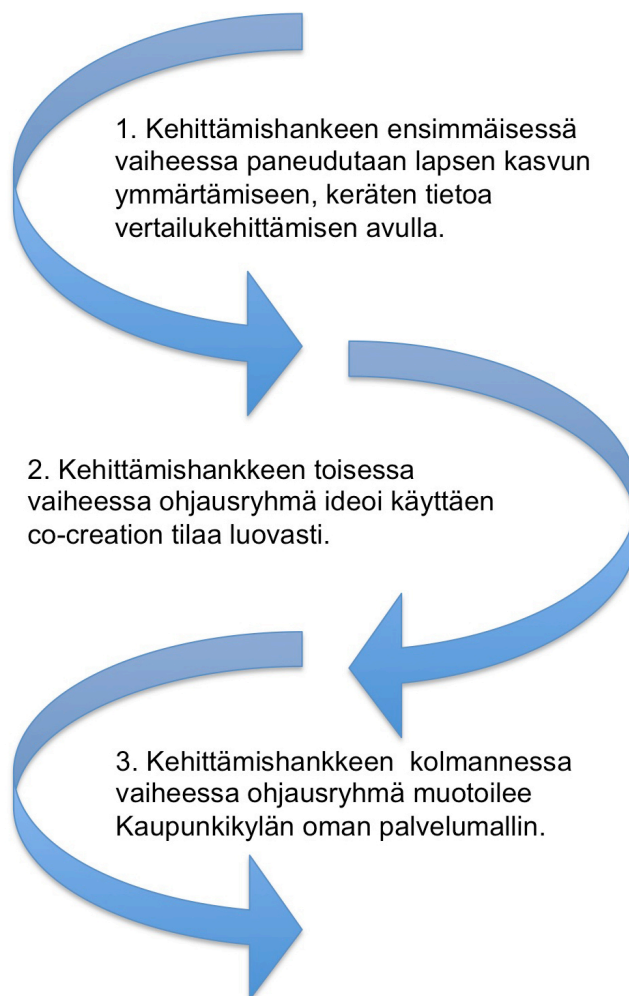
5.1 Prosessin käynnistyminen

Prosessi käynnistyi toukokuussa 2015, kun Kaupunkikylän henkilökunnasta koottu ohjausryhmä tapasi ensimmäisen kerran. Ohjausryhmän työhön osallistuivat asiasta kiinnostuneet Kaupunkikylän työntekijät. Ohjausryhmä muodostui kehittämishankkeen vetäjän lisäksi Kaupunkikylän palvelujohtajasta (vs.), asuntolatiimin esimiehestä ja asuntolatiimin jäsenestä.

Ensimmäisessä tapaamisessa kehittämishankkeen vetäjä kertasi Kaupunkikylän ideariihessä nousseet ehdotukset uuden toiminnan aloittamisesta keväältä 2014. Hän esitteli ohjausryhmälle palvelumuotoilun idean ja tehtävät tulevassa palvelumuotoiluprosessissa. Kehittämishankkeen vetäjä kannusti ohjausryhmän jäseniä lähtemään uuden palvelun kehittämiseen prosessiin vakavalla mielellä ja tuomaan rohkeasti oman osaamisensa ja ajatuksensa ohjausryhmän käyttöön. Co-design- ja co-creation- ajattelun tuli olla työkaluna yhteisessä, luovassa työskentelyprosessissa. Heittäytyminen yhteiseen luovaan prosessiin mahdollistaa ryhmäprosessille paremmat onnistumisen mahdollisuudet. Jokaisen henkilökohtainen panos on merkityksellinen työn onnistumiseksi.

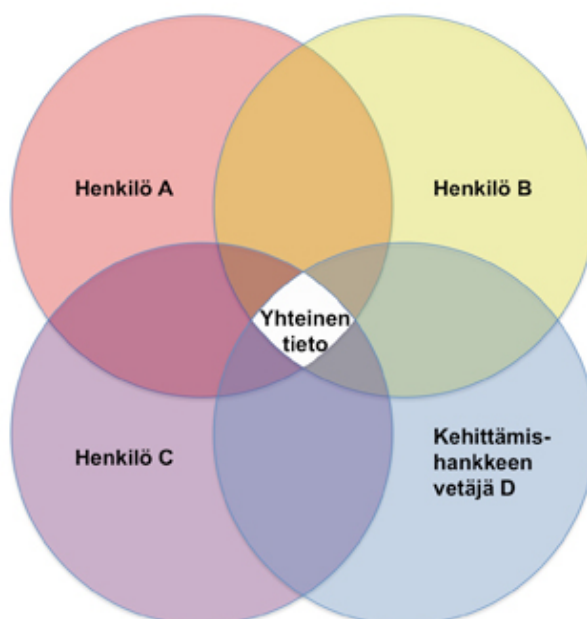
Seuraavaksi kehittämishankkeen vetäjä avasi tapaamisten rakenteen. Tapaamisten alkuun varattiin yhteinen 15 minuutin harjoitus, jossa luovia menetelmiä käyttäen virittäydettiin oikeaan työskentelytunnelmaan. Varsinainen työskentelyaika oli 1-1 ½ tuntia. Tehtävä esiteltiin kolmivaiheisena prosessina, jonka hankkeen vetäjä esitteli kuvion avulla. (kuvio 4.) Jokaisesta prosessiaskeleesta keskusteltiin avaten yhdessä niiden sisältöjä.

Vetäjä kuvasi omaa tehtäväänsä hankkeessa, johon kuului mm. ohjausryhmän tapaamisten dokumentointi ja jäsenille lähetettävien muistioiden laatiminen. Yhteisesti todettiin, että vertailukehittämisessä saadaan tietoa, joka vaikuttaa vahvasti kaikkiin kolmivaiheisen prosessin osa-alueisiin: ymmärtämiseen, ideointiin ja mallinnukseen.

Kuvio 4. Kaupunkikylän sovellettu palvelumuotoiluprosessi

Yhdessä päätettiin, että kehittämishankkeen vetäjä kirjoittaa myös tutustumiskäynneistä muistiot kaikille ohjausryhmän jäsenille. Ohjausryhmä totesi, että näillä käynneillä häntä sitoo vaitiolovelvollisuus, joten dokumentoinnissa ei käytetä lastensuojeluyksiköiden nimiä. Ryhmäkotivierailuilla tämä kerrottiin myös henkilökunnalle ja nuorille. Todettiin myös, että vaitiolovelvollisuus sitoo ohjausryhmän jäseniä. Hankkeen vetäjä jakoi lopuksi ohjausryhmän jäsenille prosessin esitietolomakkeet, jokaisen täytettäväksi ennen seuraavaa tapaamista.

Kuvio 5. Ohjausryhmän co-creation tila.

Kehittämähankkeen vetäjä avasi co-creation käsitteen kuvion avulla. Kuviossa ympyränkaarien sisään syntyi yhteinen co-creation tila aktiivisessa vuorovaikutuksessa olevien ohjausryhmän jäsenten välillä. (kuvio 5.)

5.2 Ymmärrys

Toisella tapaamiskerralla ohjausryhmä kävi läpi prosessin esitietolomakkeet, jotka oli jaettu ensimmäisellä kerralla. Esitietolomakkeen tarkoituksena oli saada aikaan yhteinen näkemys prosessin kulusta. Ohjausryhmän jäsenten antamat tiedot koottiin yhdeksi esitykseksi (liite 1). Tämä osoittautui heti hyödylliseksi, kun havaitsimme, että prosessin kulku alusta loppuun oli jäänyt epäselväksi. Totesimme, että prosessi alkoi ensimmäisestä tapaamisestamme ja päättyisi Kaupunkikylän uuteen palvelumalliin ja koko palvelumuotoiluprosessin loppuarviointiin.

Toisen tapaamisen tehtävä oli työstää yhteinen kuva hyvän lapsuuden ydinaineuksista. Jokainen kirjoitti post-it lapuille näkemyksiään niistä tärkeistä asioista, jotka kuuluvat hyvään lapsuuteen. Valmiit laput ryhmiteltiin lattialle sisältöjen mukaan hyvän lapsuuden rakennuspalikoiksi. Siirsimme rakennuspalikat ympyrän sisään, jonka ytimeksi tuli rakkaus. Pohdimme

sitä, mitä rakkaus on. Rakkauteen kuuluu oikeus tulla nähdyksi ja kunnioitetuksi omana yksilöllisenä itsenään.

Rakkaudentyöntä ympäröivällä kehällä ovat lapsen kasvua tukevat puitteet ja kodin rakenteet. Tähän katsoimme kuuluvaksi ihmisen perustarpeiden tyydyttämisen: ruuan, oman huoneen, vaatteet ja harrastusmahdollisuudet. Tälle kehälle kuuluu myös aika, jonka aikuinen viettää lapsen kanssa. Kasvavalle lapselle on löydyttävä aikaa, jossa erilaiset kasvua ja kehitystä tukevat prosessit voivat syntyä. Fyysisten rakenteiden ja annetun ajan tarkoitus on luoda turvaa. Se rakentuu aikuisen läsnäolon ja rajojen kautta. Nämä turvarajat mahdollistavat ilon ja lämmön kokemukset. Selkeä päivärhythmi ja unesta huolehtiminen ovat turvallisuuden osa-alueita.

Kolmas kehä nimettiin sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja osallisuuteen alueeksi. Lapsella tulee olla oikeus harrastaa itselleen tärkeitä asioita ja kuulua erilaisiin sosiaalisiin ryhmiin. Näin hän voi elää ja oppia vuorovaikutuksessa erilaisten ihmisten kanssa ja kokea olevansa suuremman ihmispiirin jäsen. Kaiken edellä kuvatun mahdollistaminen on vanhemmuuden vastuulla. Aikuinen huolehtii kaikkien osa-alueiden toteutumisesta. (kuvio 6.)

Kuvio 6. Ohjausryhmän työskentely hyvästä lapsuudesta.

Ohjausryhmän työskentely koettiin innostavaksi ja totesimme lopuksi olevamme yksimielisiä lapsuuden tärkeistä aineksista.

Koska tavoitteena olevasta uudesta palvelumuodosta tulisi Sylvia-koti yhdistykselle uusi tuote, oli tärkeää syventyä Sylvia-kodin taustalla olevaan steinerpedagogiseen työtoteeseen. Ohjausryhmä alkoi tutkia antroposofista ihmiskäsitystä keskittyen lapsen ja nuoren kehityksen ymmärtämiseen ikävuosina 1-21. Toinen syvennettävä aihe oli kiintymyssuhdehäiriön korjaamiseksi kehitetty DDP-menetelmä, josta yhdellä ohjausryhmän jäsenellä oli kokemusta edellisestä työpaikastaan lastensuojelun piirissä. Sovimme, että hän tuo ohjausryhmän käyttöön kokemuksiaan DDP:n käytöstä.

Kolmannella kerralla paneuduimme ensimmäisen seitsenvuotiskauden ymmärtämiseen. Erityistä tukea ja hoitoa tarvitsevien lasten lääkäreille, terapeuteille ja ohjaajille järjestetyssä hoitopedagogisessa seminaarissa, Steiner aloitti ajatuksella että jokaisen kasvattajan tulee ymmärtää terveen lapsen kehitys voidakseen auttaa ja ymmärtää erityistä tukea ja hoitoa tarvitsevia lapsia. Kasvattajan tulee oppia havaitsemaan erityispiirteitä, jotka ovat meissä kaikissa, mutta jotka ilmenevät voimakkaampina erityistä tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla. (Steiner 2000, 10.)

Kuten tietoperustassa käy ilmi, vaikuttaa kasvavassa lapsessa kolme aluetta: oma yksilöllinen minä, peritty keho, johon minä syntyy ja kolmantena ulkoiset olosuhteet kuten elinympäristö, aikakausi, ravinto ja ihmiset hänen ympärillään.

Lapsi herää liikkeen kautta omaan kehoonsa ja ottaa sen pikku hiljaa hallintaansa. Katseen kohdentuminen, pään nosto, käsien havaitseminen, kääntyminen, ryömiminen, konttaus, seisomaan nousu ja kävely ovat osia liikkeen haltuunotto-prosessista. Tapahtuma alkaa päästä jatkuen kohti varpaita ensimmäisen elinvuoden aikana. (Steiner 1983, 11-16.) Lapsi voittaa liikkeen kaoottisuuden vaiheittain ja pystyy ensimmäisen ikävuoden lopussa seisomaan pystyssä. Pystysuora asento on edellytys kävelyn oppimiselle. (König 2013, 14.) Fyysiseen kehoon vaikuttavat teot, eivät intellektuaaliset ja ajatteluun vetoavat puheet ja selitykset. Mielikuvituskyky,

jolle ajattelun kehittyminen perustuu, muotoutuu ensimmäisen seitsemän vuoden aikana. Terve näkökyky kehittyy lapselle jos ympäristö on kaunis. Moraaliset arvot kehittyvät totuudellisesta ympäristöstä, jossa teot toteutetaan tietoisuudesta käsin. Lapsen mielikuvituksen annetaan rauhassa kehittyä. Liian valmiit lelut estävät mielikuvituksen kehittymisen. Mitä enemmän lapsi saa keksiä, luoda itse ja täydentää lelua, sitä paremmin hänen aivonsa muotoutuvat. Myös väreillä on merkitystä lapsen fyysisen kehon kehittymiseen. Lapsi aistii värin kautta sen vastavärin. Aktiiviselle lapselle punainen väri voi toimia rauhoittavana vastavärikokemuksen kautta. (Steiner 1983, 11-16.) Tämän jakson pääteemat ovat liike ja jäljittely.

Pohdimme ohjausryhmässä tämän ensimmäisen seitsenvuotiskauden herkkää ja intiimiä luonnetta. Miten saada aikaan paras mahdollinen jäljiteltävä ympäristö 0-7-vuotiaalle lapselle? Kasvattajien tulee luoda tälle kehitykselle oikeat puitteet. Kasvattajan on ymmärrettävä jatkuvan esimerkinä olemisen merkitys. Pienen lapsen ympäristö on yhtä lapsen kanssa. Varhaislapsuuden aikana (0-7) lapsen kokemus ympäröivästä maailmasta on: ”maailma on hyvä”. Tämä on riippumaton siitä, mitä ympärillä on tarjolla. Siksi on tärkeää luoda jäljittelyn arvoinen ympäristö ja mahdollistaa lapsen turvallinen liikkuminen siinä. Kasvavaan lapseen vaikuttavat hänen ympärillään tapahtuvien toimintojen lisäksi myös ilmapiiri, eettiset ratkaisut ja ajatukset. Moraaliset fraasit eivät varhaislapsuudessa ole jäljittelemisen arvoisia. Vain se, mitä ihmiset ovat, on vaikuttavaa. Heidän tekojensa kautta ilmenee heidän olemuksensa. On ikään kuin seistävä sanojensa takana.

Ilo ja mielihyvä saa lapsen elimistön muotoutumaan oikein. Lasta pitää havainnoida ja aikuinen voi mm. huomata mitä hän haluaa ravinnoksi. Tällä jaksolla lapsi voi jäljitellä lukemista tai kirjoittamista, mutta hänen ei tarvitse ymmärtää kirjoittamaansa. Musiikin rytmin merkitys on tärkeää.

Ohjausryhmän tapaaminen oli innostava ja keskustelu aktiivista. Lopuksi pohdimme, millainen olisi ihanneympäristö tämän ikäisille lapsille. Se olisi harmoninen ja puhdas. Lapsi saisi terveellistä ruokaa ja eläisi turvallisessa

rytmissä rakastavien aikuisten ympäröimänä. Hän nauttisi aikuisten ihailusta. Olimme ideoinnissamme edellisellä kerralla tulleet hyvin samanlaisiin tuloksiin.

Neljännellä kerralla paneuduimme toiseen seitsenvuotiskauteen (7-14v.) ja sen ymmärtämiseen lapsuuden kehityksessä. Tämän ajanjakson olennaisin oivallus kasvattajan näkökulmasta on tuoda oikeat asiat oikealla tavalla lapsen kehitystä silmällä pitäen. Tärkeää on tiedostaa, mitä lapsi voi ottaa ikänsä puolesta vastaan. Tällä ikäkaudella lapsi elää kuvamaailmassa ja ajatuksista on osattava työstää eläviä tarinoita, joihin lapsen mielenkiinto voi tarttua. Lapsi ymmärtää tarinoiden avulla paremmin kuin loogisella ajattelulla. Hän elää satua, ei analysoi sitä. Kun aikuinen tai kasvattaja on itse työstänyt ajatuksensa, hän voi tuoda sen lapselle elävinä kuvinä totuudenmukaisesti ilman rationaalista moralisointia. Kasvattajan oma suhde maailmaan ja suhde ympärillä oleviin asioihin välittyy suoraan lapseen. Siksi tärkeäksi nousee kasvattajan itsekasvatus ja kiinnostus maailmaan. (Steiner 1983, 17.)

Tälle ikävaiheelle on tärkeää kasvattajan suhde lapseen. Hänen on ansaittava kunnioitus koko olemuksellaan. On tärkeää, että lapsi oppii kunnioituksen tunteita tällä ikäkaudella. Lapsi tarvitsee eläviä esikuvia, joihin voi samaistua. Tällä on vaikutusta myöhempiin ikäkausiin. Myös odottamisen mahdollisuus kehittää häntä. Kaikki aito ihmisten välinen toiminta tuo luottamusta maailmaa kohtaan. Teennäiset vertaukset ja moraalitarinat eivät vaikuta, vain aidot tarinat, joissa lapsi voi kokea muuntumisen tapahtuman, puhuttelevat häntä. Lapsen muisti kehittyy tämän jakson aikana tunteiden avulla. Olisikin mielekkäämpää kehittää tunnemuistia erilaisten tarinoiden avulla kuin opetella faktatietoa ulkoa.

Puhuimme taiteen merkityksestä tämän ikäkauden vahvistajana. Taiteen kautta on mahdollista tukea terveen tunne-elämän kehittymistä. Kouluiässä rakennetaan mahdollisuuksia koko elämää varten. Tarkoitus ei ole kuormittaa lasta muistamaan käsitteitä, vaan kokemuksen kautta syntyneet muistot painuvat syvemmälle lapsen muistiin ja rakentavat muistojen puuta lapsen sisälle. Kasvattajan tulee tietää, miten hän vaikuttaa lapseen. Sen pohjalta hän osaa opettaa lasta oikein. Ympäröivän maailman ihailu ja

syventyminen luonnonilmiöihin ja kauneuteen on terveen tunne-elämän kehittymisen pohjana. Huomio on kiinnitettävä kauneustajun kehittämiseen ja taiteellisen aistin kehittämiseen. Tämän kautta kehittyy lapselle elämänilo, rakkaus maailmaan ja halu tehdä työtä. Tämän ikäkauden motto olikin: "Maailma on kaunis". (Steiner 1983, 18-19.)

Lopuksi pohdimme sitä, miten lapsen kasvatus nykyaikana on yhä enemmän suorittamista. Aito kohtaaminen ja siihen varattu aika on jäänyt vähemmälle. Koulut ovat täynnä sääntöjä ja suoritteita. Lapset ovat väsyneitä eivätkä viihdy koulussa. Tietokoneet ja viihde vievät lasta kauemmas aidosta ihmisen kohtaamisesta ja maailman ihailusta. Nuorten ihannoimat henkilöt ovat pahimmillaan amerikkalaisten saippuasarjojen päättähtiä, jotka elävät valheiden ympäröimässä ja epätodellisessa maailmassa. Tämä maailmasta vieraantuminen vaikeuttaa juuri tänä ikä kautena tärkeää tunne-elämän kehittymistä. Tunne-elämä kehittyy jäljittelyn avulla ympäristöstä. Pohdimmekin sitä, olemmeko aikuisina jäljittelyn arvoisia. Kauneuden ja aitouden merkitystä ei nykyaikana voi tarpeeksi korostaa.

Ohjausryhmän **viidennessä tapaamisessa** syvennyimme 14 – 21-vuotiaan nuoren kehityksen ymmärtämiseen. Arvostelukyky kypsyy tällä ikäkaudella. Opittua tietoa voidaan nyt tarkastella objektiivisemmin. Nuorelle on syntynyt mahdollisuus ajatella itsenäisesti. Ennen tätä ajanjaksoa lapsen arvostelussa ei ollut vielä vertailupohjaa. Murrosiässä nuorilla on erittäin herkkä kyky aistia ympäristön aitoutta. Kasvattajan pelkoon ja valtaan perustuva auktoriteetti kääntyy tällä ikäkaudella häntä itseään vastaan. Terve nuori kunnioittaa vanhempiaan ja kasvattajia pakottomasti. Mutta se vaatii kasvattajalta ammattitaitoa ja syvempää käsitystä ihmisyydestä. Nuori pitää jättää lapsuuden aikana avoimeksi kirjaksi, joka voi itse alkaa kirjoittaa sisältöään aikuisuuden alussa. (Steiner 1983, 26-28.)

Pohdimme keskustelussa nykyään ilmenevää suuntausta saada yhä nuoremmat lapset suorittamaan itsearviointia. Oikeastaan vasta yli 14-vuotiaan nuoren on mahdollista arvioida omia tekojaan objektiivisemmin. Pohdimme myös sitä, kuinka tärkeää kasvavan nuoren on elää sellaisessa ympäristössä, jossa ihmiset ovat taitavia omassa työssään. Maailmassa tapahtuvien asioiden avaaminen ja erilaisten ilmiöiden tuominen nuoren

silmien eteen ilman arvostelua kehittää suvaitsevaisuutta ja avarakatseisuutta.

Antroposofia voi antaa käsitteitä ihmisten sisäisyydessä eläville ilmiöille. Tieteellisen tutkimuksen kohteena olevan aineellisen ja aistittavan maailman rajojen ylittäminen on vielä vaikeaa. Humanistiset opinnot ovat jo näitä rajoja rikkoneet. Miten rakennetaan työyhteisöä, joka haluaa olla elävä ja kehittää itseään syvemmästä näkökulmasta? Miten tulee järjestää koulutus, joka mahdollistaa sellaisten taitojen kehittämisen, joita vaativa ihmis työ tarvitsee? Jatkuva työskentely oman reaktiivisen käyttäytymisen kanssa edellyttää ymmärrystä ihmisestä. Miltä perustalta syntyvät päivittäiset ratkaisumme? Mistä ja miten voimme saada rohkeutta itsemme ja toimintamme peilaamiseen?

Nämä kysymykset nousivat keskuudessamme esiin. Peilasimme niitä kasvavan nuoren ihmisen kokemusmaailmaan. Totesimme, että ihmisellä tulisi olla oikeus jatkuvaan ja monipuolisempaan oppimiseen kuin nykyinen yhteiskunta tarjoaa. Lopuksi totesimme, että esimerkkinä oleminen nuorelle on kasvattajan jatkuvaa itsekasvatusta ja omien vakiintuneiden käsitysten kyseenalaistamista. Kasvattajan on rohkeasti uskallettava kohdata uusia asioita ja myönnettävä myös oma tietämättömyytensä.

Ohjausryhmän **kuudennella kerralla** keskityimme ohjausryhmän jäsenen kokemukseen hänen entisessä työpaikassaan lastensuojelulaitoksessa, jossa oli 16 lasta ja nuorta. Hänen kokemuksensa oli, että huostaanotot olivat tapahtuneet liian myöhään. Sijoitetut lapset olivat yli 12-vuotta vanhoja. Suurin osa heistä oli poikia pääkaupunkiseudulta.

Suurin ongelma lasten elämässä oli isäkuvan puuttuminen. Äidit olivat yksinhuoltajia ja voimattomia monien haasteiden edessä, joita poikien kasvattamien yksin toi heidän elämäänsä. Poikien elämästä puuttuivat rajat kokonaan ennen huostaanottoa ja heillä ilmeni monia ongelmia elämän eri alueilla. Tämä isien näkymättömyys ilmeni myös Lämsän (2009) tutkimuksessa syrjäytymisestä. Vajaaperheisyys, isän poissaolo lapsen arjesta, lastensuojeluasiakkuuden äitikeskeisyys ja nuorten asiakkuus sijaishuol-

lossa ilmentävät isän puuttumista lapsen ja nuoren arjesta. (Lämsä 2009, 115.)

Useilla ryhmäkodin lasten ja nuorten vanhemmista oli päihdetausta. Nuorten ongelmat kulminoituivat luottamuspuolaan aikuisia kohtaan. He olivat rakentaneet suojamuurit itsensä ja muun maailman väliin. Se oli heidän selviytymisstrategiansa. Tästä suojausvarustuksesta luopuminen oli heille lähes mahdotonta. Luottamuksellisen suhteen rakentaminen oli ohjaajille hoitosuhteen onnistumisen avain. Tiimissä tuli ilmetä selkeät roolimallit, jotka olivat puuttuneet monen nuoren lapsuudessa. Ryhmäkodin toiminnassa oli tärkeää, että oli tilaa ja aikaa, jolloin oli mahdollista keskittyä kuulemaan lasta tai nuorta. Tärkeää siis on, että ryhmäkodin puitteissa ja toiminnan rakenteessa tämä otetaan huomioon.

Ryhmäkodin ohjaajien ammattitaito ilmeni kykynä nähdä oireiden taakse. Nuoren itsesuojelu voi hiljalleen muuttua luottamukseksi aikuista kohtaan. Aikuisen on ansaittava pakoton auktoriteettiasema, oltava se kallio, joka kestää tuulet ja myrskyt. Palkkio- ja rangaistusperiaate ulkoisena metodina eivät toimineet nuorten kanssa. Luottamuksen rakentaminen oli pitkäjänteistä työtä, johon käytettiin DDP- menetelmää.

Ohjausryhmän jäsenen kokemukset entisessä työpaikassaan olivat hyvin lähellä niitä käsityksiä, joihin olimme ohjausryhmässä päätyneet. Havaitimme, että hoitopedagogiikan ja DDP:n menetelmät ovat käytännön sovellutuksina hyvin lähellä toisiaan. Molemmat painottavat kasvattajan itsekasvatusta ja luottamuksellisen suhteen rakentamista nuoren ja aikuisen välille. Tästä suhteesta voi seurata paranemista ja eheytymistä. On tärkeää nähdä, mitä tapahtuu sanojen takana. Sanaton vuorovaikutus luo luottamusta ja mahdollistaa ihmisyyden tunnistamisen. Arjessa työkaluna on kasvattajan kyky läsnäoloon. Kasvattajan läsnäolo ilmenee asioiden arvottamisessa arjen käänteissä, on aina tehtävä juuri se oleellinen, joka kulloinkin tulee vastaan. Henkilökunnan tulisi ennakoida elämää, olla asioiden edellä, sillä tilanteiden perässä on vaikea pysyä.

Ohjausryhmän jäsenen edellisessä työyhteisössä elävillä nuorilla oli il-

mennyt syvää häpeän kokemista, mikä on yleistä kiintymyssuhdehäiriöstä kärsivien lasten ja nuorten kohdalla. Hänen kokemuksensa oli, että kun asiat alkoivat sujua paremmin, nuoret tekivät jotain, joka palautti heidät takaisin lapsuuden tunnemaailmaan. Nämä kokemukset tukevat tietoperustan sisältöä kiintymyssuhdehäiriöstä. Ryhmäkodissa oli poikia, joilla oli taustalla seksuaalista hyväksikäyttöä, mutta asioista oli vaiettu. Näihin arkaluontoisiin asioihin puuttuminen ja niiden selvittäminen vaati äärimmäistä hienovaraisuutta ja herkkyyttä. Nuorten eheytyminen vaati, että asioihin oli puututtava ja saatava oikeusapua, jotta nuori pystyi ymmärtämään oman syyttömyytensä ja uhrin asemansa. Tämä kivulias ja pitkä prosessi mahdollisti häpeän poistumisen ja tuki nuoren omakuvan eheytymistä. Ohjausryhmän jäsenen kokemuksen mukaan äidit, jotka olivat pystyneet huolehtimaan lapsistaan edes muutaman vuoden, olivat pystyneet luomaan kiintymyssuhteen. Sellaisiin nuoriin oli helpompi solmia yhteys, kuin niihin, joilta se puuttui kokonaan

Lopuksi puhuimme yhteiskunnan nopeasta muutoksesta. Elämme pirstaleisessa maailmassa, jossa kaikki voi muuttua yhdessä yössä. Moniongelmaisuus lisääntyy, samoin monikulttuurisuus. Tässä kaaoksessa on tärkeä tunnistaa kasvatustyön kivijalat. Puhuimme ryhmäkodin roolimallista, ihmissuhdetyöstä ja turvallisuudesta. Myös verkostoituminen, kodin ja koulun yhteistyö nousi keskusteluissamme esiin. Olennaisinta on, että lasta tai nuorta ympäröivät aikuiset rakentavat hänelle turvaverkon, joka mahdollistaa nuoren ihmisen elämän rikkinäisten ja traumatisoivien kokemusten jälkeen. Sen tekee mahdolliseksi osaava, työhönsä sitoutunut moniammatillinen henkilökunta, joka on avoin maailmaa ja uusia asioita kohtaan ja on sitoutunut jatkuvasti työstämään omia ennakkoluulojaan.

Pohdimme myös isän roolin puuttumista perheyhteisöstä ja sitä suurta muutosta, jonka se on tuonut viime vuosikymmenien aikana perheisiin. Miehen malli saattaa puuttua kokonaan osalta lapsia ja nuoria. Miehiset ammatit ovat katoamassa yhteiskunnastamme. Mies luontaisena auktoriteettina ei ole enää itsestään selvyys. Perhetyön tarve, nimenomaan miehen mallin korvaaminen, on noussut tämän myötä esiin. Perhetyössä kai-

vataan miehen läsnäoloa, siksi ryhmäkodin henkilökunnassa korostuu tarve saada aikaan tasapaino miesten ja naisten erilaisten roolien suhteen. Lapsi ja nuori tarvitsevat suoraa kohtaamista ja rajojen rakentamista, mikä on perinteisesti liitetty enemmän isän tehtäviin ja lohdutusta ja lämpöä, joka on ollut enemmän äidin aluetta.

5.3 Aineistonkeruu ryhmäkodeilta ja sidosryhmältä

Kaupunkikylän palvelumuotoilussa vertailukehittämistä hyödynnettiin tutustumalla kolmeen lastensuojelun sijaishuoltoon tekevään yksityiseen ryhmäkotiin ja yhteen ammatilliseen perhekotiin. Ryhmäkodit olivat yksityisiä ja sijaitsivat eri kunnissa. Ne olivat keskenään heterogeenisiä. Tutustumiskäynneillä kehittämishankkeen vetäjä pyrki käymään läpi paikan henkilökuntaan kuuluvan ihmisen kanssa tietyt osa-alueet, joita koskevat kysymykset hän oli laatinut etukäteen ja lähettänyt tutustumispaikoille. Vierailut toimintayksiköihin olivat erimittaisia, muutamasta tunnista kahteen päivään. Tämä selittää liitteissä ilmenevät erot tietomäärissä ja kuvauksissa. (liitteet 2-6)

Vierailu **Lappeenrannassa** sijaitsevaan **ryhmäkotiin** oli antoisa. Vastaanotto oli ystävällinen ja tilat esiteltiin. Ryhmäkodin henkilökunnalla oli erittäin sitoutunut työote. Kaikki korostivat yhteisöllistä toimintatapaa ryhmäkotia rakentavaksi voimaksi. Ryhmäkodissa oli aistittavissa hyvä sosiaalinen ilmapiiri ja turvalliset rajat. Nuorilla oli erityistä haasteellista käyttäytymistä ja lujan rakkauden ilmapiiri oli tarkkojen sääntöjen muodossa olemassa. Kehittämishankkeen vetäjä keskusteli vierailunsa aikana sekä nuorten että työntekijöiden kanssa. Oman palvelumallin suunnittelussa varteenotettavaksi käytännöksi nousivat yhteisölliset käytännöt henkilökunnan rekrytoinnissa ja yhteisöpäivä kerran viikossa, jolloin koko henkilökunta on samanaikaisesti työssä koko päivän. Myös erilaiset roolit henkilökunnassa auttoivat vastaamaan nuorten erilaisiin tarpeisiin. Nämä nousivat toteuttamiskelpoiseksi käytännöksi myös omassa toiminnassa. (liite 3.)

Ammatillinen perhekoti Hämeessä (liite 4.) sijaitsi kauniilla paikalla järven läheisyydessä. Tässä kodissa asui sekä kehitysvammaisia että muita

lapsia ja nuoria. Tältä käynniltä jäi vahvasti mieleen lämmin kodinomainen tunnelma. Ryhmäkodin arki oli rakentunut yhteistyön varaan. Ne, joilla oli enemmän kykyjä ja taitoja auttoivat toisia. Tämä tuki myös paremmin pärjäävien itsetuntoa ja osoitti sosiaalisen vuorovaikutuksen merkityksen oppimisessa. Perhekodin nuorille oli itsestään selvää auttaa heikommassa asemassa olevia. Erityisenä hyvänä käytäntönä jäi mieleen kuukausiraporttien kirjoittaminen kahdessa osassa. Ensimmäisen osan laativat lapset ja nuoret kirjoittaen ja piirtäen kuukauden kulusta. Toisen ja virallisemmän osan kirjoitti henkilökunta. Perhekoti oli koonnut kaikki lasten kirjoittamat kuukausikertomukset jokaiselle omaksi kansioksi. Tästä käytännöstä oli vuosien varrella muodostunut päiväkirja, joita lapset innokkaina esittelivät. Lasten ja nuorten elämän tärkeät hetket ja tapahtumat oli omin käsin koottu yhteiseksi tarinaksi.

Nastolan ryhmäkodin perustajan kokemukset lastensuojelutyöstä ja sen muutoksista olivat mielenkiintoista kuultavaa. Hän toi esille omien tehtäviensä moninaisuuden ja pirstaleisuuden. Hänen kokemuksensa mukaan nuorten ja perheiden asiamiehenä toimiminen on lisääntynyt. Hän koki toimivansa yhä enemmän nuoren puolustajapuhujana ja hänen oikeuksiensa esille tuojana. Tällä tutustumiskäynnillä korostuikin yhteistyön merkitys eri sidosryhmien välillä nuoren elämää korjaavana elementtinä. Yhteistyö vanhempien, koulun ja viranomaisten kanssa muodostaa turvaverkon nuoren rikkonaisen elämän ympärille. Tämän verkon rakentaminen näkyi tämän ryhmäkodin vahvuutena. (liite 5.)

Maalaismaisemassa Hollolassa toimiva ryhmäkoti on suuntautunut luonnon parantavan vaikutuksen hyödyntämiseen kasvun ja kehityksen tukijana. Tämän vierailun teki kehittämishankkeen vetäjä yhdessä ohjausryhmän jäsenen kanssa. Vierailu oli erittäin virkistävä ja ajatuksia herättävä. Ryhmäkodilla oli paljon hienoja käytäntöjä, joista päällimmäiseksi jäivät Green Carey-menetelmät, joissa luonnon parantavaa ja kasvua tukevaa vaikutusta käytetään apuna kasvatuksessa ja yhteistyössä lasten ja nuorten vanhempien kanssa. Lisäksi ryhmäkoti oli hyvin mallintanut prosessit rajapintoihin: sijoitus- ja tulo- sekä poismuuttoprosessi. Tälle yhteisölle oli

tärkeää korostaa näiden rajapintojen merkitystä turvallisuuden ja luottamuksen rakentajina. (liite 6.)

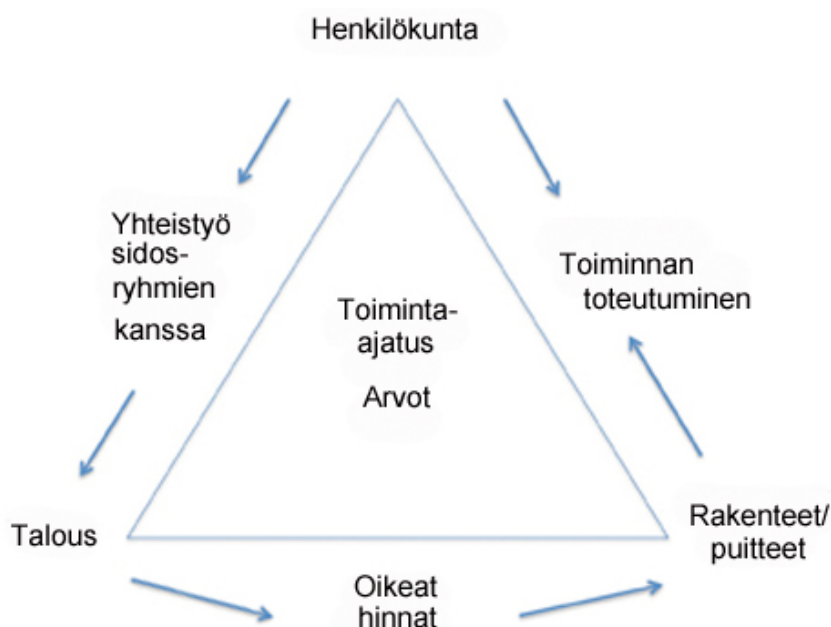
Lastensuojelun sijaishuollontiimin kanssa sovittiin tapaaminen palvelumuotoilun ymmärrysvaiheessa. Vierailun teki kehittämishankkeen vetäjä. Tavoitteena oli saada tietoa lastensuojelun sijaishuollon näkemyksistä koskien työn onnistumisen tärkeimpiä edellytyksiä sekä eniten kaivattuja palveluita. Keskustelimme tunnin ajan heitä askarruttavista kysymyksistä. Kehityshaasteena sosiaalityöntekijän näkökulmasta on tällä hetkellä pirstaleisuus sosiaalipalveluiden rakenteissa. Lapset ja nuoret, jotka tulevat huostaanotetuiksi, tarvitsevat monenlaisia tukitoimia. Tämän huomioinnissa korostuu eri sektorien välinen yhteistyö, joka tällä hetkellä kangertelee. Lapsille ja nuorille voi olla vaikeaa löytää juuri heidän näkökulmastaan oikea sijoituspaikka. Lapsella voi olla tuen tarvetta fyysisellä, psyykkisellä ja henkisellä tasolla. Tämä korostaa moniammatillisten tiimien tarvetta ja vammaispalveluiden, lastensuojelun ja nuorisopsykiatrisen poliklinikan yhteistyötä. Tapaamisessa kirkastui myös tarve kehitysvammaisten huostaanotettujen lasten hoidolle. Heidän elämänsä tukeminen samassa yksikössä muiden lasten kanssa on tavoiteltavaa, mutta haasteellista ja vaatii henkilökunnalta erityisosaamista. Sijaishuollon tiimi peräänkuulutti onnistuneelle sijoitukselle tarvittavaa avointa vuorovaikutusta sijaishuoltopaikan ja viranomaisten välillä. Työn on oltava lastensuojelun hengessä tapahtuvaa, lasta kunnioittavaa ja häntä kuuntelevaa työtä. Tärkeänä he pitivät perhetyötä lapsen sijoituksen onnistumiseksi. Kehittämishankkeen vetäjä jätti sijaishuollon tiimille laatimansa kysymykset, joihin he lupasivat vastata. Lisäksi sovittiin, että he arvioisivat Kaupunkikylän valmiin palvelumallin. (liite 7.)

5.4 Ideointi

Palvelumuotoilun ymmärrysvaiheen jälkeen siirryimme toiseen vaiheeseen, jonka tarkoitus oli kerätyn aineiston perusteella luovasti ideoida uutta palvelua. Kaupunkikylän ohjausryhmä käytti tähän **kaksi tapaamiskertaa** (7,8). Olimme ymmärrysvaiheessa saaneet paljon materiaalia: steinerpedagogisen näkökulman lapsen kehityksestä, tietoa DDP- menetelmästä,

ohjausryhmän jäsenen kokemuksista, tutustumiskäynneistä lastensuojelun ryhmäkoteihin ja keskustelusta viranomaisten kanssa sekä lastensuojelupäiviltä. Jo matkan varrella meille oli syntynyt ideoita ja mielikuvia tulevaisuudesta palvelusta. Oli ollut vaikeaa pitää ne loitolla ja keskittyä ymmärtämään lasta ja lapsen kasvua. Nyt oli aika päästää luovuus valloilleen. Tapaamiskertojen aluksi teimme luovia menetelmiä virittääksemme itsemme oikeaan tunnelmaan. Teimme palloleikkejä ja eurytmiaa 15 minuutin ajan.

Ensin päätimme kirjoittaa työstämästämme aineistosta tärkeitä ydinkohtia paperille. Kaikki ohjausryhmän jäsenet kirjoittivat itsekseen hiljaisuudessa erillisille lapuille omat näkemyksensä siitä, mitkä asiat olisivat tärkeitä tulevassa ryhmäkodissa. Keräsimme laput yhteen ja ryhmittelimme ne. Syntyi selkeästi ydinalueita, joista tärkein oli toiminta – ajatus, toiminnan sisältö. Sen toteutuminen vaatii osaavan henkilökunnan. Henkilökuntaa ohjaavat organisaation arvot. Edellisten toteutumisen mahdollistaa talous. Talouden täytyy olla kunnossa, jotta laadukas toiminta on mahdollista. (Kuvio 7.)

Kuvio 7. Ohjausryhmän ideointia

Mietimme olisiko mahdollista kehittää uusia, erilaisia rakenteita ja organisaatiomalleja esim. osuuskuntatyyppinen perhekoti, missä jokainen työn-

tekijä on omistaja? Sitouttaisiko tämä paremmin? Tämä voisi tuoda talousteen uutta aspektia, kun jokainen toimisi omassa yrityksessään. Toinen ehdotus oli haastaa muutamia varakkaita suomalaisia yhteiskuntavastuuseen ja pyrkiä innostamaan heitä perustamaan säätiö, jotta kuntien taloudellinen taakka ei suurenisi. Esille tuli myös ryhmäkodin perustaminen pakolaislapsille.

Päätimme seuraavalla kerralla jatkaa näiden ydinalueiden kanssa: toiminta-ajatus, arvot, henkilökunta ja talous ja tuoda mukanaamme luovia ajatuksia niiden kehittämiseen.

Jatkoimme **kahdeksannessa tapaamisessa** ajatusten syventämistä edellisellä kerralla esiin nostamistamme alueista: toiminta-ajatus, arvot, henkilökunta, rakenteet/talous. Jokainen kirjoitti lapuille 10 minuutin ajan asioita, joita piti tärkeänä koskien näiden osa-alueiden sisältöä.

Keräsimme laput yhteen eri otsikoiden alle. Jäimme pohtimaan **henkilökunnan** ratkaisevaa merkitystä toiminnan onnistumiselle. Henkilökunnan työote ja sitoutuminen työhönsä vaatii jatkuvaa koulutusta, osallistuvaa työilmapiiriä, ammattitaitoa ja valmentavaa johtoa. Henkilökunnan sitouttaminen organisaation toiminta-ajatuksen ja arvoihin on tärkeää. Lastensuojelutyössä työntekijä kohtaa jatkuvasti omat rajansa, siksi niiden tunnistaminen ja oman itsen kehittäminen ovat koulutuksen ydinkysymyksiä. Organisaatiolla täytyy olla selkeät työtä tukevat toimintakäytännöt. Näitä ideoimme ryhmässä konkretisoiden hoitopedagogiikkaa ja DDP:tä. Edellä mainittujen lisäksi henkilökunnalla täytyy olla tietoisuus lastensuojelulain vaatimista rajoista, mutta ne on tiedostettava ilman pelkoja. Innostuminen ihmiskohtaamiseen ja sen parantavaan vaikutukseen ovat lastensuojelutyötä tekevien henkilöiden työkaluja. Henkilökunnalla on oltava halukkuutta kohdata haasteet ja uskallusta astua työssään henkilökohtaiselle epä-mukavuusalueelle.

Totesimme, että henkilökuntaa ohjaavat yhteisön arvot, joiden on oltava lähellä työntekijän omaa arvoperustaa, jotta sitoutuminen työhön on edes mahdollista. **Arvot** tiivistyivät ideoinnissa yksilön ja yhteisön väliseen vuorovaikutteiseen suhteeseen. Yhteisöllisyys tarkoittaa sitä, että ketään yh-

teisössä ei jätetä yksin ongelmien kanssa ja että jokainen on tärkeä omalla itsenään sosiaalisessa piirissä. Keskustelimme yhteisöllisyydestä suhteessa yksilöön ja totesimme, että yksilön on tultava esiin omine tarpeineen ja kykyineen. Toimiva yhteisö vastaa idealistisimmillaan yksilön tarpeisiin ja hänen kykynsä tulevat yhteisön käyttöön. Kestävä kehitys luonnon ja maapallon suojelemiseksi kiteytyi arvoksi. Kestävä kehitys pitää sisällään myös sosiaalisen ulottuvuuden kuten pitkät ja luottamukselliset ihmissuhteet. Tärkeitä arvoja toimintaa ohjaavina laatuina ovat rakkaus, avoimuus, rauha ja kunnioitus. Työn laadun sijoitimme tähän arvojen joukkoon.

Puitteet ja **rakenteet** sekä **talous** mahdollistavat laadukkaan toiminnan. Ei ole samantekevää, minkälaisissa tiloissa lastensuojelun sijaishuoltoa tehdään. Vertailukehittämiskäynneillä oli havaittu, että ryhmäkodit olivat hyvin erilaisia ja niissä koki tilan ja sijainnin merkityksen työtä tukevana elementtinä. Seuraavassa kuviossa on kerätty ohjausryhmän tuotoksia painoalueiden sisällöstä. (Kuvio 8.)

Kuvio 8. Painoalueiden työstöä

5.5 Mallinnus

Nyt meillä oli selvillä tulevan palvelumallin perusrakenne painoalueineen. **Ohjausryhmän tapaamisissa (9-12)** siirryimme palvelumuotoilun kolmannen vaiheeseen eli mallintamiseen. Pohdimme miten saisimme kiteytettyä työstämämme laajan aineiston lyhyeen ja ytimekkääseen muotoon palvelumalliksi.

Käytimme paljon aikaa miettien palvelun kohderyhmää. Olimme käyneet ohjausryhmän kanssa läpi kaikki lapsuuden vaiheet syntymästä 21-vuotiaaksi asti. Oli kuitenkin yllättävän vaikea rajata palveluiden käyttäjien kohderyhmää. Ensin päädyimme otsikkoon: Sijaishuolto Kaupunkikylässä. Se oli liian laaja ja pohdimme pitkään, miten kohderyhmä tulisi määrittellä ja rajata tarkemmin. Lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä saatu tieto ja tutustumiskäynneillä ilmenneet kokemukset puolsivat alkuperäistä ideaa erityistä tukea tarvitseville nuorille kouluikäisille suunnatusta palvelusta. Kohderyhmäksi tarkentui 12-18 vuotta vanhat koulupudokkaat, joilla on erityisen tuen tarvetta. Ohjausryhmä tiesi Kaupunkikylässä olevan osaamista juuri näille yksilöille, jotka eivät kuulu ”mihinkään”. Innostus ohjausryhmässä virisi, kun mietimme mitä heidän kanssaan voisi tehdä. Koko toiminnan lopullisena tavoitteena korostettiin perusopetuksen oppimäärän saavuttamista ja sen merkitystä nuorelle. Tämän saavuttaminen edellyttää käytännön kokemuksen kautta oppimista, koska tekemisen kautta oppimisessa kokemukset toimivat oivallusten kirkastajina.

Näistä pohdinnoista pääsimme otsikkoon: Kokonaisvaltainen sijaishuolto erityistä tukea tarvitseville 12 – 18-vuotiaille nuorille Kaupunkikylässä. Huomasimme jälleen, että kohderyhmä oli edelleen liian laaja ja sitä tulisi spesifioida. Vaikeutena oli, ettemme halunneet rajata ketään pois. Yhdeksännen tapaamisen aikana työstettyämme vielä kerättyä aineistoa päädyimme seuraavaan: Kaupunkikylän sijaishuolto on yli 12-vuotiaille nuorille tarkoitettu erityiseen tukeen, huolenpitoon ja kuntoutukseen erikoistunut ryhmäkoti.

Seuraavalla kerralla ohjausryhmässä ponnistelimme askeleen eteenpäin ja ohjausryhmä alkoi vetäjän johdolla pohtia eri tulokulmia henkilöstön,

prosessien, asiakkaan ja vaikuttavuuden kannalta sekä niiden strategisia tavoitteita, kriittisiä menestystekijöitä ja mittareita. Otimme tuloskorttimenetelmän (Balance Score Card) työkaluna käyttöömmme, jotta pääsisimme vähitellen kohti konkreettisempaa palvelumallia (liite 8).

Nyt olimme mallintamisen loppusuoralla. Jatkoimme toiminta-ajatuksen sisällön kehittämistä. Ryhmäkodin tulisi sijaita luonnon lähellä, jolloin luonnon käyttäminen pedagogian apuna (esim. Green Care –mallin mukaisesti, liite 6.) mahdollistuisi. Silti katsoimme, että kaupungin läheisyys olisi muun muassa harrastusten ja palveluiden saavutettavuuden vuoksi tärkeää. Lastensuojelun sijaishuolto toteutetaan mallimme mukaan ryhmäkodissa, jonka toiminta perustuu sen jo edellä (s. 54-55.) selostettuihin arvoihin. Ryhmäkoti toteuttaa hoitopedagogiikkaa työkalunaan kiintymyssuhdehäiriön hoitoon kehitetty DDP- menetelmä. Ryhmäkodin henkilökunta koulutetaan kyseisten menetelmien käyttöön. Tulevassa palvelussa vahvuuksina ovat myös perhetyö ja yksilöllisen oppimispolun mahdollistaminen.

Maksajan eli kunnan näkökulmasta Kaupunkikylän vahvuutena on aina tähänkin asti jo aikuisten kehitysvammaisten asumispalvelujen ja työtoiminnan osalta ollut sen toiminta ns. ”joustavan toiminnan yksikkönä”. Kaupunkikylä on pieni yhteisö, joka pystyy venymään tilanteen niin vaatiessa. Haluamme säilyttää tämän toimintatavan myös tulevassa nuorille tarkoitettussa sijaishuollossa, koska se lisää organisaatiomme vaikuttavuutta, tehokkuutta ja erottaa meidät palvelutuottajien joukosta positiivisesti.

Tässä kehittämishankkeessa luotiin uusi palvelumalli, joten vertailukehittämistä käytettiin soveltavasti. Kehittämishankkeen vetäjä teki vierailuja neljään eri lastensuojeluyksikköön ja tutustui niiden toimintaan. Näillä vierailuilla hän keräsi tietoa toimintayksikön elämästä, periaatteista, toimintakäytännöistä, henkilöstöpolitiikasta, arvoista ja mahdollisista erityispiirteistä. (liite 2.) Näillä vierailuilla hän tapasi toimintayksiköiden työntekijöitä, johtajia ja nuoria. Tapaamisissa keskusteltiin toimintayksiköiden arjesta ja tavoitteista sekä toimintaa ohjaavista arvoista. Syvennyttiin haasteisiin, joita ilmeni ryhmäkotien arjessa ja niiden ratkaisumalleihin. Tutustumiskäynneistä saatua tietoa käytettiin apuna palvelumuotoilun kaikissa vaiheissa. Tutustumiskäynneillä saadut oivallukset ja ideat työstyivät proses-

sin aikana Kaupunkikylän näköisiksi toimintakäytännöiksi uudessa palvelussa. Lähinnä ne olivat toimintayksiköiden hyväksi käytännöiksi havaittuja toimia arjen mahdollistamiseksi ja toiminnan parantamiseksi. Ne liittyivät vanhempaintyöhön, dokumentointiin, rekrytointiin tai arjen käytäntöihin. Konkreettisina ne näkyvät palvelumallissa mm. henkilökunnan osalta roolimalleissa, luonnon hyödyntämisenä kasvatuksen tukena ja panostamisena ryhmäkodin muuttopäiviin. Lisäksi lasten omaa kirjoittamista ja kuvittamista tullaan käyttämään dokumentoinnin ja raportoinnin osana.

Ohjausryhmä oli näin käynyt läpi kaikki kolme askelta palvelumuotoiluprosessista 12 tapaamiskerran aikana kesästä 2015 joulukuun 2015 välisenä aikana. Sovimme, että kehittämishankkeen vetäjä kokoaa yhdessä työstämämme aineiston palvelumalliksi ja lähettää sen sijaishuollon tiimille arvioitavaksi. Sovimme vielä yhden tapaamisen, jossa arvioisimme koko prosessia ja valmista palvelumallia.

5.6 Palaute lastensuojelutyöntekijöiltä

Lastensuojelutiiminä toiminut sidosryhmä arvioi palvelumallia omasta näkökulmastaan ja antoi hyvää palautetta. Heidän taholtaan tuli ehdotus kohderyhmän vieläkin selkeämmästä määrittelystä. Heille erityistä hoitoa, tukea ja hoivaa tarvitseva lapsi ja nuori oli edelleen liian ”lavea” määrittelmä. He toivoivat selkeämpää profilointia esim. kehitysvammaisille tai neuropsykiatrisia tarpeita omaaville lapsille tarkoitettu palvelu. Ja lisäyksenä vielä toiminta-ajatukseen: Lapsille, jotka eivät voi asua kotona.

He kaipasivat selkeyttä myös koulunkäynnin tukemisen kuvaamiseen. He painottivat koulun ja ryhmäkodin välistä yhteistyötä. He miettivät oppimispolku-sanan käyttöä, jota käytetään sellaisten lasten ja nuorten kohdalla, joita ei voi sijoittaa ryhmäopetukseen. Heidän mielestään Kaupunkikylän palvelumallissa tulisi olla selkeämmin avattuna se, mitä koulunkäynnin tukemisella tarkoitetaan.

Painoalueisin he kaipasivat enemmän Kaupunkikylän erityisosaamista näkyviin esimerkiksi hoitopedagogiikkaa kehitysvammaisille lapsille ja nuorille.

He tarkensivat myös asiakassuunnitelman kuvausta omalta osaltaan. Asiakassuunnitelman laatimisen toteutuminen on sosiaalityöntekijän vastuulla, mutta sen laatimiseen osallistuvat lapsen ja nuoren omaiset, vammaispalvelun edustajat ja ryhmäkoti. Ryhmäkoti tekee sitten oman hoito- ja kasvatussuunnitelman asiakassuunnitelman pohjalta. Lisäksi sosiaalityöntekijä on aktiivisesti mukana nuoren siirtyessä eteenpäin elämässään, se oli palvelunmallin kuvauksessa jäänyt mainitsematta.

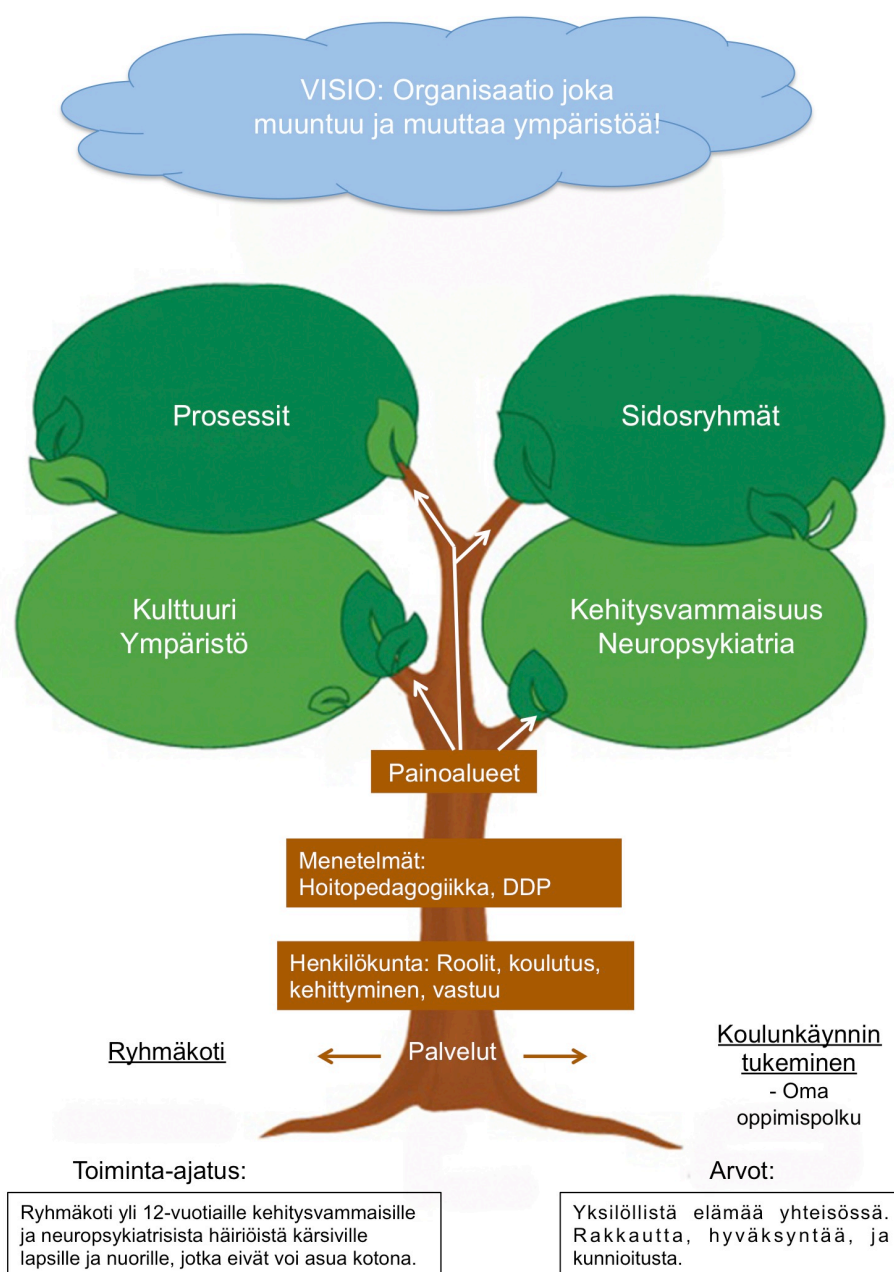
Toiminnan kuvauksessa oli käytetty muutamia sanoja, jotka eivät sopineet heidän mielestään käytettäväksi palvelun kuvauksessa. Lastensuojelun kieli on hyvin tarkkaa ja monet sanat voidaan ymmärtää väärin. He toivat esille sanojen valitsemisen merkityksen lastensuojelun kielessä. Liikomme aroilla ja herkillä alueilla, joissa sanavalinnoilla on suuri merkitys.

Lisäksi he toivoivat enemmän painotettavan perheen ja omaisten merkitystä ja heidän kasvatuskumppanuuttaan lapsen elämässä huomioiden, että huostaanotto on aina väliaikainen tapahtuma ja perheen yhdistämisen mahdollisuutta arvioidaan säännöllisesti.

6 KAUPUNKIKYLÄN SIJAISHUOLLON PALVELUMALLI

Kaupunkikylän ohjausryhmän palvelumuotoiluprosessin tuotoksena syntyi sijaishuollon palvelumalli. Palvelumallista laadittiin kuvio selventämään sen sisältöä ja pyrkimyksiä. (Kuvio 9.)

Kuvio 9. Uusi palvelu malli

6.1 Toiminta-ajatus, arvot ja visio

Kaupunkikylän sijaishuollon ryhmäkoti on tarkoitettu yli 12- vuotta vanhoille erityistä tukea, huolenpitoa ja kuntoutusta tarvitseville lapsille ja nuorille, jotka eivät voi asua kotona. Kaupunkikylä on erikoistunut työssään kehitysvammaisten ja neuropsykologisia oireita omaavien lasten ja nuorten hoitoon ja tukemiseen. Kaupunkikylä mahdollistaa myös tarvittaessa jälkihuollon 21-vuotiaaksi asti tuettuna tai ryhmäkodissa. Kaupunkikylän ryhmäkodissa työtteenä on hoitopedagogiikka ja kiintymyssuhdehäiriöiden hoitoon kehitetty DDP-menetelmä, joiden avulla voidaan nähdä oirehtivan käyttäytymisen taakse. Vastuu hoitosuhteen onnistumisesta on ryhmäkodin kasvattajilla ja työntekijöillä. He ovat ymmärtäneet, että luottamuksellisen suhteen rakentaminen on avain hoitosuhteen onnistumiselle.

Kaupunkikylän ryhmäkodin johtavana arvona on lapsen tai nuoren yksilöllisen elämäntilanteen kohtaaminen ja siihen paneutuminen. Yksilöllisyys peilautuu yhteisöllisyyteen, mikä onnistuessaan tarkoittaa yksilön kykyjen peilautumista yhteisön hyväksi ja yhteisön kykyä kannatella yksilöä. Tämä vuorovaikutteinen prosessi on Kaupunkikylän toiminnan keskeisimpiä tavoitteita. Rakkaudellinen ilmapiiri, joka ilmenee hyväksyntänä, kunnioituksena ja ajan antamisena lapsille ja nuorille, ilmentää ryhmäkodin arvopohjaa. Kestävä kehitys todentuu niin luonnosta ja ympäristöstä huolehtimisena, kuin pitkäkestoisina ihmissuhteina. Näiden arvojen ylläpitäminen vaatii työyhteisön jatkuvaa kehittämistä, mihin jokainen sen työntekijä sitoutuu.

Kaupunkikylän ryhmäkodin tavoitteena (visiona) on rakentaa tulevaisuuden yhteiskuntaa, jossa poikkeavuuksia ei nähdä sairauksina, vaan ympäröivää yhteisöä rikastuttavina mahdollisuuksina. Kaupunkikylä haluaa olla kehittämässä uusia toimintatapoja tässä muutosprosessissa ja uudistua oppivana organisaationa jatkuvassa arvioinnin ja kehittämisen kehässä.

6.2 Kaupunkikylän palvelut

Ryhmäkoti

Kaupunkikylän lastensuojelun sijaishuollon tarkoituksena on toimia avo-
huollon tukena tai sijaiskotina huostaanoton perusteella sijoitetuille kehi-
tysvammaisille tai neuropsykiatrisista oireista kärsiville lapsille ja nuorille.
Ryhmäkodissa on seitsemän paikkaa ja se sijaitsee Lahdessa, viiden ki-
lometrin päässä keskustasta, lähellä luontoa. Lapsilla ja nuorilla on omat
tilavat huoneensa, jotka he voivat halutessaan sisustaa itse omaisten tai
ryhmäkodin henkilökunnan kanssa. Ryhmäkodin yhteiset tilat ovat harmo-
nisia ja kauniita. Kauneuden ja esteettisyyden merkitys lapsen kasvua tu-
kevana elementtinä on otettu huomioon tiloja suunniteltaessa. Ryhmäko-
dissa on käytössä rauhanhuone, jossa jokainen tietää, että tässä huo-
neessa vietetty aika on vain häntä itseään varten. Rauhan huonetta käyte-
tään erityistilanteissa pedagogiikan tukena.

Lapsella ja nuorella on omahoitaja, joka on pääasiallisesti vastuussa hä-
nen arjen käytännöistään yhdessä kotitiimin kanssa. Arjessa on kantava
rytmi, joka luo turvan ja rakenteen lapsen ja nuoren elämään. Rytmi on
kuitenkin vain tukena, ei määräävänä tekijänä ja siihen voi jokaisen yksilöl-
linen elämä harrastuksineen voi liittyä.

Ryhmäkodissa ravinnolla on merkitystä pedagogiikan tukena. Ruoka val-
mistetaan mahdollisuuksien mukaan luomuraaka-aineista ja suunnittelus-
sa otetaan huomioon terveelliset ravintosuositukset. Ruuan valmistaminen
on yhteinen sosiaalinen prosessi, johon kaikki ryhmäkodin asukkaat osal-
listuvat vuorollaan. Viikon ruuat suunnitellaan yhteisesti ottaen huomioon
vuodenkierron rytmi ja sen vaikutukset raaka-aineisiin ja ravintoon. Kestä-
vän kehityksen ymmärtäminen syntyy arjen käytännöissä jätteitä ja tava-
roita kierrättämällä ja lajittelemalla. Samoin pienet arkiset askareet ja niistä
huolehtiminen opettavat vastuullisuuteen. Tilan hahmottaminen ja motori-
set harjoitteet on kätkeyty osaksi arkista elämää siivotessa, tiskatessa ja
pyykkiä pestäessä.

Lapsen hoito- ja kasvatussuunnitelma laaditaan asiakassuunnitelman poh-
jalta. Lapsen ja nuoren omahoitaja laatii yhdessä kotitiimin kanssa ensisi-

jaiset lyhyemmän aikavälin tavoitteet, joiden harjoittelu sisällytetään arjen käytäntöihin. Omahoitaja on sen toteutumisesta vastuussa yhdessä kotitiimin kanssa. Toteutumista arvioidaan kuukausittain kotitiimin palaverissa.

Yksilöllisen elämäntilanteen tukeminen pitää sisällään yksilökeskeisen tarkastelun, mihin kuuluu vahvasti perhetyön tekeminen. Kotitiimin työskentelyssä painoarvo on perhetyössä. Perheitä rohkaistaan osallistumaan lapsen ja nuoren arkeen mahdollisuuksien mukaan. Ryhmäkodissa järjestetään vuosittain yhteisöpäiviä, joissa toiminnallisuuden kautta pyritään luomaan yhteenkuuluvuuden tuntua ja eheyttämään nuoren turverekkoa. Sosiaalityöntekijöiden kanssa toimitaan aktiivisesti ja heidät perehdytetään lapsen ja nuoren arkeen. Jatkuva ja säännöllinen yhteistyö koulun kanssa kuuluu omahoitajan perustehtävään.

Koulunkäynnin tukeminen

Kaupunkikylä tukee aktiivisesti lapsen ja nuoren koulunkäyntiä yhdessä hänen koulunsa kanssa. Jos lapsella tai nuorella on vaikeuksia sopeutua luokkaan, hänelle laaditaan oma oppimispolku yhdessä koulun henkilökunnan kanssa. Hänen tilannettaan arvioidaan yksilöllisesti ja kartoitetaan mahdolliset tukitoimet. Kaupunkikylän ryhmäkodin lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus käydä Sylvia-kodin erityiskoulua, joka on steinerpedagoginen erityiskoulu, sisältäen mukautetun perusopetuksen luokille 1-10. Koulun jälkeen on mahdollista osallistua kolme vuotta kestäviin nuorisoasteen opintoihin. Nuorisoaste sisältää eri ammatteihin tutustumisen työpajoissa: kutomossa, puupajalla, huonekalupajalla, keittiössä, leipomossa ja puutarharyhmässä.

Koulutus voidaan myös järjestää tuetusti kuntien peruskouluissa tai pienryhmissä. Kaupunkikylän ryhmäkodissa työskentelee koulutyöhön erikoistunut henkilö, joka laatii yhdessä nuoren ja tämän omahoitajan kanssa oppimispolun ja sitä tukevat tukitoimet. Elämästä oppiminen on sisällytetty Kaupunkikylän arkeen niin, että kaikessa toiminnassa otetaan huomioon ihmisen kasvu ja kehitys. Arjessa motorinen oppiminen tapahtuu erilaisia tehtäviä suorittaessa. Vapaa-ajan harrastukset pyritään löytämään jokai-

selle yksilöllisesti. Vuorovaikutusta ja sosiaalisia taitoja harjoitellaan arjessa, yhteisillä retkillä, juhlissa ja taideprojekteissa.

6.3 Henkilökunta

Henkilökuntaa rekrytoitaessa tärkeä tekijä on Kaupunkikylän ryhmäkodin ja työnhakijan arvomaailman yhteneväisyys. Työnhakijan muodollisen pätevyyden lisäksi otetaan huomioon ryhmäkodissa tarvittavat erityisosaamisen tarpeet ja roolimallit. Erityisosaamista etsitään perhetyöhön, koulun käynnin tukemiseen, luonnon tuntemiseen ja eräosaamiseen. Ryhmäkodin on myös mahdollista ostaa taideterapeutin ja musiikkiterapeutin palveluja Sylvia-kodin koulusta. Ryhmäkodin kotitiimissä työskentelevät henkilöt, joiden omaan tehtäväkuvaan on sisällytetty kodin roolimallit. Henkilökunnassa on isäntä- ja emäntäroolit, sekä isovelji- ja isosisko-roolit. On mahdollista, että ryhmäkotiin etsitään myös vanhempia henkilöitä roolittamaan isovanhemmuutta.

Henkilökunta opiskelee kerran kuukaudessa erillisillä koulutuspäivillä pedagogiikkaa ja sen antamien työvälineiden soveltamista työssä. Lisäksi perehdytään DDP:n käyttöön yhteisillä koulutuspäivillä. Henkilökunnan kokouksissa reflektoidaan jatkuvasti menetelmien onnistumista arjen käytännöissä. Henkilökunnalla on mahdollisuus saada työnohjausta. Ryhmätyön ohjaus tapahtuu kerran kuukaudessa henkilökunnan koulutuksen yhteydessä. Tavoitteena on luoda toimiva horisontaalinen johtajuusmalli, missä jokaisella on vastuu työyhteisön hyvinvoinnista. Omajohtajuuteen rohkaistaan ja omien luovien voimavarojen käyttöä korostetaan. Ryhmäkodin palvelujohtajalla on merkittävä rooli hyvän toiminnan mahdollistajana ja ryhmähengen nostattajana. Jatkuva itsetuntemuksen kehittäminen ja opeteltavat menetelmät ihmiskohtaamisen parantamiseksi ovat oleellinen osa työyhteisön kehittämistä.

Henkilökunnan toiminta on lapsikeskeistä. Sen johtavana arvona on rakkaus, joka ilmenee kunnioituksena toisen ainutkertaista yksilöllisyyttä kohtaan. Ryhmäkodin henkilökunta pyritään sitouttamaan työtehtäväänsä kiinnittämällä erityisesti huomiota työhyvinvointiin ja sen kehittämiseen.

6.4 Menetelmät

Kaupunkikylän ryhmäkodissa toteutetaan hoitopedagogiikkaa ja DDP-menetelmää. Hoitopedagogiikka on kehitysvammaisille lapsille ja nuorille kehitetty kasvatusta- ja hoitomenetelmä, jossa pyritään näkemään lapsen ja nuoren terve ydin, jonka ilmenemistä tuetaan parantavan kasvatuksen avulla. Diagnoosin avulla pyritään löytämään oikeat terapiat ja kasvua tukevat toimintatavat. Hoitopedagogiikki pyrkii näkemään lapsen terveen olemuksen ja perustaa koko työnsä tämän ajatuksen pohjalle.

DDP- menetelmä on kehitetty kiintymyssuhdehäiriöistä kärsivien lasten ja nuorten hoitoon. Ydinajatuksena on luoda kiintymyssuhdetta korjaava ympäristö. Kiintymyssuhde rakennetaan vuorovaikutuksessa lasta hoitavan aikuisen kanssa interaktiivisen vuorovaikutuksen avulla, jonka tavoitteena on lapsen elämäntarinan eheyttäminen ja tunne-elämän uudelleen sanoittaminen.

6.5 Painoalueet

Kehitysvammaisuus ja neuropsykiatria

Kaupunkikylän sijaishuollossa keskitytään kehitysvammaisten ja neuropsykiatristen oireita omaavien lasten ja nuorten hoitoon ja kasvatukseen. Henkilökunnalla on osaamista hoitopedagogiikkaan ja DDP-menetelmien käyttöön. Henkilökunnassa toimii neuropsykiatrinen sairaanhoitaja.

Sidosryhmät

Kaupunkikylän sijaishuolto panostaa yhteisöllisyyden rakentamiseen myös sidosryhmien kanssa. Ensisijaista on suhteen rakentaminen lähiomaisten kanssa. Luottamuksellisen suhteen luominen lasten ja nuorten vanhempiin ja omaisiin mahdollistaa kasvatuskumppanuuden. Tarkoituksena on eheyttää lapsen ja nuoren omaa yksilöllistä tarinaa varhaislapsuudesta nykypäivään ja rakentaa siltoja tulevaa elämää varten. Perhettä tuetaan ja rohkaistaan olemaan mukana lapsen arjessa mahdollisuuksien mukaan. Heitä autetaan löytämään omia voimavaroja, ohjataan arjen ja kasvatuksen haasteissa. Näin ollaan myös vanhempien rinnallakulkijoita.

Toisena tärkeänä yhteistyökumppanina ovat sosiaaliviranomaiset. Kaupunkikylän palvelujohtaja tekee henkilökunnan tietoiseksi viranomaisten kanssa tehtävän työn merkityksestä. Henkilökunta tuntee lastensuojelun laatuvaatimusten sisällön ja siten myös vastuunsa toimia lastensuojelulain mukaisesti. Raportointi ja dokumentointi on asianmukaista ja tapahtuu Nappula-ohjelmaa käyttäen. Vuorovaikutusta sosiaalityöntekijän kanssa rakennetaan pitkäjänteisesti. Luottamuksen ja avoimen vuorovaikutuksen merkitys hänen ympärillä oleviin sidosryhmiin nähdään nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemisena. Ryhmäkoti on vastuussa nuoren arjen sujumisesta ja informoi tarvittaessa sosiaalityöntekijää. Työskentely on asiakasta kunnioittavaa ja yhteisiin tavoitteisiin sitoudutaan.

Kaupunkikylän ryhmäkodin tavoitteena on muihin yhteistyökumppaneihin verkostoituminen ja näin rikkaamman kasvuympäristön mahdollistaminen sen asukkaille.

Prosessit

Lastensuojeluasiakkuuksien yksinkertaistaminen ja prosessien inhimillistäminen alusta loppuun saman katon alla tapahtuvana prosessina helpottavat luottamuksen syntymistä sekä nuoren että sidosryhmien välillä. Joustavat toimintatavat ovat organisaatiossa voimavara, joka mahdollistaa nopean ongelmiin puuttumisen.

Kaupunkikylän ryhmäkodissa kiinnitetään erityistä huomiota asiakasprosessien alku- ja loppupäähän. Hoitosuhteen alussa annetaan aikaa tutustumiselle. Tutustumiskäynteihin panostetaan, jotta lapsen kokemus nähdäksi tulemisesta mahdollistuu. Itse lapsen tai nuoren muuttopäivästä tehdään juhlapäivä. Asiakasprosessin päättymiseen kiinnitetään myös erityistä huomiota. Itsenäistymisen ja uusien taitojen oppimista juhlistetaan arjessa yhdessä muiden kanssa. Kun määrätty taidot on saavutettu ja on aika siirtyä elämässä eteenpäin, tätä siirtymisvaihetta valmistellaan rauhassa. Suunnitelma nuoren itsenäistymisvaiheelle tehdään yhdessä nuoren, hänen sosiaalityöntekijänsä ja lähipiirinsä kanssa.

Kaupunkikylän ryhmäkodissa suoritetaan työn jatkuvaa arviointia ja kehittämistä käyttäen erilaisia mittareita. Työhyvinvointikyselyjä tehdään ja pa-

lautetta sidosryhmiltä kerätään säännöllisesti. Arviointi nähdään osana laadukasta palvelun kehittämistä ja sen merkitys on tunnustettu.

Kulttuuri ja ympäristö

Rikas kulttuurielämä kuuluu Kaupunkikylän sijaishuollon painoalueisiin. Musiikki, taide, konsertit tai taidenäyttelyissä käyminen eivät yksin riitä, vaan taiteen tekeminen vuodenkiertoa ilmentäen vahvistaa kulttuurielämän todentumista. Kauneus ja ympäristön kunnioitus tulee todeksi, kun niistä pidetään yhdessä huolta. Samoin yhteiset juhlat, joissa iloitaan ja kohdataan muita ihmisiä luovat rikasta kulttuurielämää.

Luonnossa liikkuminen ja ympäröivään luontoon tutustuminen kuuluu Kaupunkikylän ryhmäkodin elämään. Luonnon voimaannuttavat elementit otetaan käyttöön pedagogiikan välineinä. Retkeily metsissä tukee myös lasten ja nuorten motorista kehittymistä. Ryhmäkodin vuodenkiertoon sisällytetään kesä- ja talvileirit, joissa tutustutaan luonnon vuodenkiertoon.

7 POHDINTA

Kehittämishankkeessa arviointia voivat tehdä kaikki siihen osallistuvat tahot. Neuvotteleva arviointi korostaa siihen osallistuvia erilaisia tahoja ja heidän näkemyksiään. Neuvottelevan arvioinnin kautta harjoitellaan yhteistä näkemystä ja luodaan yhteistä ymmärrystä. Tässä tulevat esiin yksilölliset omat näkemykset ja vahvuusalueet, niiden sulautuminen yhteen neuvottelussa ja yhteisen lopputuloksen työstäminen. Neuvotteleva asetus edellyttää siihen osallistuvilta valmiutta oman toiminnan kriittiseen arviointiin. Tällöin tarkastellaan omaa toimintaa ja ajattelua kriittisesti eri näkökulmista. Vertaisuus nähdään keskeisenä elementtinä, missä arvioidaan ryhmän kollektiivisia lähtökohtia, prosessia ja ryhmän yksilöiden kokemuksia. Yksityinenkin kokemus saa uuden merkityksen, kun se jaetaan kollektiivisesti. Tässä toteutuu reflektiivisyyden idea. Neuvottelevassa arvioinnissa on myös kysymys ryhmän jäsenten ristikkäisistä arvioinneista, jolloin kehittämistoimintaa tarkastellaan eri näkökulmista. (Toikko & Rantanen 2009, 84-85.)

Tämän kehittämishankkeen arviointi tapahtui pitkälti ohjausryhmän jäsenen välillä ja sen luonne oli lähellä neuvottelevaa arviointia. Ohjausryhmä toimi peilinä kehittämishankkeen vetäjän kokemuksille vertailukehittämiskäynneistä. Ohjausryhmässä nousi esiin monia ideoita, joita peilattiin jatkuvasti kehittämishankkeen tavoitteisiin.

7.1 Prosessin arviointi

Kaikkiin kehittämishankkeisiin liittyy määrättyjä, hankkeille tyypillisiä tehtäviä ja hanke etenee vaiheittain. Aina kun yksi vaihe tulee suoritetuksi, on hyvä arvioida onko siihen suunnitellut asiat käsitelty ja toteutettu. Etukäteen laaditut kysymykset auttavat hanketta pysymään suunnassa ja aikataulussa. Periaatteena voidaankin pitää, ettei seuraavaan vaiheeseen voida siirtyä, ennen kuin edellinen vaihe on suoritettu loppuun. (Heikkinen, Jokinen & Nurmela 2008, 87-88.) Kehittämishankkeen arviointi kohdistuu siihen kohdistettuihin panoksiin, muutosprosesseihin ja lopputuloksiin (Ojasalo ym. 2014, 14).

Dokumentoinnin avulla saadaan tarkka kuvaus kehittämishankkeen toteutamisesta. Esimerkiksi haastattelu- ja havainnointitutkimuksissa kerrotaan olosuhteista ja paikoista, joissa aineistot kerättiin. Samoin kerrotaan haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat ja tutkijan oma itsearviointi tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2006, 216.) Aineiston keräämisen tapa vaikuttaa arvioitaessa tutkimustuloksia. Valmiita tutkimusaineistoja saattaa joutua muokkaamaan kehittämishankkeen tarkoituksiin sopivaksi. Valmiit vastausvaihtoehdot antavat erilaisen lopputuloksen kuin avoin kyselylomake. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keräämiseen vaikuttavat siihen käytetty aika, tila tai paikka, missä haastattelut tehdään ja haastattelutilanne. (Vilka 2005, 167-168.) Tässä kehittämishankkeessa vertailukehittämisivierailuilla tapahtuneet haastattelut käytiin ennalta lähetettyjen aihealueiden pohjalta. (liite 2.) Ne käytiin lasten tai nuorten ollessa koulussa ryhmäkodin esimiehen kanssa rauhallisessa tilassa. Havainnointia tapahtui ryhmäkodin arjessa lasten ja nuorten palatua koulusta sekä ruokailutilanteissa.

Erilaiset kuviot ja taulukot voivat havainnollistaa tutkimustekstiä ja auttaa lukijaa saamaan paremman kuvan käsiteltävästä aihekokonaisuudesta. (Vilka 2005, 169.) Tässä kehittämishankkeessa ne pyrkivät selventämään tietoperustan menetelmää ja pyrkivät havainnollistamaan prosessin kulua. Tekstin sisäinen johdonmukaisuus on luotettavuuden arvioinnin lähtökohta, koska kuvattu teksti ei koskaan tavoita käytännössä tapahtunutta toimintaa. (Vilka 2005, 170.)

Tämän kehittämishankkeen arviointia tapahtui hankkeen ohjausryhmän palaverissa koko prosessin ajan. Kehittämishankkeen vetäjä kokosi muistioiden vertailukehittämiskäynneiltä ja sidosryhmätapaamisesta. Kerättyä tietoa peilattiin ohjausryhmän tapaamisissa kehitteillä olevaan palveluun.

Hankkeen lopussa arviointi tehtiin reflektoiden sidosryhmältä saatuun palautteeseen. Palaute sidosryhmiltä kerättiin ennen ohjausryhmän viimeistä tapaamista, missä arvioitiin sekä prosessia ja valmista palvelumallia. Lopuarvioinnille oli hyvä varata tarpeeksi aikaa ja siksi ohjausryhmän jäsenet olivat mallinnusvaiheen viimeisen tapaamisen jälkeen miettineet yhdessä läpikäytyä prosessia ja kirjoittaneet siitä oman arvionsa. Ne käsiteltiin oh-

jausryhmän viimeisessä palaverissa, jota ennen hankkeen vetäjä oli tehnyt palvelumalliin tarvittavat korjaukset ja lähettänyt sen ohjausryhmän jäsenille arvioitavaksi.

Arviointitapaamisessa kehittämishankkeen vetäjä kiitti aluksi kaikkia aktiivisesta osallistumisesta pitkään prosessiin. Prosessi oli kestänyt 10 kuukautta ja tapaamiskertoja oli 13. Ohjausryhmän jäsenet olivat osallistuneet kiitettävästi koko prosessiin. Yhden jäsenen kohdalla oli kolme poissaoloa tapaamisista. Ohjausryhmän jäsenet olivat kokeneet prosessin antoisana ja kertoivat saaneensa paljon materiaalia myös omaan työtehtäväänsä erityistä tukea tarvitsevien aikuisten parissa. Tapaamiset olivat olleet eläviä ja innostavia, mutta jäimme miettimään sitä, mahdoimmeko joskus eksiä aiheesta ja siirtyä nykyisen Kaupunkikylän arjen haasteisiin. Toisaalta Kaupunkikylän nykyinen arki toimi hyvänä peilinä monille hankkeen ideoille, jotka sen ansiosta saivat jo heti konkreettisempaa sisältöä.

Kehittämishankkeen vetäjälle prosessin läpivieminen oli ensimmäinen kerta ja yhdeltä ohjausryhmän jäseneltä tuli palautetta, että puheenjohtajan ote olisi voinut olla jämmämpi. Toisaalta muut jäsenet kokivat, että tapaamisissa oli hyvä ”flow”, koska puheenvuoroja ei pyydetty ja jaettu vaan keskustelu oli elävää. Jokaisen tapaamisen aihe oli selkeä kokonaisuus ja sen käsiteltävä sisältö oli henkilöillä etukäteen tiedossa. Ohjausryhmän tapaamiset olivat paikoin hyvin filosofisia ja menimme hyvin syvälle ihmisen kasvun ja käytöksen ymmärtämisessä. Työmenetelmät ohjausryhmä koki hyviksi ja tarkoituksenmukaisiksi. Taiteelliset virittäytymishetket palaverien alussa varsinkin ideointivaiheessa saivat kiitosta. Prosessi eteni tarkoituksenmukaisesti suunnittelusta toteutukseen ja arviointiin. Palvelumuotoilu antoi selkeät vaiheet, joita seurata, mutta konsepti antoi silti tilaa myös luovalle toiminnalle. Vertailukehittämiskäynneillä kehittämishankkeen vetäjä teki haastatteluja ja havainnoi ryhmäkotien arkea. Haastattelut muuttuivat laajemmiksi keskusteluiksi, jotka kuitenkin pysyivät aiheessa etukäteen lähetettyjen kysymysten ansiosta.

Lastensuojelun sijaishuollon tiimi oli tärkeä ulkopuolinen toimija prosessissa ja arvioinnissa. He toivat esiin asiakkaan näkökulman siitä, mikä on juuri heidän näköisensä tuote. Hankkeen edetessä ohjausryhmän tietämys

ja käsitys lasten tilanteesta sijaishuollossa laajeni. Lisäksi arviointia tapahtui tiiviimmin opinnäytetyöntekijän ja työpaikkaohjaajan välisissä keskusteluissa ja tärkeänä arvioijana ja suunnannäyttäjänä toimi koko prosessin ajan opinnäytetyön ohjaaja Lahden ammattikorkeakoulusta.

7.2 Palvelumallin arviointi

Prosessin tuloksena syntyneestä tuotoksesta näkyy, onko lähestymistapa ollut oikein valittu. Vastaako malli sitä mitä oli lähdetty kehittämään palvelun tuottajan ja sen käyttäjän näkökulmasta?

Kehittämishankkeen vetäjä oli tehnyt lastensuojeluviranomaisilta saamansa palautteen pohjalta tarvittavat korjaukset palvelumalliin ja lähettänyt korjatun version ohjausryhmän jäsenille. Ohjausryhmä keskusteli palvelumallissa esiintyvän kehitysvamma- sanan käytöstä. Heräsi kysymys miten sanan käyttö selkeytti mallia – kenties, koska Kaupunkikylän erityisosaminen kehysvammatyössä antaa vakaan pedagogisen perustan lastensuojelutyölle ja viranomaisilta saadun palautteen takia päätimme ottaa sen käyttöön palvelumallissa. Kehittämishankkeen vetäjän mielestä valmis malli oli tyypistynyt ja niukka eikä ilmentänyt siihen käytettyä aikaa ja pohdintaa. Toisaalta totesimme yhdessä, että palvelumallin tulee olla lyhyt, ytimekäs ja helposti luettava. Ohjausryhmän mielestä palvelumallista tehty kuvio selkeytti palvelun kokonaisuutta. Näytti siltä, että olimme niin ”sisällä” palvelumallissamme, että sitä oli hankalaa tarkastella ulkopuolelta. Lastensuojeluviranomaisilta saatu palaute auttoi sen tarkastelua objektiivisemmin.

Toiminta-ajatus on hyvin kiteytetty ja sisältää tarpeelliseksi määritellyt asiat. **Arvoissa** tulee esille työyhteisön merkitys ja kestävän kehityksen idea. Siinä ilmenee yksilön jatkuvan kehittymisen merkitys sekä ohjattavien että työntekijöiden osalta, mikä nähdään kaiken Kaupunkikylän työn ja toiminnan perustana. **Visiossa** näkyy jatkuvasti kehittyvä organisaatio vuorovaikutuksessa muuttuvan toimintaympäristön kanssa. **Painotusalueiden** esiin nostaminen antaa tehtäväkuville laadulliset sisällöt ja selkeyttää niitä alueita mihin palvelussa halutaan keskittyä. Sellaisten yksityiskohdien nostaminen esiin, kuten ryhmäkotiin tulo ja sieltä lähteminen koetaan

tärkeäksi hetkeksi yksilön elämässä. Lapsen tai nuoren tulo yhteisöön on tärkeä tapahtuma, johon pitää panostaa ja ymmärtää sen merkitys. Tämä koskee myös hyvissä ajoin alkavaa valmistautumista yhteisöstä pois muuttamiseen. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus ymmärtää oman elämänsä kehitys ja sen poluttaminen on tärkeä osa ryhmäkodin tehtävää. **Henkilökunnan** merkitys on onnistuneen hoitotyön perustana nostettu esiin. Mietimme, onko sitä tarpeeksi avattu palvelumallissa, mutta ymmärsimme, että malli on malli ja olemassa oleva työyhteisö alkaa vasta itse rakentaa itseään. Tärkeää on tiedostaa ennakkoon henkilökunnan osaamisen merkitys. Henkilökunnan osaaminen, koulutus ja hyvinvointi ohjaavat kohti toivottua tavoitetta.

Lopuksi pohdimme vielä aatteellisuutta ja sen ilmenemistä palvelumallissa. Paistoiko se läpi? Organisaation aatteellisuus on sen kantava voima ja saa näkyä, mutta se ei saa dominoida yksilön vapautta. Ohjausryhmä oli muodostettu Kaupunkikylän henkilökunnasta ja edusti sen toimintakulttuuria. Tämä vaikutti palvelumallin sisältöön. Tutkijan arvot vaikuttavat aina tutkimukseen. Arvokkaaksi tutkimuksen tekee se, kun tekijä paljastaa arvonsa ja tekee ne läpinäkyviksi. Läpinäkyvyys puolestaan kytkeytyy tutkimuksen etiikkaan. (Vilkkä 2005, 160.) Tässä kehittämishankkeessa on koko sen toteutumisen ajan pyritty läpinäkyvyyteen ja valittujen arvojen perusteluun.

7.3 Eettisyys ja luotettavuus

Eettiset kysymykset ovat tärkeitä kehittämistyön kaikissa vaiheissa (Ojasalo ym. 2014, 26). Eettisyyden ja luotettavuuden lähtökohta oli tässä kehittämishankkeessa tärkeä. Hankkeessa oli monta eettistä rajapintaa, olihan kysymys huostaanotettujen lasten elämästä ja sen tukemisesta. Toisaalta nämä rajapinnat tulivat esiin tulevaa palvelua muokattaessa eivätkä liittyneet suoraan minkään ryhmäkodin toimintaan. Samat tutkimuksen normit, kuin tiedemaailmassa koskevat myös työelämälähtöisiä kehittämishankkeita. (Ojasalo ym. 2014, 48.) Tämä normisto satoi sekä hankkeen vetäjää että ohjausryhmän työtä. Vaitiolovelvollisuus ja anonymiteettisuoja koskee hankkeeseemme liittyviä lastensuojelun työntekijöitä ja ryhmäkodeissa

työskenteleviä henkilöitä samoin kuin siellä asuvia lapsia ja nuoria. Erityisesti tutustumiskäynneillä ja haastatteluissa saatu tieto oli luottamuksellista. Tässä kehittämishankkeessa ei mainita henkilöiden eikä paikkojen nimiä. Koko prosessissa oli kyse lastensuojelusta, joka sinänsä on hyvin intiimiä ja herkkää.

Koko kehittämishankkeen aikana on hyvä pitää mielessä, kenen ehdoilla työhön on ryhdytty ja missä on sen fokus. Jos jotkut havainnot tai käytännöt, joihin tiedonkeruussa törmätään, ovat ristiriidassa ohjausryhmän tai kehittäjän ajatusten kanssa, ne on hyvä ottaa haasteina. Lisäksi on hyvä pitää mielessä, että ihmisillä on ennakkokäsityksiä, jotka ohjaavat ilmiöiden tulkintaa. (Ojasalo ym. 2014, 49.) Tässä kehittämishankkeessa on kyse aatteellisesta organisaatiosta, jota ohjaa henkinen ihmiskuva. Tapaamisissamme pohdimme toistuvasti sitä, miten asiakaslähtöisesti toimiessamme voimme oppia tuomaan omat lähtökohtamme niin konkreettisesti ja kansantajuisesti esille, ettei asiakkaan, palvelun ostajan ja palveluntuottajan välille synny väärinkäsityksiä.

Kehittämishankkeen luotettavuus ilmenee sen käyttökelpoisuutena. Siinä, miten hyvin prosessi on onnistunut ja onko tulokset mahdollista siirtää käytäntöön. (Toikko & Rantanen 2009, 121.) Kehittämishanke tapahtui organisaation sisällä ohjausryhmässä ja hankkeen toteuttajan toimesta. Kehittämistoiminnan luotettavuutta arvioidessa Toikko ja Rantanen (2009) nostavat esiin kysymyksen toimijoiden sitoutumisesta, sillä kehittämistoiminta on usein sosiaalinen prosessi, jossa kehittäjät osallistuvat toimintaan ja toimijat kehittämiseen. Toimijoiden ja kehittäjien sitoutuminen vaikuttaa tuotoksen luotettavuuteen ja vastaavasti sitoutumattomuus heikentää kehittämistoiminnan aineistojen, menetelmien ja tulosten luotettavuutta. Lisäksi virhemahdollisuus kasvaa, jos toimijat eivät osallistu kehittämishankkeen kaikkiin vaiheisiin. (Toikko & Rantanen 2009, 122-124.) Neuvottelevassa arvioinnissa luotettavuuden voi mitata sen reflektiivisestä luonteesta. Onnistuakseen se vaatii osallistujien sitoutumista ja kykyä verrata prosessin tavoitteita konkreettiseen toimintaan. (Toikko & Rantanen 2009, 85.) Tämän prosessin ohjausryhmä oli erittäin sitoutunut. Kolme jäsentä olivat kaikissa kolmessatoista tapaamisessa läsnä ja yksi henkilö puuttui

sairautensa vuoksi kolmesta tapaamisesta. Kokoontumisissa pohdittiin perusteellisesti vertailukehittämiskäynneiltä saatuja kokemuksia ja verrattiin niitä yhteisiin tavoitteisiin ja työstämiimme teorioihin.

Viime kädessä luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, koska hän tekee viime kädessä valinnat, teot ja ratkaisut. Näin ollen tutkimustyön arviointia tehdään tutkijan näkökulmasta koko ajan jokaista valintaa tehtäessä. Prosessin aikana on pidettävä mielessä tutkimuksen lähtökohdat ja on jatkuvasti kysyttävä miten ratkaisut palvelevat tavoitteiden toimivuutta. (Vilkkä 2005, 159.)

Työelämälähtöinen kehittäminen on haaste ammattiaan harjoittavalle, koska se asettaa vaatimuksen toimia ympäristönsä muutoshaasteet tuntevana kehittäjänä ja koska kehittämistyö on nykypäivänä lähentynyt tiedekorkeakoulujen käytäntöjä. (Vilkkä 2005, 177.)

7.4 Johtopäätökset ja jatkokehittämisehdotukset

Jatkuvasti muuttuva toimintaympäristö haastaa palveluntarjoajia uusiin palvelumuotoihin. Vision kirkastaminen ja oman osaamisen hiominen tuo palveluntarjoajalle näkyvyyttä. Ne organisaatiot menestyvät, jotka testaavat jatkuvasti omaa osaamistaan reflektoiden ympäröivään yhteiskuntaan. Innovatiivisuudesta on tullut merkittävä kilpailutekijä. Organisaatiot, jotka vain sopeutuvat toimintaympäristön muutoksiin ja toteuttavat vanhoja opittuja toimintamalleja, putoavat kilpailusta. Sopeutuminen ei enää riitä, vaan menestyjiä ovat ne, jotka pystyvät viemään kehitystä eteenpäin ja toimimaan kehityksen moottoreina. (Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti 2014, 12-13.)

Kaupunkikylä lähti innovoimaan uutta palvelua kehittääkseen toimintaansa. Kehittämishankkeen aikana kuva lastensuojelun ja etenkin sijaishuollon kentästä laajeni. Ymmärrys kasvoi niistä suurista vaatimuksista ja ideoista, joita laadukas lastensuojelutyö pyrkii toteuttamaan. Lastensuojelussa pyritään tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä parhaalla mahdollisella tavalla. Jos on huoli siitä, ettei näin lapsen perheessä tapahdu, puututaan perheen elämään. Tämä työ vaatii toimijoiltaan äärimmäistä hieno-

tunteisuutta, sitoutumista ja halua nähdä parempi huominen.

Se, toteutuuko lapsen etu lastensuojelussa, on paljolti riippuvainen siitä, mitä lastensuojelutyötä tekevät henkilöt haluavat nähdä ja kuulla lasta kohdattaessa. Lapsi ei tiedä omista oikeuksistaan ja hän on ikään kuin aikuisten armoilla. Siksi on ensisijaisen tärkeää opetella kuuntelemaan ja näkemään uudella tavalla. Lastensuojelulaki antaa puitteet, se ei ole työn sisältö. Kehittämishankkeen työstäminen toi tietoisuuteen työn moniulotteisuuden ja opetti ymmärtämään yhteistyön merkityksen lasta ympäröivien ihmisten kesken. Viime aikoina kumppanuuden merkitys on nostettu voimakkaasti esiin ja esim. Silta-projektista on saatu hyviä työkaluja sijaishuollossa työskenteleville henkilöille lapsen ympärillä toimivien sidosryhmien yhteistyöhön (Kiiskinen & Eskelinen 2010, 7).

Yksinkertaistettu ajatus siitä, että lapsi ei voi hyvin perheessään ja hänet siirretään jonnekin muualle, missä hän jatkaa elämäänsä, on vanhanaikainen. Rousu (2014) tuo esiin haasteet tulevaisuudessa siitä, miten viranomaisten työn tulisi kohdistua yhä enemmän tukemaan sitä, mikä asiakkaan elämässä on hyvää ja pyrkiä vähentämään riskiolosuhteita. Yksittäisten tukitoimien sijaan tulisi pyrkiä näkemään tilanne lapsen ja perheen kannalta kokonaisvaltaisemmin. (Rousu 2014, 7.) Lastensuojelu ja sijaishuolto avautuu monien toimijoiden tekemänä yhteistyönä, jossa lapsi tai nuori on keskiössä ja erilaiset sidosryhmät muodostavat verkoston hänen ympärilleen. Tämän verkoston yhteinen toiminta on lastensuojelutyön onnistumisen avain.

Kehittämistyön aikana ymmärrys Rousun (2014) huolesta lastensuojelun laadun varmistamiseksi kasvoi. Lastensuojelu on hyvin heterogeenistä ja monien eri toimijoiden tekemää. Vertailukehittämiskäynnit tapahtuivat kaikki yksityisiin sijaishuollon yksiköihin, joissa tehtiin laadukasta työtä. Jokainen paikka oli kuitenkin oma erityinen itsensä ja toteutti itse parhaaksi näkemäänsä menetelmiä ja käytäntöjä arjen onnistumiseksi. Lasten sijaishuollon yksiköt ovat suurelta osin yksityisiä yrityksiä. Niitä on paljon ja ne ovat hyvin heterogeenisiä keskenään. Yhteisten tavoitteiden määrittäminen sijaishuollon palvelun laadulle turvaa palvelun tasoa. Laatua kehitettäessä mitataan sitä, kuinka hyvin toiminta vastaa kunkin lapsen ja nuori-

ren kohdalle asetettuja tavoitteita, joiden tulee edistää lapsen ja nuoren kehitystä turvallisessa kodinomaisessa ympäristössä kohti itsenäistä aikuisuutta. Kuntaliiton ja sosiaali- ja terveysministeriön laatuvaatimusten tavoitteena on yhdenmukaistaa lastensuojelutyön laatua. Niiden tarkoitus on edistää ja kehittää yhdenmukaisempaa ja kestävämpää lastensuojelua tulevaisuudessa.

Lastensuojelutyön arviointia tulisi kehittää enemmän sen vaikuttavuuden arviointiin elämän laadun ja hyvinvoinnin parantumisen näkökulmasta. Lasten suojelun mittaaminen on pitkälti ollut tilastoja ja lukuja, mutta tulevaisuudessa tulisi kiinnittää enemmän huomio työn sisältöön ja siihen miten hyvinvointia on saatu aikaiseksi (Rousu 2014, 7). Toinen merkittävä ja laatuvaatimuksissakin esille tuleva tekijä lastensuojelun kehittämisessä, on sijaishuollossa elävien lasten ja nuorten mukaan ottaminen lastensuojelun kehittämistyöhön. Heidän äänensä kuuluminen tätä kautta kokemusasiantuntijoina kehittää palveluja oikeaan suuntaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014, 8.)

Vaikka perheitä tuetaan ja perhesijoituksia suositaan varsinkin pienten lasten kohdalla, on erityisesti yli 12-vuotiaille ja erityisryhmille sijaishuollon tarvetta. Kaupunkikylän palvelumalli on kehitetty kehitysvammaisille ja neuropsykiatrisille lapsille ja nuorille. Kaupunkikylän uusi palvelu on lastensuojelulaitos, ryhmäkoti erityisen tuen tarpeessa oleville lapsille ja nuorille. Vaikka ryhmäkoti on virallisesti laitos, voi se olla koti, joka tarjoaa kodikkaan ja virikkeellisen kasvuympäristön, jossa lapsi voi kasvaa ja kehittyä turvallisessa ilmapiirissä. Yhteisöllisyyttä rakentavassa ympäristössä on dialoginen vuorovaikutussuhde mahdollinen ja lapsen lähipiiri ja perhe tekevät tiivistä yhteistyötä lapsen elämän tukemisessa. Laakson (2009) tutkimuksessa lastenkodin arjesta, hän kiteytti lapsen turvallisen arjen rakenteet ja häntä hoitavien henkilöiden välisen suhteen kotitapaisuudeksi. Kaupunkikylän tuleva ryhmäkoti rakentuu tästä kotitapaisuudesta, jolloin arjen käytännöt ja lapsia ja nuoria hoitavien aikuisten vuorovaikutus rakentavat turvallisen kasvualustan. (Laakso 2009, 137-160.)

Yhä enemmän on kiinnitetty huomiota varhaisen kiintymyssuhteen muodostumisen tärkeyteen lapsen elämässä. Vertailukehittämiskäynneillä ei

suoraan puhuttu DDP-mentelmän käytöstä, mutta ryhmäkodeissa oli henkilökuntaa koulutettu ottamaan rooli kiintymyssuhdehenkilönä lastenkoti nuorille. Kaupunkikylän uudessa palvelumallissa hoitopedagogiikka ja DDP-menetelmän käyttö lähestymistapana ryhmäkodissa auttaa lapsen kohtaamisessa subjektina. Kehittämishankeprosessi selvensi, että lastensuojelulaitoksiin sijoitetaan tällä hetkellä yhä enemmän lapsuudessaan vaurioituneita lapsia ja että sijaishuollon tarve esim. neuropsykiatrisille ja kehitysvammaisille lapsille on olemassa. Hoitopedagogiikka ja DDP-menetelmä ovat itsessään terapeuttisia ja niiden käyttö tekee arjesta terapeuttista. Lisäksi ne haastavat niiden avulla työskentelevät henkilöt jatkuvaan itsensä kehittämiseen.

Itseään kehittävä henkilökunta toimii ammattietiikan pohjalta, joka ohjaa kaikkia sosiaali- ja terveysalan toimijoita. Tämä velvoittaa sosiaalialan työnsaajat jatkuvasti arvioimaan ja kehittämään omaa työtään. Eettisyys ei välttämättä ole sama kuin laki. Laki tarjoaa reunaehdot, mutta jokaisen on aina arvioitava toimintaansa käyttäjän eli lapsen näkökulmasta. Työtä ei voi ohjata sen yleisyys tai työntekijän tunteet, vaan yksilön ihmisarvo ja yksilöllisyys. Jokainen lapsi on erilainen, joten yhtä oikeaa ratkaisua ei ole olemassa, vaan työtä tulee kehittää moniammatillisesti. Työn tulee olla arvioivaa, kehittävää, pohtivaa ja jatkuvasti liikkeessä olevaa, kehittyvää, jotta eettisyys kulkee siinä mukana. Lastensuojelutyössä on tiedostettava, että kyse on aina vallankäytöstä. Valta on tuotava työssä läpinäkyväksi ja työn ristiriitaisuus jatkuvaksi työskentelyn kohteeksi. (Sosiaalialan ammatilaisen eettiset ohjeet 2013, 4-12.)

Steckley (2014) tuo artikkelissaan esiin lastensuojelun sijaishuollon tärkeimmän elementin rakkauden. Hänen mukaansa lastensuojelun ammattilaiset vierastavat sanan käyttöä, peläten sen vähentävän ammatillisuuttaan. Pohdittaessa sijoitusten vaihtuvuutta voi herätä epäily rakkauden haavoittuvuudesta. Steckley (2014) tuo kuitenkin julki varteenotettavan kysymyksen: eikö vähän aikaa rakkautta ole parempi kuin ei rakkautta ollenkaan? Rakkaus lastensuojelunammattilaisten voimavarana liittyy enemmän kysymykseen siitä, keitä he ovat, kuin mitä he tekevät. Lapselle on tuotava puheen kautta näkyväksi rakkaus. Se on läsnäoloa, rohkeutta

tarttua asioihin ja uskallusta puhua niistä. Se on rohkeutta sitoutua pitkäkestoisiin ihmissuhteisiin ja hävittää pelko ja epäily. Rakkaus kohtaa lapsen avoimesti empatialla ja sitoutuu prosessiin, joka alkaa joka päivä alusta ilman ehtoja. Se kunnioittaa jokaisen lapsen yksilöllisyyttä ja haluaa ymmärtää jokaisen yksilöllisen tarinan. (Steckley 2014, 32-37.) Mielenkiintoista oli löytää kehittämishankkeen loppuvaiheessa Steckleyn artikkeli ”Whats love got to do with it”, sillä se päätti prosessin samoihin sisältöihin, mistä ohjausryhmän oma työskentely lapsuuden ymmärtämisvaiheen alussa lähti. Onnellisen lapsuuden ytimenä on rakkaus.

Edelliseen viitaten laadukas lastensuojelutyö vaatii jatkuvaa hereisyyttä, tutkimusta ja lakien ja käytännön elämän soveltamista. Keskeisimpänä on kiinnostus ihmiseen ja hänen elämänsä mahdollistamiseen parhaalla tavalla. Moniammatillinen yhteistyö on tämän avain. Se, vastaako Kaupunkikylän uusi toiminta näihin haasteisiin, saa vastauksen tulevaisuudessa, kun palvelutoiminta alkaa.

Jatkotutkimusehdotuksena kiinnostava olisi vertaileva tutkimus siitä, miten sijaishuoltoapaikat, joissa käytetään hoitopedagogiikkaa ja DDP-menetelmää eroavat muista lasten sijaishuollon yksiköistä. Jatkotutkimuksessa tulisi suorittaa vaikuttavuuden arviointia siitä, miten mainittujen menetelmien käyttö vaikuttaa lasten ja nuorten elämään. Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi Kuntaliiton ja Sosiaali- ja terveysministeriön yhteisesti laatimien laatusuosituksen vaikutus lastensuojelutyön laatuun Suomessa.

LÄHTEET

- Bardy, M & Heino, T. 2013. Katsaus lastensuojelun toimintaympäristöihin. Teoksessa Bardy, M. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 13-42.
- Bardy, M. 2001. Pikkulapsen sijoitus oman kodin ulkopuolelle – syrjäytymisen ja liittymisen risteyskohta. Teoksessa Järventie, I. & Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY. 47-81.
- Batson, B & Martin, P. 2013. Play, Playfullness, Creativity and Innovation. Cambridge University Press. Cambridge.
- Blom, R. 2001. Yhteiskunnan rakennemuutos ja perheiden elinolot. Teoksessa Järventie, I. Sauli, H. (toim.) 2001. Eriarvoinen lapsuus. Helsinki: WSOY. 171-174.
- Becker-Weidman, A & Hughes, D. 2008. Dyadic Developmental Psychotherapy: an evidence-based treatment for children with complex trauma and disorders of attachment. *Child and Family Social Work*.13. 329-337.
- Becker-Weidman, A. 2006. Treatment for children with trauma-attachment disorders: Dyadic Developmental Psychotherapy. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 23(2). 152-171.
- Becker-Weidman, A. 2013. DDP – Aapinen. Vuorovaikutteinen kehityspsykoterapia päihkinänkuoressa. Tampere: PT-Kustannus.
- Dahlsröm, M. & Teräsvirta, M. 2014. Kasvatus on taidetta. Vaasa: Osuus-kunta Ciris.
- Degerman, J. 2014. Lähteestä kumpuaa virtoja. 2. painos. Lahti: Suomen hoitopedagoginen yhdistys.
- Degerman, J. & Görman, P. 2010. Yhteisellä tiellä. Lahti: Sylvia-koti Säätiö.
- Dunderfelt, T. 2004. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOY/ oppimateriaalit.

- Eronen, T. 2014. Viisi vuotta huostaanotosta – seurantatutkimus huostaanotettujen lasten institutionaalisista poluista. Raportti 4. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos.
- Frondelius – Kindström, S.2014. Sirkka Rousu – lastensuojelun kehittämistyön näköalapaikalla. Kasper. Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton jäsenlehti. Helsinki: Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliitto. 6-7.
- Golding, K. 2014. Hoitava kiintymys- terapeutin vanhemmuus. Turvatomuutta ja traumoja kokeneiden lasten ja nuorten kasvun tukeminen. Käsi- kirjja kasvattajille ja ammattilaisille. Tampere: PT-Kustannus.
- Heinonen, H. & Sinko, P. 2009. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa: Brady, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. 89-100.
- Helsingin Sanomat. Artikkelit 9.2. 2015.
- Hirsjärvi, S. & Remes, P., Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Kustannusyhtiö Tammi.
- Holtzapfel, W. 1995. Children with a difference. The Background of Steiner Special Education. England. Sussex. Lanthorn Press.
- Hotari, K – E. & Oranen, M., Pösö, T. 2009. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Brady, M.(toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 117-132.
- Hughes, D. 2006. Tie traumasta tervehtymiseen. Tampere: PT-Kustannus.
- Hyytinen, R. 2009. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutuksessa. Teoksessa Brady, M. (toim.) Lastensuojelun ytimessä. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos. 214-231.
- Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia. Parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Jackson Robin Dr. 2014. Creating a Therapeutic Environment: A Holistic Approach. CYC-Online. A Journal for Those Who Live or Work with Children and Young People. 42-47.

Kaupunkikylän laatukäsikirja 2015. Viitattu 26.4.2016.

Keltikangas-Järvinen, L. 2001. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.

Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) 2010. Äiskä, isä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa lapset ry.

Kokemusasiantuntijapaneeli. Hyvä sijoitus. Lastensuojelupäivät 29-30.9.2015. Lahti. Lastensuojelun keskusliitto.

Kurttila, T. 2015. Lasten oikeudet sijaishuollossa. Hyvä sijoitus. Lastensuojelupäivät 29-30.9.2015. Lahti. Lastensuojelun keskusliitto.

Kyrönlampi – Kylmänen, T. 2007. Arki lapsen kokemana-Eksistentiaalifenomenologinen haastattelututkimus. Väitöskirja. Kasvatustieteiden tiedekunta. Rovaniemi. Lapin yliopisto.

König, K. 2009. The Child with Special Needs. Letters and Essays on Curative Education. Edinburgh. Floris Books.

König, K. 2007. Lapsen kolme ensimmäistä vuotta. Helsinki: Suomen hoitopedagoginen yhdistys ry.

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit-etnografia lastenkotityöstä. Akateeminen väitöskirja. Sosiaalityön tutkimuksen laitos. Tampere. Tampereen yliopisto.

Lamagna, J. 2011. Of the Self, by the Self, and for the Self: An Intra-Relational Perspective on Intra-psychoic Attunement and Psychological Change. Journal of psychotherapy Integration 2011(2) (3). 280-307.

Lämsä, A – L. 2009. Tuhat tarinaa lasten ja nuorten syrjäytymisestä. Lasten ja nuorten syrjäytyminen sosiaalihuollon asiakirjojen valossa. Oulu. Oulun Yliopisto.

Lavikainen, M. & Puustinen-Korhonen, A., Ruuskanen, K. (toim.) 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2014:4. Tampere. Sosiaali- ja terveysministeriö ja Kuntaliitto.

Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. Helsinki. Edita Prima Oy.

Miettinen, S. (toim.) 2011. Palvelumuotoilu. Jyväskylä: teknologiateollisuus ry, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Savonia ammattikorkeakoulu, Kuopion Muotoiluakatemia.

MOT: Kodeistaan revityt lapset. Yle. TV1. 25.4.2016.

Niemelä, H. 2005. Lapsikeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni? Teoksessa: Laaksonen, S. & Kempainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 57-78.

Ojasalo, K. & Moilanen, T., Ritalahti, J. 2014. Kehittämistyön menetelmät. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Paalasmaa, J. 2011. Steinerpedagogiikan tausta-ajatukset. Teoksessa Paalasmaa, J. (toim.) Lapsesta käsin. Jyväskylä: PS- Kustannus. 117-134.

Partanen, I. 2005. Arvot ja eettiset periaatteet toiminnan kulmakivinä- dialogi sijaishuollon käytännön ja Martti Lindqvistin ajatusten välillä. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kempainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä? Artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. 7-30.

Pääkkö, A. Narratiivinen työtapa SILTA-työssä. Teoksessa: Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) 2010. Äiskä, isä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa lapset ry. 26-31.

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Puonti, A. & Saarnio, T., Hujala, S. (toim.) Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 202-211.

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kasvatustieteiden laitos. Helsinki. Helsingin Yliopisto.

Rousu, S. & Holma, T. 2003. Lastensuojelupalvelujen hankinta ja tuottaminen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Rousu, S. & Holma, T. 2004. Lastensuojelupalvelujen laadunhallinta. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Siltala, P. 2003. Traumatisoitunut vanhemmuus ja varhainen vuorovaikutus. Teoksessa: Niemelä, P. & Siltala, P., Tamminen, T. (toim). Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. Helsinki: WSOY. 268 – 282.

Sinkkonen, J. 2010. Nuoruusikä. Helsinki: WSOY.

Sinkkonen, J. 2010. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa: Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) 2010. Äiskä, iskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa. Käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa lapset ry. 9-12..

Skinnari, S. 2007. Pedagoginen rakkaus. Kasvattaja elämän tarkoituksen ja ihmisen arvoituksen äärellä. 2. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Soisalo, R. 2012. Särkyvä mieli – lasten ja nuorten psyykinen oireilu. Suomen Psykologinen Instituuttijhdistys ry. 2012.

Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. 6. painos. Helsinki: Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2012. KASTE 2012-2015. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1. Saatavissa:

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=5197397&name=DLFE-

Sosiaali- ja terveysministeriö & Kuntataliitto. 2014. Lastensuojelun laatusuositus. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2010. Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Sosiaali- ja terveystieteiden strategia. Julkaisuja 2011:1. Saatavissa: http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39503&name=DLFE-14357.pdf/

Steckley, L. 2014. Whats Love got to do with it ? CYC-Online. A Journal for Those Who Live or Work with Children and Young People. 32-37.

Steiner, R. 1983. Lapsen kasvatusta hengentieteen kannalta. Helsinki: Suomen Antroposofinen liitto.

Steiner, R. 2000. Parantava kasvatusta. Hoitopedagoginen kurssi. Helsinki: Suomen lääkintäpedagoginen yhdistys ry.

Taskinen, S. 2010. Lastensuojelulain soveltaminen. Helsinki. WSOYpro Oy.

Taskinen, S. & Törrönen, M. 2004. Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa Roos J P. (toim.) Huostaanottokirja. Jyväskylä: Design Nurmi-saari. 12-20.

Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. 2012. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin tulevaisuuksia 2012. THL:n vuosittainen ennakkointiraportti toukokuu 2012. Saatavissa: http://www.thl.fi/documents/10531/110691/THL_ennakkointiraportti_esite.pdf/.

Toikko, R. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittäminen. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy-Juvenes Print.

Tuulaniemi, J. Mitä on palvelumuotoilu? Palvelumuotoilun työkalupakki. Saatavissa: <http://sdt.fi/palvelumuotoilu.html>. Viitattu 30.5.2015.

Tuulaniemi, J. 2013. Palvelumuotoilu. Helsinki: Talentum.

Törrönen, M. 2003. Lasten arki laitoksessa – Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: Helsinki University Press.

Vilkka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

VNK. 2015. Ratkaisujen Suomi – Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Helsinki. Hallituksen julkaisuja 10/2015.

Saatavissa: valtioneuvosto

[o.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_net
ti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82](https://o.fi/documents/10184/1427398/Ratkaisujen+Suomi_FI_YHDISTETTY_net
ti.pdf/801f523e-5dfb-45a4-8b4b-5b5491d6cc82)

Virtanen, P. 2014. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.

Vornanen, R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa Törrönen, M (toim.) Lapsuuden hyvinvointi. Pelastakaa - lapset Rädda - barn. 21-39.

LIITTEET

Liite 1

Prosessin perustietojen kartoituslomake

1. Prosessin nimi ja tarkoitus (= miksi prosessi on olemassa)	Uusi palvelumalli lastensuojelun sijaishuollon pohjaksi ryhmäkodin perustamista varten.
2. Prosessin omistaja Vastaa, ohjaa sekä voi muuttaa ja kehittää prosessia	Eveliina Aaltonen, kehittämishankkeen toteuttaja ja Kaupunkikylän ohjausryhmä.
3. Prosessin lähtötiedot (syötteen) Millaisten tietojen varassa prosessi käynnistyy? Tarkastele lähtötietoja mahdollisimman laaja-alaisesti	Kaupunkikylän ideariihestä syntyi ajatus uuden palvelun luomiselle. Palvelu muotoillaan kehittämishankkeen vetäjän toimesta, joka on opintovapaalla palvelujohtajan tehtävästään. Uusi palvelu luodaan yhdessä ohjausryhmän kanssa tutustumalla lastensuojelulaitoksiin ja tietoperustaan.
4. Koko prosessin edellyttämät erilaiset resurssit, esim .	Kaupunkikylä tarjoaa resurssit kehittämishankkeelle. Työntekijöiden osallistumisen ohjausryhmän tapaamisiin, tilat ohjausryhmän tapaamisiin ja mahdollisesti auton käytön vertailukehittämiskäynneille.
5. Prosessin asiakkaat ja muut toimijat Ulkoiset asiakkaat Sisäiset toimijat	Prosessin ytimen muodostaa kehittämishankkeen vetäjä yhdessä ohjausryhmän kanssa. Sidosryhmänä on lastensuojelun sijaishuollon tiimi. Lisäksi kehittämishankkeeseen osallistuu välillisesti vertailukehittämiskäynneillä tavattavat henkilöt.
6. Mistä prosessi alkaa Ensimmäinen vaihe, ensimmäinen konkreettinen tekeminen	Ohjausryhmän ensimmäisellä tapaamisella. Missä kehittämishankkeen vetäjä esitteli tulevan prosessin ja täytettiin prosessin esitietolomake.
7. Mihin prosessi päättyy Viimeinen vaihe, viimeinen konkreettinen tekeminen	Prosessi päättyy kun kehittämishankkeen vetäjä esittelee valmiin työn julkaisuseminaarissa.
8. Koko prosessin tuotokset ulkoiselle tai sisäiselle asiakkaalle	Uusi palvelumalli Kaupunkikylän sijaishuollolle. Valmis kehittämishanke.
9. Koko prosessin tavoitteet ja tarkoitus	Uusi palvelumalli ja palvelutarjonnan kehittäminen.
10. Prosessin arviointitapa ja palautteen hankintatapa sekä tulosten käsittelytapa prosessin parantamiseksi	Koko prosessi arvioidaan ohjausryhmässä, samoin valmis palvelumalli. Viranomaisilta kerätään palautetta palvelumallista.

Vertailukehittämiskäyntien kysymykset toimipaikoille:

Organisaatio/henkilöstö/koulutus

Mikä on toimipaikan toimintasuunnitelma? Mitä, Miksi, Kenelle ja Miten?
 Miten toimipaikan ohjaavat arvot on löydetty? Miten ne ilmenevät arjessa?
 Mikä on toimipaikan ydinosaamisalue ja mitä erityispiirteitä korostetaan?
 Mitkä ovat henkilökunnan pätevyysvaatimukset?
 Miten uusi työntekijä löydetään ja miten hänet perehdytetään?
 Millaisia tehtäväkuvia paikallanne on?
 Miten henkilökuntaa jatkokoulutetaan?
 Miten työhyvinvointia ja jaksamista ylläpidetään.
 Onko toimintayksiköllä tulevaisuuden visio? Miten se on määritelty?

Talous

Miten hinnat määräytyvät?
 Miten paikkaa markkinoidaan?
 Miten palkat määritellään?
 Onko taloudellisia uhkakuvia?

Lapset/Nuoret

Onko toiminnan taustalla jokin pedagoginen suuntaus/viitekehys?
 Mikä on organisaatiokulttuuri?
 Mitä terapioita on lapsille tarjolla. Kuka tarjoaa?
 Onko lapsilla/nuorilla oma hoitaja? Miten vastuut jaetaan?
 Miten hoito/kasvatussuunnitelmat tehdään? Asiakassuunnitelman laatiminen?
 Miten arjen käytännöt tapahtuvat?
 Onko kaikilla omahoitaja? Mitä se tarkoittaa?
 Miten tapahtuu yhteistyö koulujen kanssa? Kuka on yhteydessä?
 Miten luodaan yhteiset tavoitteet lapsen kanssa?
 Mitkä ovat rajapintatoimintojen käytännöt (tulo ja lähtö toimipaikasta)?

Sosiaalityöntekijät, sopimukset, kunnat

Miten tapahtuu vuorovaikutus muihin organisaatioihin esim. sairaalat, terapeutit?
 Kuinka hoidetaan viranomaissuhteet?
 Kenen tehtäväkuvaan nämä kuuluvat?
 Kuka päättää lapsen asioista? Vanhemmat/Sosiaalityöntekijä/Toimipaikka?

Vanhemmat/lähiomaiset

Vanhempain ja lähiomaisten kanssa tehtävä työ. Miten paljon siihen satsataan? Mitkä ovat ydinkohtia yhteistyössä?
 Miten vierailut järjestetään?
 Miten ylläpidetään vuorovaikutusta ja ymmärretään sen merkitys?
 Miten tapaamisia voidaan rajata?

Ryhmäkoti Lappeenrannassa

Tämä Itä-Suomen kaupungissa sijaitseva yksityinen ryhmäkoti on 14 paikainen yli 12-vuotiaille lapsille ja nuorille suunnattu kahdessa vanhassa puutalossa toimiva lastensuojelulaitos. Lisäksi siihen kuului seitsemän jälkihuollon paikkaa kaupungissa. Ryhmäkoti on toiminut jo 15 vuoden ajan ja sen perustajalla oli kokemusta monen vuoden ajalta lastensuojelutyöstä.

Toiminta-ajatus: Ryhmäkodin tarkoitus on saada pohjakoulutus nuorille ennen heidän siirtymistään eteenpäin elämässä. Tarkoitus on luoda turvallinen, rakastava kasvuympäristö. Ryhmäkoti painottaa yhteistyötä biologisten vanhempien kanssa. Paikassa korostuu perhetyön merkitys ja henkilökuntaa koulutetaan siihen. Ryhmäkodin toiminta perustuu sosiaalipedagogiikkaan. Yksilön voimaantuminen vastuullisuuteen omassa elämässä. Sosiaalipedagogiikan keinoin opitaan yhdessä tehden arjessa. Toiminta perustuu jatkuvaan dialogin ylläpitämiseen. Yhdessä etsitään ratkaisuja elämän haasteisiin ja solmukohtiin. Jokainen asukas on subjekti, joten yhteinen ratkaisu ja tilanteiden purku tapahtuu reflektiossa nuoren kanssa. Henkilökunta pyrkii ensin rakentamaan ongelmatilanteissa yhdessä kuvaa ja nuori kutsutaan mukaan ja kuullaan häntä. Tällä tavalla rakennetaan turvarajoja.

Yhteisöllisyys näkyy ryhmäkodin kaikessa toiminnassa. Yhteisöllisyyden ylläpitämiseksi päätöksentekoprosessit ovat yhteisöllisiä, kaikkia kuullaan. Kerran viikossa ryhmäkodissa on yhteisöpäivä, jolloin koko henkilökunta on paikalla yhdessä nuorten kanssa.

Paikan toimintakulttuurissa korostuu sellaisen ilmapiirin rakentaminen, missä elää avoimuus ja luottamus. Tämän rakentaminen on jokaisen ryhmäkodin työntekijän ja asukkaan vastuulla. Tämän kulttuurin ylläpitäminen vaatii yhteisöllisiä päätöksiä, yhteistä vastuunottoa ja anteeksiantoa. Joh-

toryhmä tekee kehittämis ehdotuksia, mutta koko henkilökunta keskustelee niistä ja päätöksiä tehtäessä kuullaan myös nuoria.

Ryhmäkodin strategiaa tarkastetaan vuosittain. Asiakaskyselyissä (nuoret, omaiset, sosiaalityöntekijät) nousee esiin pääkohtia, joita työstetään yhdessä laatupäivillä koko henkilökunnan kanssa. Niistä nousevia ajatuksia peilataan ryhmäkodin arvoihin. Johtoryhmä valitsee pääkohdat strategiapäivillä, joita tulee kehittää seuraavaksi. Laatupäivillä koko henkilöstö muotoaa strategiapolun niiden toteuttamiseen. Johtoryhmä päivittää toimintasuunnitelman ja omavalvontasuunnitelman strategiapäivillä kerran vuodessa. Strateginen kehitys on ollut kohti yhteisöllisempää muotoa. Perustajan rooli kaiken vastuun kantajana on vähentynyt ja vastuuta on delegoitu laajemmalle.

Arvot: Luja rakkaus, yhteisöllisyys ja suvaitsevaisuus.

Visio: Tulevaisuudessa koti jatkaa ympärivuorokautisena laitoshoitona nuorille. Tulevaisuudessa tullaan panostamaan avo- ja perhetyöhön.

Henkilökunta: Henkilökuntaa rekrytoidessa korostuu yhteisöllisyys ja ryhmään soveltuminen. Etsitään ihmisiä, joilla on suuri syli, maalaisjärkeä ja avoimuutta. Ryhmäkodissa pyritään roolittamaan henkilökuntaa. Arjessa tärkeäksi havaittu on isännän ja emännän roolit, nuoren/kaverin rooli ja terapeutit roolit.

Ryhmäkodin erityispiirteitä: Nuoren saapuessa ryhmäkotiin tehdään sosiaalityöntekijän ja omaisten kanssa asiakassuunnitelma. Siinä määritellään pidemmän aikavälin tavoitteet. Ryhmäkoti tekee omat tavoitteet, jotka liittyvät lyhyemmän aikavälin tavoitteisiin. Nuorella on sopeutusjakso muutettaessa. Hän ei mene kouluun ja tutustuu kodin arkeen noin 4 viikon ajan. Jokaisella nuorella on **omakasvattaja**, joka päätetään lapsen tullessa. Hän hoitaa nuoren arkeen liittyvät asiat. Omakasvattaja kirjaa kuukausittaiset raportit. Hän osallistuu verkostopalaveriin palveluvastaavan kanssa ja hoitaa yhteydenpidon kouluihin. Oma kasvattaja pitää yhteyttä omaisiin ja sopii vierailuajat. Hän pyrkii löytämään lapselle harrastuksen ja

tukee koulunkäynnissä. Omahoitaja pyrkii toteuttamaan psykologisen vanhemmuuden mallia, olemaan ihminen ihmiselle.

Kodissa panostetaan nuoren **elämäntilanteen** lisääntymiseen. Painopisteitä on kolme: arjenhallinta, koulu ja perhesuhteet. Nämä alueet nostetaan esiin elämää kantavina pilareina. Pyrkimyksenä on ryhmäkodin tarpeettomuus nuoren elämässä. Ryhmäkoti on ”läpimeno” / turvakoti, joka säilöö tunteita ja sulattaa niitä siihen asti, kunnes nuori pystyy itse ottamaan niistä vastuun. Nuorta ohjataan itsetuntemuksen opettelemiseen turvallisessa hyväksyvässä ilmapiirissä. Myös nuoren omaa vastuuta pyritään lisäämään askel askeleelta. Itsenäistymisprosessi aloitetaan 16-17 vuoden iässä. Nuorella on 18 vuotta täytettyään mahdollisuus muuttaa omaan asuntoon ja olla ryhmäkodin tuen piirissä vielä jälkihuoltona 21-vuotiaaksi.

Ammatillinen perhekoti Hämeessä

Ammatillinen perhekoti toimii isossa omakotitalossa pellon laidalla. Päärakennuksessa asuu 6 lasta ja nuorta iältään 13-17 vuotiaita ja omistajapariskunta. Piharakennuksessa asuvat 18- ja 22-vuotiaat nuoret, jotka ovat jälkihuollon piirissä. Nuorista neljällä on diagnosoitu kehitysvamma. 18-vuotias on juuri kirjoittanut ylioppilaaksi ja etsii jatko-opiskelupaikkaa. Toinen nuorista on kehitysvammainen ja hän käy Aitoon erityisammattikoulua ja tulee loma-aikoina ja viikonloppuisin perhekotiin.

Päärakennus on kaunis ja tilava omakotitalo, jossa alakerrassa omistajapariskunnan huone ja yhteiset tilat, toimisto ja kaksi huonetta. Yläkerrassa on useampi huone. Talossa asuu 5 lasta ja nuorta.

Toiminta-ajatus: Koti tarjoaa kodinomaista asumista lastensuojelun sijoitettamille lapsille ja nuorille. Lasten biologisiin vanhempiin ja muihin läheisiin pyritään luomaan ja ylläpitämään mahdollisimman hyvät suhteet ja omien mahdollisuuksiensa mukaan he ovat osa lastensa arkea. Lapsia tuetaan koulunkäynnissä ja harrastuksissa. Heille pyritään järjestämään tarpeelliset terapiat ja muut hoidot yhteistyössä sijainti- ja kotikunnan kanssa. Perhekodissa on perhetyön osaamista ja sitä pyritään tekemään aktiivisesti.

Yhteiselo kehitysvammaisten ja ns. tavallisten lasten kanssa ei ole tuottanut ongelmia. Perhekodin perustajalla on hoitopedagogista taustaa ja se ilmenee toimintaterapeuttisena asenteena. Lapsia osallistetaan arjen työhön ja sitä kautta he oppivat hahmottamaan ympäristöään.

Omavalvonnasta vastaa perhekodin johtaja. Hän toteuttaa omavalvontaa, kirjaa ja päivittää. Hän perehdyttää henkilökunnan sen sisältöön ja käytäntöihin. Henkilökunnan edustaja kirjaa palautteet ja kerää ne yhdessä johtajan kanssa. Uusi työntekijä perehdytetään perhekodin perehdytyskansion avulla. Tutustutaan omavalvontasuunnitelmaan. Uudelle työntekijälle nimetään alkuvaiheessa ohjaaja, jonka kanssa hän työskentelee. Hänen

kanssaan kirjoitetaan sopimus vaitiolovelvollisuudesta. Ennen työn aloittamista käydään läpi ohjaavat keskeiset tavat, käytännöt ja periaatteet.

Arvot: Jokainen ihminen on arvokas ja ainutkertainen omana itsenään. Jokaisella ihmisellä tulee olla oikeus ihmisarvoiseen ja tasapainoiseen elämään, puutteistaan tai rajoituksistaan huolimatta. Kaikessa perhekodin toiminnassa huomioidaan ihminen ihmisenä, ainutlaatuisena omana itsenään. Jokaiselle luodaan oma paikkansa perhekodin arjessa. Yhteisvoimin rakennetaan ja ylläpidetään lapsen itsetuntoa ja sen kehitystä.

Visio: Perhekodin toiminta pidetään läpinäkyvänä, yksityisyyden suojaa unohtamatta. Jokainen lapsi ja vanhempi huomioidaan yksilönä ja hänen vahvuuksiensa kautta, vanhemmilla on edelleen korvaamaton paikka äitinä ja isänä, siitä huolimatta, että syystä tai toisesta heidän lapsensa on sijoitettu kodin ulkopuolelle asumaan. Perhekodin toiminnan laatua seurataan ja arvioidaan jatkuvasti. Arviointia tehdään itsearvioinnin, reflektion kautta. Suullista ja kirjallista palautetta kerätään lapsilta, vanhemmilta ja yhteistyötahoilta.

Erytyspiirteenä perhekodissa on erityistä tukea ja hoitoa tarvitsevien lasten ja nuorten elämä yhdessä normaaliin lasten ja nuorten kanssa. Arkielämä on mahdollisimman kodinomaista, vaikka toki lasten kokemukset ja erityispiirteet tuovat oman haasteensa arkeen. Perhekoti pyrkii kasvattamaan lapset mahdollisimman itsenäiseen ja vastuulliseen aikuisuuteen, kunkin omat persoonalliset erityispiirteet huomioon ottaen.

Ryhmäkoti nuorille Nastolassa

Nastolan ryhmäkoti sijaitsee keskustan liepeillä suurehkossa kaksikerroksisessa omakotitalossa. Ryhmäkodissa asuu seitsemän 13-18-vuotiasta nuorta. Ryhmäkodilla on myös jälkihuoltoa.

Toiminta-ajatus: Ryhmäkoti on erikoistunut yksilölliseen lähestymistapaan. Toiminnan ytimessä on yksilöllisyys ja funktionaalinen toimintamuoto. Jokainen yksilö on ainutkertainen kokonaisuus, jonka hyvinvointi on kiinni monista erillisistä osa-alueista. Ryhmäkoti on erikoistunut psykiatrisesti haastaviin nuoriin. Koska nuoren hyvinvointi on kokonaisuudesta kiinni, ryhmäkoti fokusoi myös perhetyöhön. Koulun kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeää, jotta nuoren koko elämänpiiri otetaan huomioon. Henkilökunnassa on kaksi psykiatrisen koulutuksen suorittanutta sairaanhoitajaa.

Ryhmäkodin perustaja toimii kouluttajana henkilökunnalle kerran kuussa ja he syventyvät kognitiiviseen käyttäytymisterapiaan. Henkilökunta pyrkii toimimaan mahdollisimman kodinomaisesti ja lämpimästi. Kokouksista pyritään pääsemään eroon ja asiat pyritään selvittämään heti yksilöllisesti.

Lapsen ja nuoren muuttamiseen kiinnitetään huomiota. Jokaiselle laaditaan yksilölliset asiakassuunnitelmat. Ensin seurataan nuoren tilannetta ja käyttäytymistä ja pyritään luomaan kokonaisvaltainen kuva henkilöstä ja hänen tarpeistaan. Kanssakäymistä biologisten vanhempien kanssa tuetaan mahdollisuuksien mukaan. Tämä on tärkeä osa identiteetin eheytymistä. Vanhempien kanssa tehdään yksilölliset sopimukset kanssakäymisestä nuoren kanssa.

Lastensuojeluyksikkö Hollolassa

Tämä ryhmäkoti oli vierailukohteista nuorin. Se tarjoaa kodin yli 12-vuotiaille lapsille ja nuorille. Ryhmäkoti on seitsemänpaikkainen. Se on perustettu vuonna 2013. Se sijaitsee maalaismaisemassa yli sata vuotta vanhassa hirsitalossa keskellä peltoja ja metsää. Perustajapariskunta asuu viereisellä tontilla. Omistajilla on myös hevostalli lähellä ja sen työt kuuluvat ryhmäkodin arkeen.

Toiminta-ajatus: Ryhmäkodin sijainti ja perustajapariskunnan ylläpitämä maatila tarjoaa mahdollisuuden vahvaan yhteistyöhön luonnon kanssa. Ryhmäkodin toiminta-ajatuksena on Green Care, joka sitoo luonnon ja sen parantavan vaikutuksen kasvun tukemiseen. Perustajapariskunnasta toinen on toiminut vuosien ajan koulun rehtorina, joten ryhmäkoti mahdollistaa kotikoulun. Koulunkäynnin tukemisella on vahva osa perhekodin arjessa. Kolmantena tärkeänä painoalueena on perhetyö. Perustajapariskunnasta toinen on kouluttautunut perhetyöntekijä. Heillä on kirjattu perhetyön malli, jossa ilmenee jokaisen perheen kohdalle asetetut tavoitteet ja toimenpiteet niiden toteuttamiseksi vuoden kuluessa.

Arvot: Green Care-ajattelun kautta kestävä kehitys ja luonnon kunnioittaminen ovat vahvasti ryhmäkodin toimintaa ohjaavia arvoja. Koti elää vuodenkierron mukaan ja nuoret osallistuvat tilan töihin ja luonnon muokkaukseen. Uudet työntekijät koulutetaan luonnon parantavan voiman ymmärtämiseen ja sen käyttämiseen pedagogisessa työssä.

Visio: Ryhmäkodin tulevaisuudessa halutaan keskittyä yhä enemmän vuorovaikutukseen luonnon kanssa. Kotikoulun vahvistaminen ja oppimisen tukeminen rauhallisessa ympäristössä on osoittautunut hyväksi vaihtoehdoksi nuorille, joilla on taustallaan katkonaista koulunkäyntiä ja oppimisvaikeuksia.

Yhteistyö vanhempien kanssa ja perhetyömalli jäivät tältä käynniltä vahvasti mieleen ja kopioimisen arvoiseksi hyväksi käytännöksi. Perhekodissa

oli käytössä suunniteltu perhetyömalli, joka pitää sisällään toimintakäytännöt perhetyön osalta: Säännöllisen yhteydenpidon, johon sisältyy tietty määrä perhetapaamisia vuodessa, joita he toteuttavat Green Care-menetelmien avulla, eli osallistavalla toiminnalla liittyen tilan töihin vuoden kierrossa. Syksyllä järjestetään haravointitalkoot ja keväällä talkoot toukokuun yhteydessä. Tämä kaikki on osallistavaa toimintaa, jolla pyritään eheyttämään turvallista yhteisöä lapsen ja nuoren ympärille. Tutustumiskäynnillä korostui sijoituksen onnistumisen toteutuminen suhteessa luottamuksellisen suhteen rakentamiseen vanhempiin. Tämä vaikuttaa suoraan lapsen ja nuoren hyvinvointiin ja mahdollistaa eheytymisprosessin alkamisen. On osattava tunnistaa häpeän monet kasvot vanhempainryöissä. Toiminta on aina vastavuoroista vanhempien kanssa. Heille ei tehdä mitään valmiiksi vaan yhteistyössä kykyjen mukaan. Sosiaalinen osaaminen henkilökunnan voimavarana on tärkeää.

Erityispiirteet: Lapsen tai nuoren saapuessa ryhmäkotiin tilanne on hyvin herkkä. Näihin rajapintoihin halutaan kiinnittää erityisesti huomiota. Tulovaiheeseen on laadittu oma malli. Lisäksi ennen lapsen tai nuoren sijoitusta palvelujohtaja käyttää aikaa tutustuakseen mahdollisimman kattavasti lapsen tai nuoren historiaan. Hänen mukaansa on oltava ”viekas” ja hereillä lapsen tullessa ja osattava lukea vanhempia ja sosiaalityöntekijöitä pinnan alta, jotta saadaan tarkempi kuva tilanteesta.

Lastensuojelun sijaishuollon tiimin vastaukset kysymyksiin

Mitä odotatte sijaishuollon yhteistyökumppaneilta? Mitkä ovat ydin- kohdat yhteistyön onnistumiselle?

Hyvän sijaishuoltopaikan ja muiden yhteistyötahojen kanssa tehtävän viestinnän tulee olla avointa ja toimivaa. Ryhmäkodin henkilökunnan tulee olla ammattitaitoisia ja tietoisia lastensuojelulain hengestä. Lasta ympäröivät eri sidosryhmät, joista ryhmäkoti edustaa yhtä. Heidän tulee osata tarkastella lapsen ja nuoren tilannetta kokonaisvaltaisesti, eivät vain oman erityisosaamisen osalta. Asiakaskohtaamisten tulee olla kunnioittavia ja tehdään yhteisesti ponnisteluja sosiaaliviranomaisten ja muiden sidosryhmien kanssa lapsen äänen esiin saamiseksi.

Mikä on tärkein asia lapsen elämän onnistumiselle sijaishuollossa?

Lapsia ja lapsen vanhempia kuunnellaan ja kohdellaan yksilöllisesti ja kunnioittaen. Luottamuksellisen suhteen rakentamiseksi nähdään vaivaa sijaishuoltopaikassa. Yhdessä sovituista tavoitteista pidetään kiinni ja ollaan mukana luomassa yhdessä tekemisen henkeä. Laitoskin voi olla kodikas ja lämminhenkinen, jossa työntekijät toimivat ammattitaitoisesti ja ovat valmiita sitoutumaan ja ymmärtävät lastensuojelulain hengen. Henkilökunnalla on monialaista osaamista, jämäkkää ja johdonmukaista työkentelyä lapsen parhaaksi.

Kuinka lapsen näkökulma huostaanottoprosessissa otetaan huomioon? Miten määrittelette lapsen parhaaksi tehtävän työn?

Lapsen näkökulma ja mielipide on otettava huomioon koko lastensuojeluprosessin ajan. Lasta kuullaan päätöksiä tehtäessä ja hänen mielipidettänsä selvitetään hyödyntäen hänen ikäkauttaan tukevia työmenetelmiä. Onnistunut lapsen parhaaksi tehtävä työ ottaa huomioon lapsen yksilönä,

mutta samalla osana omaa yhteisöään. Hyvä lastensuojelu antaa hoivaa ja huolenpitoa ja varmistaa lapsen suotuisan kasvun ja kehityksen.

Mikä on sosiaalityöntekijän näkökulma ja tehtäväkuva lapsen sijoitusprosessissa?

Sosiaalityöntekijällä on päävastuu lapsen asioista, ja siten hänellä on oltava kokonaisnäkemys lapsen tilanteesta. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on myös päävastuu yhteistyöstä sijoituspaikkojen, vanhempien ja muiden lapsen asioista vastaavien tahojen kanssa. Täten kokonaisnäkemysten saamiseksi, lapsen edun hahmottamiseksi ja asiakasprosessin ohjaamiseksi on tärkeää, että sosiaalityöntekijä tekee yhteistyötä kaikkien asianosaisten kanssa. Sosiaalityöntekijä varmistaa lapsen oman osallisuuden toteutumisen ja hänen äänensä kuulumisen kaikessa työskentelyssä. Lapsen asioista vastaava kelpoisuusehdot täyttävä sosiaalityöntekijä vastaa lasta koskevien lastensuojelupäätösten laillisuudesta ja tekee tarvittaessa lastensuojelupäätökset.

Millä keinoin luottamusta rakennetaan sijaishuollon ja viranomaisten välillä kohti saumatonta yhteistyötä?

Yhdessä asetetut ja sovitut tavoitteet toteutetaan ja ollaan yhteydessä toisiinsa säännöllisesti. Sijaishuolto paikka pitää sosiaalityöntekijän ajan tasalla lasta koskevissa muutoksissa. Vuorovaikutus on toimivaa, avointa, ammattitaitoista ja molemmilla osapuolilla on yhteinen näkemys ja sitoutunut työote.

Millaiselle asiakasryhmälle on suurin kysyntä tällä hetkellä?

Suurin kysyntä on tällä hetkellä sijaishuolto paikoille, joissa on kehitysvammaisuuden, psykiatrian ja neuropsykiatrian erityisosaamista. Lisäksi tarvitaan paikkoja, jotka voivat tukea koulunkäyntiä ja joilla on erityisosaamista koulunkäynnin tukemiseen. Lisääntyvä tarve on myös päihdekuntoutuksesta ja sen osaamisesta.

Ohjausryhmän mallinusprosessia tuloskortin avulla

